

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİKLERİ VE
ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİDE KARATAŞ

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. CEM KİRAZOĞLU

İstanbul, Nisan 2009

ÖNSÖZ

Bu araştırma resmi ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destekleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmalarımın planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde değerli katkıları bulunan tez danışmanım ve istatistik hocam Yrd. Doç. Dr. Cem KİRAZOĞLU' na teşekkürü borç bilirim.

Tezimin hazırlanmasında benden yardımlarını esirgemeyen ve benim için çok değerli olan arkadaşlarım Esra ÖZDEMİR ve Ayşe ABAY'a,

Manevi desteğini her zaman bana hissettiren sevgili nişanlım Tamer ULUTAŞ'a çok teşekkür ederim.

Benim bu günlere gelmemde büyük emeği olan sevgili aileme de çok teşekkür ederim.

Mayıs 2009

Halide KARATAŞ

ÖZET

Bu çalışmada, öğretmenlerde tükenmişlik sendromunu oluşturan “Duygusal Tükenme”, ”Duyarsızlaşma”, “Kişisel Başarıda Düşme Hissi” alt boyutları ile “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek” arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlerin, tükenmişlik ve algılanan sosyal destek üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu araştırma betimsel yöntemle yapılmış bir alan taraması niteliğindedir. Araştırma evrenini 2008–2009 öğretim yılında İstanbul ili Tuzla ilçesi ilköğretim okullarında görev yapan, 980 öğretmen oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme, “oranlı küme örnekleme” yöntemi ile seçilmiş, 280 öğretmene ulaşılmıştır. Araştırmada, “Kişisel Bilgi Formu”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” (Maslach ve Johnson, 1981) ve “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988) kullanılmıştır.

Öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Öncelikle katılımcı öğretmenlerin demografik değişkenlere göre betimsel analizi yapılmış, tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tükenmişlik ile sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını bulmak için, Pearson Korelasyon Katsayısına bakılmış; değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadıklarını saptamak için, normal dağılım incelemesi sonucunda T-Testi veya Mann Whitney U-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) veya Kruskal Wallis H-Testi yapılmıştır.

Tüm istatistiksel analizlerde, 0,05 anlamlılık derecesi göz önünde bulundurulmuştur.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti, mezuniyet alanı, okul türü ve mesleki kıdemi ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; buna karşılık medeni durumu, mezuniyet düzeyi ve okul kıdemi ile tükenmişlik arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. 36 yaş ve üstündeki öğretmenlerin diğerlerine, erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlere, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine, resmi okullarda çalışanların özel okullarda çalışanlara, 11 yıl ve üstü kıdeme sahip olan öğretmenlerin diğerlerine göre daha yüksek tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile mezuniyet düzeyi, mesleki kıdem ve okul kıdemi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lisans mezunlarının yüksek lisans mezunlarına, mesleki kıdemi ve okul kıdemi düşük olanların, daha yüksek olanlara göre sosyal destek seviyelerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Tükenmişlik ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiye bakıldığında, aralarında orta düzeyde, negatif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutları arasındaki korelasyona bakıldığında da, negatif yönde zayıf ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak sosyal destek düzeyi arttıkça tükenmişliğin azaldığı, sosyal destek düzeyi azaldıkça tükenmişliğin arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulguların öğretmenlerin tükenmişlik sendromunu yaşamamalarını, yaşayanların bu sendromu aşmalarını sağlayacağı; böylece çalışmalarında daha verimli olacakları umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek, Tükenmişlik, Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarıda Düşme Hissi.

ABSTRACT

The aim of this work is to analyse the relationship between Emotional Exhaustion, Depersonalization, Diminished Personal Accomplishment and Multidimensional Perceived Social Support among the school teachers. In addition, whether the variables on the Personal Information Form cause a meaningful difference on the Burnout and Perceived Social Support is searched.

This search is descriptive field survey. The universe of the research consists of 980 teachers who worked at primary and secondary schools in Tuzla in İstanbul during 2008-2009 education year. This search's sampling is chosen by Rational Group Sampling Method. Reached 280 teachers. The Personal Information Form, Maslach Burnout Inventory (Maslach and Johnson, 1981) and Multidimensional Perceived Social Support Inventory (Zimet, Dahlem, Zimet and Farley, 1988) used in this work.

In accordance with the answers given by the teachers, analysis are done by using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) packet program. Firstly descriptive analyse is done by the participator teachers between Demographic Variables, Exhaustion and Multidimensional Perceived Social Support levels informations are showed.

Pearson Correlation Coefficient were used to determine If these were related to the meaningful relationship between levels of Occupational Burnout and Perceived Social Support. After Normal distribution search result T-test or Mann Whitney U-test, Variance Analysis (ANOVA) or Kruskal Wallis H-test were used to determine If these were related to the variables.

All the statistical analysis are done by considering 0,05 meaningfulness level.

A meaningful relation is found between the teachers' ages, department, the last attended school, Professional seniority and burnout levels, but no relation is found

between gender, last attended school's level, school seniority and burnout. It is seen that teachers at the age of and up 36 to others, male teachers to female teachers, province master to class master, worked at formal school to special school teacher, the year of 11 and up seniority to other teachers' felt higher burnout.

A meaningful relation is found between multidimensional perceived social support level and last attended school's level, Professional seniority and school seniority. It is seen that university graduate to master graduate, lower Professional seniority and school seniority to higher professional seniority and school seniority is found social support levels are higher.

A meaningful relation is found between burnout and perceived social support that middle level and negative side. If you look at the sub-categories correlation it is found a meaningful relation between negative side and middle level.

Finally it is found that If social support level is higher, burnout is lower, social support level is lower burnout is higher.

The finding acquired in this search is believed to not feel the burnout syndrome, who felt could be contribute in overcoming the burnout syndrome.

Keyword: Multidimensional Perceived Social Support, Burnout, Emotional Exhaustion, Depersonalization, Diminished Personal Accomplishment.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLO LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	01
1.1. Tükenmişlik	04
1.1.1. Tükenmişliğin Tanımı	04
1.1.2. Tükenmişliğin Boyutları	06
1.1.2.1. Duygusal Tükenme	06
1.1.2.2. Duyarsızlaşma	07
1.1.2.3. Düşük Kişisel Başarı Hissi	08
1.1.3. Tükenmişliğin Belirtileri.	09
1.1.3.1. Duygusal ve Davranışsal Tükenmişlik Belirtileri.....	09
1.1.3.2. Fiziksel Tükenmişlik Belirtileri	10
1.1.3.3. Zihinsel Tükenmişlik Belirtileri	11
1.1.4. Tükenmişliğin Nedenleri.	11
1.1.4.1. Kişisel Tükenmişlik Nedenleri	12
1.1.4.2. Örgütsel Tükenmişlik Nedenleri.	13
1.1.5. Tükenmişlikle Başa Çıkma Yolları	16
1.1.5.1. Tükenmişlikle Başa Çıkma Bireysel Önlemler	16
1.1.5.2. Tükenmişlikle Başa Çıkma Örgütsel Önlemler	18
1.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	21
1.2.1. Sosyal Destek Kavramı.	21
1.2.2. Sosyal Destek Kategorileri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekle İlişkisi.....	22
1.2.3. Sosyal Destek Modelleri	23
1.2.4. Sosyal Desteğin İşlevleri	24

1.2.5. Sosyal Destek Türleri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekle Bütünleşme İlişkisi	25
1.3. Problem	27
1.4. Alt Problemler	27
1.5. Önem	28
1.6. Varsayımlar	28
1.7. Sınırlılıklar	28
1.8. Tanımlar	29
1.9. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	29
1.9.1. Tükenmişlik Alanında Yapılan Araştırmalar	29
1.9.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Yapılan Araştırmalar	31
1.9.3. Tükenmişlik ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Birlikte Yapılan Araştırmalar	34
1.10. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	34
1.10.1. Tükenmişlik Alanında Yapılan Araştırmalar	34
1.10.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Yapılan Araştırmalar	35
BÖLÜM II : YÖNTEM	36
2.1. Araştırmanın Modeli	36
2.2. Evren ve Örneklem	36
2.3. Veri Toplama Araçları	37
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	37
2.3.2. Maslach Tükenmişlik Ölçeği	37
2.3.2.1. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Güvenilirliği	38
2.3.2.2. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Geçerliliği	39
2.3.2.3. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Puanlanması ve Yorumu	39
2.3.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	40
2.3.3.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Geçerliliği ve Güvenilirliği	41
2.3.3.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Puanlanması ve Yorumu	41
2.4. Verilerin Analizi	42

BÖLÜM III : BULGULAR VE YORUM .	43
3.1. Öğretmenlere Ait Verilerin Betimsel Analizi	43
3.1.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	43
3.1.2. Katılımcıların Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	45
3.2. Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki	47
3.2.1. Toplam Sosyal Destek ile Tükenmişlik ve Alt Boyutları Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	49
3.3. Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Sosyo-Demografik Özelliklere Göre İncelemesi	66
3.3.1. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Yaş Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	67
3.3.2. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Cinsiyet Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	72
3.3.3. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Medeni Durum Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	76
3.3.4. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mezuniyet Alanı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	79
3.3.5. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mezuniyet Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	83
3.3.6. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Okul Türü Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	87
3.3.7. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	91
3.3.8. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Okul Kıdemi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	95
3.4. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Sosyo Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi.....	100
3.4.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Yaş Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	101
3.4.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyet Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	104
3.4.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Medeni Durum Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	106

3.4.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mezuniyet Alanı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	109
3.4.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mezuniyet Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	112
3.4.6. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Okul Türü Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	115
3.4.7. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	118
3.4.8. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Okul Kıdemi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	121
BÖLÜM IV : SONUÇLAR TARTIŞMA VE ÖNERİLER	125
4.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	125
4.1.1. Araştırmanın Tükenmişlik ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkisine Ait Sonuçlar ve Tartışma....	125
4.1.2. Araştırmanın Tükenmişlik Boyutuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma..	126
4.1.3. Araştırmanın Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Boyutuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	128
4.2. ÖNERİLER	131
KAYNAKLAR	132
EKLER	137

KISALTMALAR

EE	: Duygusal Tükenme
DKBH	: Düşük Kişisel Başarı Hissi
DP	: Duyarsızlaşma
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTE	: Maslach Tükenmişlik Envanteri
PA	: Kişisel Başarı
ÇASDÖ	: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
Vd.	: ve diğerleri
Akt.	: Aktaran

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Tablo İsmi	Sayfa No
Tablo 1.	Öğretmenlerin Yaşları	43
Tablo 2.	Öğretmenlerin Cinsiyetleri	44
Tablo 3.	Öğretmenlerin Medeni Durumları	44
Tablo 4.	Öğretmenlerin Mezuniyet Alanları	45
Tablo 5.	Öğretmenlerin Mezuniyet Düzeyleri	45
Tablo 6.	Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türleri	45
Tablo 7.	Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri	46
Tablo 8.	Öğretmenlerin Okul Kıdemleri	46
Tablo 9.	Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki	47
Tablo 10.	Öğretmenlerin Tükenmişlik Alt Boyutları İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alt Boyutları Arasındaki İlişki	48
Tablo 11.	Toplam Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	50

Tablo 12.	Toplam Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	51
Tablo 13.	Toplam Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	52
Tablo 14.	Toplam Sosyal Destek ile Düşük Kişisel Başarı Hissi Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	53
Tablo 15.	Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	54
Tablo 16.	Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	55
Tablo 17.	Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	56
Tablo 18.	Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Düşük Kişisel Başarı Hissi Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	57
Tablo 19.	Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	58
Tablo 20.	Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	59
Tablo 21.	Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	60
Tablo 22.	Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	61
Tablo 23.	Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	62
Tablo 24.	Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	63

Tablo 25.	Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	64
Tablo 26.	Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları	65
Tablo 27.	Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	66
Tablo 28.	Yaş Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	68
Tablo 29.	Yaş Grupları Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	69
Tablo 30.	Tablo 21. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Tablo 31.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Tablo 32.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	71
Tablo 33.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	72
Tablo 34.	Cinsiyet Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	73
Tablo 35.	Cinsiyet Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	74
Tablo 36.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	74
Tablo 37.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	75

Tablo 38.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	75
Tablo 39.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	77
Tablo 40.	Medeni Durum Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	77
Tablo 41.	Medeni Durum Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	78
Tablo 42.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları	78
Tablo 43.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları	79
Tablo 44.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Medeni Duruma Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	79
Tablo 45.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Puanlarının Medeni Duruma Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	80
Tablo 46.	Mezuniyet Alanı Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	81
Tablo 47.	Mezuniyet Alanı Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	82
Tablo 48.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre T-Testi Sonuçları	83
Tablo 49.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre T-Testi Sonuçları	83
Tablo 50.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	83

Tablo 51.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre U-Testi Sonuçları	84
Tablo 52.	Mezuniyet Düzeyi Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	85
Tablo 53.	Mezuniyet Düzeyi Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	86
Tablo 54.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre T-Testi Sonuçları	86
Tablo 55.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre T-Testi Sonuçları	87
Tablo 56.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	87
Tablo 57.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	88
Tablo 58.	Okul Türü Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	89
Tablo 59.	Okul Türü Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	90
Tablo 60.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları	91
Tablo 61.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları	91
Tablo 62.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Okul Türüne Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	92
Tablo 63.	Öğretmenlerin Kişisel Başarı Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	92

Tablo 64.	Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	94
Tablo 65.	Mesleki Kıdem Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	94
Tablo 66.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	95
Tablo 67.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	95
Tablo 68.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	96
Tablo 69.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	97
Tablo 70.	Okul Kıdemine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları	98
Tablo 71.	Okul Kıdemi Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	99
Tablo 72.	Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	100
Tablo 73.	Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	100
Tablo 74.	Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	101
Tablo 75.	Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis	102

H-Testi Sonuçları

Tablo 76.	Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelenmesi	102
Tablo 77.	Yaş Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	103
Tablo 78	Yaş Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	104
Tablo 79	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	105
Tablo 80.	Cinsiyet Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	106
Tablo 81.	Cinsiyet Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	107
Tablo 82.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Cinsiyete Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları	108
Tablo 83.	Medeni Durum Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	109
Tablo 84.	Medeni Durum Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	110
Tablo 85.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Medeni Duruma Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları	111

Tablo 86.	Mezuniyet Alanı Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	112
Tablo 87.	Mezuniyet Alanı Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	113
Tablo 88.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları	113
Tablo 89.	Mezuniyet Düzeyi Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	115
Tablo 90.	Mezuniyet Düzeyi Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	116
Tablo 91.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları	117
Tablo 92.	Okul Türü Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	118
Tablo 93.	Okul Türü Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	119
Tablo 94.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Okul Türüne Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları	120
Tablo 95.	Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	120
Tablo 96.	Mesleki Kıdem Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	121

Tablo 97.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	122
Tablo 98.	Okul Kıdemi Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları	123
Tablo 99.	Okul Kıdemi Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi	124
Tablo 100.	Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	125

GİRİŞ

Günümüzde bireyler, hayatın her alanında kendini hissettiren zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar bireyin psikolojik dengesini bozarak, bir taraftan yaşamın devamı için gerekli olan enerjiyi açığa çıkarırken, diğer taraftan tüm enerjisini yok edebilecek bir paradoksla bireyi çaresiz, savunmasız ve zayıf bırakabilmektedir (Avşaroğlu vd. , 2005:116).

Bireyler başlangıçta sahip oldukları örgüte bağlılık ve çalışma yeterliklerini, aşırı stres ve bununla başa çıkma yönünde yetersiz kalmaları ile yitirmekte ve meslekte tükenmişlik yaşayabilmektedirler. İş ortamındaki stres, günlük iş taleplerinin bir parçası olarak kabul edilebilirken, söz konusu iş talepleri ile birey kendisini ortaya koyma fırsatı bulamazsa ve desteklenmezse, bireyin uzun süreli stres yaşamasına neden olarak tükenmişliğe dönüşebilmektedir (Ağaoğlu vd. , 2004:2).

Tükenmişlik kavramı, ilk kez Freudenberger tarafından 1974 yılında ortaya atılmış ve insanların aşırı çalışmaları sonucu işlerinin gereklerini yerine getiremez bir duruma gelmeleri anlamı taşıyan duygusal tükenme durumu olarak tanımlanmıştır (Freudenberger, 1974; Akt.:Kırılmaz v.d. , 2003:2). Daha sonra Maslach ve Jackson, 1981 yılında konuyu yeniden ele almış, tükenmişliğin en çok kabul gören modelini geliştirmiş ve tükenmişliği, duygusal tükenme, duyarsızlaşmada artış ve kişisel başarı duygusunda azalma olarak tanımlamıştır (Maslach ve Jackson,1981; Akt.: Kırılmaz vd. , 2003:3).

İnsan ilişkilerinin yoğun olduğu, insanlarla daha çok yüz yüze çalışılan mesleklerde yapılan iş gereği tükenmişlik durumuna daha sık rastlanmaktadır. Tükenmişlik, doktorlar ve hemşireler, polisler, yöneticiler ve öğretmenler gibi mesleklerde çalışan kişilerde daha fazla görülmektedir.Bu durum, birey açısından, iş değiştirme, işten ayrılma, erken emeklilik gibi sonuçlara yol açarken; toplum açısından da nitelikli iş görenlerin kaybı ile hizmet kalitesinde azalmaya ve ekonomik kayıplara yol açmaktadır (Kırılmaz vd. , 2003:3).

Amerikan Stres Enstitüsü'nün yaptığı araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlik sağlığı tehlikeye sokan ve günlük hayat problemleri ile etkili şekilde başa çıkmayı zorlaştıran yüksek riskli meslek gruplarından biridir (Baltaş ve

Baltaş, 2000:62). Stres, öğretmenlerde görülen önemli bir sorundur ve tükenmişliği tetikleyen önemli bir faktördür. Dolayısıyla öğretmenlerde tükenmişlik, yaygın görülen ve hem öğretmenlerde hem de ülkenin eğitim sisteminde sorunlara yol açan bir durumdur (Kırılmaz vd. ,2003:3).

Duygu, düşünce ve davranışlarıyla bir bütün olarak değerlendirildiğinde, doğası gereği sosyal bir varlık olan insanın işteki başarısında veya başarısızlığında sosyal çevresinin ve bu çevreden sağlanan desteğin etkisi küçümsenemez. Stresle başlayan tükenmişliğin tüm profesyonel meslek elemanlarını olduğu gibi öğretmenleri de olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu durum öğretmenlerin başarısını, dolayısıyla eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir (Altay, 2007:19).

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini düşürecek etmenlerin belirlenmesi ve tedbirler alınması onların meslekteki başarılarına olumlu katkı sağlayacaktır. Mutlu bir aile ortamı, iyi arkadaşlar ve kişi için önem arz eden özel bir insanın varlığı olarak tanımlanan sosyal destek kişinin mesleki tükenmişliğini en aza indirgeyen etmenlerden birisi, belki de en önemlisidir (Altay, 2007:19) .

Ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda, sosyal destek ve benzeri değişkenlerin mesleki tükenmişlik ile ilişkisinin araştırıldığı ve bu değişkenlerin tükenmişlik üzerinde etkili olduğu yönünde sonuçlar verdiği bilinmektedir (Çokluk, 2003:128). Bununla birlikte ilgili literatür incelendiğinde, öğretmenlerde tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinin birlikte çalışıldığı bir araştırmaya rastlanamamıştır. Böyle bir çalışma, eğitim alanında sadece okul yöneticileri üzerine yapılmıştır. Tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişkinin olabileceği varsayımından yola çıkarak, öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinin artmasıyla mevcut tükenmişlik düzeylerinin düşebileceği sonucuna varılabilir. Literatürde bu konuda bir boşluk olması konunun araştırılmasının önemini bir kere daha ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Ayrıca öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve çok boyutlu algılanan sosyal destek

düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi de bu araştırma ile gerçekleştirilmesi planlanan hedefler arasındadır.

Araştırmada öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik düzeylerinin yanı sıra; aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutlarında çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri araştırılmıştır. Tükenmişlik düzeyleri için Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Maslach ve Jackson, 1981), sosyal destek düzeyleri içinse Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988) kullanılmıştır.

Torun'un (1995:7) yapmış olduğu araştırmalara göre stres düzeyi ne olursa olsun sosyal destek bireyler üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Yine bu araştırmalara göre sosyal destek kaynaklarından yararlanmak tükenmişliği azaltmaktadır.

Yeterli sosyal desteğin, bireyin stres yaşantısını ve buna bağlı patolojik ürünlerin ortaya çıkmasını azaltması beklenmektedir. Sosyal destek, stres yaratan bir duruma çözüm getirerek bu yaşantıyı azaltabilir veya stres yaratan durumla ilgili algıyı değiştirebilir. Böylece, stres yaşantısının bireye vereceği zarar düşük seviyeye çekilmiş veya önlenmiş olacaktır (Chien, Chang ve Schaller, 2000: 64-81; Cohen ve Wills, 1985:310-357; Akt.:Altay, 2007:21).

Tükenmişliğe karşı bir tampon görevi üstlenen sosyal desteğin psikolojik yaşama olumlu katkı sağladığı araştırmalarla desteklenmektedir (Cohen ve Wills, 1985:310-357 , Akt.:Altay,2007:21). Ulaşılabilir bir aile ve dost çevresine sahip olmanın bireye güven ve destek verme niteliğinden dolayı tükenmişlik riskini azalttığı düşünülmektedir (Altay, 2007:21).

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1.TÜKENMİŞLİK

1.1.1. Tükenmişliğin Tanımı

Tükenmişlik kavramını ilk kez Freudenberger, “başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu” şeklinde tanımlamıştır (Freudenberger, 1974:159).

Maslach’a göre tükenmişlik, fiziksel tükenme, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik hisleri ile negatif bir benlik kavramının gelişmesi, iş yaşamı ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarla özdeşleşen fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme sendromudur (Çam, 1992: 155).

Cherniss (1980), tükenmişliği yoğun stres ve doyumsuzluğa tepki olarak bireyin kendini psikolojik olarak işinden soğuması olarak özetler. İş stresine cevap olarak güdüsel, duygusal, tutumsal ve davranışsal değişiklikleri oluşturan tüm olguların bileşkesine eşdeğer bir baskı olduğunu ve baskının geçici bir yorgunluk ve zorlanma olmadığını kabul eder (Akt.: Avşaroğlu vd., 2005:116).

Kavla’ya göre (1998), tükenmişlik, negatif bir deneyimdir ve kişi ile çevresi arasında olan karşılıklı etkileşim ile sonuçlanır. Kronik iş stresine bir tepkidir (Akt.:Avşaroğlu vd., 2005:117).

Sözlük tanımında tükenmişlik, enerji, güç ve kaynaklar üzerinde aşırı taleplerden dolayı, başarısız olmak, yavaş yavaş yıpranmak ya da yorulmaktır. Öznel bir olgu olarak ele alındığında tükenmişlik, duygusal taleplerin yoğun olduğu ortamlarda uzun süre çalışan, fiziksel olarak yıpranan, çaresizlik, ümitsizlik ve hayal kırıklığı ile birlikte olumsuz benlik tasarımı geliştiren, işyerinde çalışanlara ve

yaşama karşı olumsuz tutumlar besleyen kişilerde görülen bir durumdur (Çokluk, 2003:109).

Tükenmişlik kavramı, genelde mesleki stres ile birlikte meslek stresinin bir türü ya da bir sendrom olarak ele alınmıştır. Örneğin Edelwich ve Brodsky (1980) “Bir çalışmanın ne kadar yoğun olduğunun fark edilmesindeki duygulanım”, Cherniss (1980) “Aşırı stres ya da doyumsuzluğa tepki olarak işten geri çekilme”, Bailey (1985) “İdealizm, enerji ve amacın ilerleyen bir kaybı”, Maher (1986) psikosomatik bir hastalığı, uykusuzluğu, işe karşı ve hizmet verilen kişiye karşı negatif tutumu, işe gelmemeyi, alkol ya da madde kullanımını, suçluluk ve kötümserliği, ilgisizliği, depresyonu içeren bir sendrom, Dolan (1987) “kişisel kaynakların sona dayandığı, sürekli ümitsizlik ve negativizmin aldığı enerjinin tükenişi durumu olarak tanımlamışlardır (Akt.: Girgin ve Baysal, www.egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale, 15.05.2008).

Torun, tükenmişliği iş stresi sonucunda oluşan fizyolojik, psikolojik ve davranışsal sorunlara karşı bir tepki olarak ifade etmektedir (Torun, 1996:307).

Ergin’e göre, tükenmişlik, duyarsızlaşma, duygusal yönden tükenme, kişisel başarısızlık olarak ortaya çıkan ve “insan işi” mesleklerde çalışan kişilerde görülen bir sendromdur (Ergin,1993:143).

Günümüzde en yaygın olan ve kabul gören tanım Maslach ve arkadaşlarının tükenmişliği üç boyutlu olarak ifade ettikleri tanımdır. İnsanlara yüz yüze hizmet sunan kişilerde ortaya çıkan bu üç boyut, duygusal tükenme (Emotional exhaustion), duyarsızlaşma (depersonalization) ve kişisel başarıda düşme hissi (diminished personal accomplishment)dir (Maslach ve Jackson, 1984:133).

Bunlar arasında tükenmişliğin özünü duygusal tükenme oluştururken duyarsızlaşma ve kişisel başarı noksanlığı buna eşlik etmektedir (Ergin, 1993:143).

1.1.2.Tükenmişliğin Boyutları

Maslach ve Jackson (1986) tükenmişliğin tanımını yaparken duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı yetersizliğine ilişkin duyguları sınıfladıkları üç ayrı kategori ortaya koymuşlardır. Burada önemli olan, tükenmişliğin sürekli bir değişken olması ve bireylerin hep ya da hiç şeklinde sınıflandırılmamasıdır. Duygusal tükenme, çoğunlukla bireyde diğer insanlara yardım ederken, istenen psikolojik ve duygusal taleplerin aşırılığı yüzünden ortaya çıkan bitkinlik durumunu ifade eder. İkinci boyut olan duyarsızlaşma, insanlara nesnelermiş gibi davranmayı ifade eder. Tükenmişliğin üçüncü boyutu ise düşük kişisel başarı duygularıdır. Bu boyut çabaların olumlu sonuçlar üretmede sürekli başarısız kaldığı durumları ifade etmektedir (Akt.:Tümkaya,1995:78).

Tükenmişlik kavramına ilişkin olarak farklı yaklaşımlar sonucu oluşmuş çeşitli modeller ileri sürülmüştür. Günümüzde kabul gören en yaygın tükenmişlik tanımı Maslach ve arkadaşları tarafından yapılan ve tükenmişliği üç boyutlu bir kavram olarak algılayan tanımdır. Bu üç boyut, duygusal tükenme (emotional exhaustion), duyarsızlaşma (depersonalization) ve kişisel başarıda düşme hissi (diminished personal accomplishment) olarak adlandırılmıştır (Izgar,2003:2).

Bireyde tükenmişlik; duygusal tükenme ve duyarsızlaşmanın artması, kişisel başarının ve başarı duygusunun azalması ile kendini göstermektedir (Sucuoğlu ve Kuloğlu.1996: 44). Tükenmişlikle ilgili boyutlar şöyle açıklanabilir:

1.1.2.1. Duygusal Tükenme

Kişiye, yaptığı işten dolayı aşırı yüklenilmesi ve bunun sonucu olarak tüketilmiş olması durumudur (Dolunay, 2002:51). Maslach duygusal tükenmeyi tükenmişliğin kalbi olarak açıklar ve tamamen duygularının esiri olma, kişinin diğer insanların duygusal istekleri tarafından birden güçlü bir şekilde etkilenmesi, gücünün tümünü bu istekleri karşılamak için kullanması olarak tanımlamaktadır (Maslach,1982:3) Duygusal tükenme boyutunda, çalışanlar, duygusal ve fiziksel yönden tüm güçlerinin kullanılıp bitirildiklerini, tüketildiklerini ve yorulduklarını hissederler. Ve tekrar işlerinde geçmişte olduğu kadar, hizmet verdikleri kişilere

karşı verici ve üretken olamayacaklarını düşünürler. Duygusal tükenmişlik yaşayan kişilerde yorgunluk, sabahları uyandıklarında, uyumadan önceki yoğunluğuyla hala devam etmektedir. Bu yüzden yeni bir proje veya hizmet için enerjileri yoktur (Maslach ve Leiter, 1997:17).

Çokluk'a göre duygusal tükenme boyutu, fiziksel ve duygusal yorgunluk durumlarını ifade eder ve tükenmişliğin merkezinde yer alan en önemli boyuttur. Tükenmişliğin üç boyutlu yapısı pek çok araştırma ile desteklenmekle birlikte, tükenmişliğin temelinde duygusal tükenme boyutunun bulunduğu, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarının buna eşlik ettiği ileri sürülmektedir (Çokluk, 2003:109).

Duygusal Tükenme, kişinin duygusal kaynaklarının tükendiğini hissetmesiyle duygusal bir yorgunluk yaşaması ve çalıştığı kurumda hizmet verdiği kişilere geçmişte olduğu kadar verici ve sorumlu davranmadığını düşünmesidir. Gerginlik ve kaygı duygusunu aşamayan kişi için ertesi gün işe gitmek çok zor gelmektedir. Dolayısıyla işe gitmeme, işyerine saatinde gelmeme, psikosomatik şikâyetler nedeniyle işe devamsızlık, işten ayrılma gibi hem çalışan hem de kurum açısından verimsiz bir durum ortaya çıkmaktadır (Çalışkur, www.maltepe.edu.tr, makale,02.05.08).

1.2.2. Duyarsızlaşma

Duyarsızlaşma, çalışanların hizmet verdikleri kişilere birer nesne gibi davranması, küçültücü sözler sarf etmesi, umursamaz, alaycı bir tutum sergilemeleridir. Aslında bu davranışların altında bir yabancılaşma duygusu ve savunma mekanizması yatmaktadır (Çalışkur, www.maltepe.edu.tr, makale, 02.05.08).

Duyarsızlaşma yaşayan insanlar, işlerinden ve işyerindeki insanlardan uzaklaşır ve onlara karşı olumsuz tavır geliştirirler. Çevrelerini daraltırlar ve o zamana kadar savunuculuğunu yaptıkları ideallerden vazgeçerler (Maslach ve Leiter, 1997:17). Maslach ve Jackson duyarsızlaşma boyutunda bireyin iş arkadaşlarına ve hizmet verdiği insanlara olumsuz, alaycı, katı ve duygudan yoksun davrandığını ve hatta onları sevmediğini ileri sürmüşlerdir (Maslach ve Jackson, 1984:133).

Duyarsızlaşma görülen kişilerde küçük düşürücü bir dil kullanma, insanları sınıflandırma, iş ortamında katı kurallar geliştirme, başkalarından kötülük geleceğine inanma görülür (Torun, 1996:7).

Duyarsızlaşma sendromuna yakalanmış bir kişi, diğer insanlarla arasına bir tampon oluşturur. Duyarsızlaşma kişinin diğer insanlara kirli gözlükler arkasından bakmasına da benzetilebilir. Kişi insanlar hakkında yanlış düşünceler geliştirir. Onlardan sadece kötülük geleceğini zanneder. Arkadaş çevresinden uzaklaşır, yalnızlığı arzular (Örmen,1993:2).

1.1.2.3. Düşük Kişisel Başarı Hissi

Kişisel başarı, kişinin içindeki yeterlik ve başarı duygularını tanımlar. Kişisel başarısızlık ise, kişinin kendisini işinde yetersiz ve başarısız olarak değerlendirmesini ifade eder (Izgar, 2003:3).

Duyarsızlaşma boyutunda başkalarına karşı takınılan soğuk ve ilgisiz tutumu, birey kişisel başarı boyutunda kendine karşı takınmaya başlar (Maslach,1982:5). Maslach ve Jackson'a göre, kişisel başarı, kişilerin işlerinde kendilerini yeterli ve başarılı hissedip hissetmemesi ile ilgilidir. Bu durum bireylerin kendilerini etkisiz hissetmeleriyle başlar ve sonuçta kendilerini yaptıkları iş için yetersiz hissederler. Hiçbir çalışmanın üstesinden gelemeyeceklerine kanaat getirirler. Çevrelerindeki her şeyin ve herkesin onların başarılı olmalarını engellediklerini düşünürler. Yaptıkları işleri önemsiz olarak değerlendirirler. Yeteneklerine ve başarılı olabileceklerine olan inançlarını kaybetmeleri sonucunda çevrelerindeki insanların da onlara güveni kalmamaktadır (Maslach ve Jackson, 1984:133).

Başkaları hakkında geliştirdiği olumsuz düşünce tarzı, kişinin kendisi hakkında negatif düşünmesine yol açar. Kişi bu düşünce ve yanlış davranışları ile kendisini suçlu hisseder. Kendisini kimsenin sevmediğine dair bir duygu geliştirir. Kendisi hakkında başarısız hükmünü verir. İşte bu noktada tükenmişliğin üçüncü aşaması olan düşük kişisel başarı hissi ortaya çıkar (Örmen, 1993:3).

1.1.3. Tükenmişliğin Belirtileri

Tükenmişlik belirtilerine alt boyutlar bazında bakıldığında; duygusal tükenmişliği yaşayan kişi kendini artık işine vermekte güçlük çekmektedir. Duyarsızlaşmada, kişi kendini geri çekerek ilişkilerinde negatif tutumlar sergileyebilmektedir. Kişisel başarı noksanlığı noktasında ise, kişi kendini başarısız olarak hissettiği için işinden tatmin olamamakta buna bağlı olarak üretime katılmaktan kaçınmaya başlayabilir (Kurter, www.bukam.bahcesehir.edu.tr, makale, 02.05.08).

Freudenberger ve Richelson'a göre, tükenmişlik sendromu yavaş ve sinsi başlayan, sürekli gelişen, kronik bir olgudur. Bireyin bir gün içinde ani bir şekilde yaşadığı bir olay yaşanan tükenmişliğin belirtisi haline gelebilir. Tükenmişlik sendromunun birden bire ortaya çıkması çok seyrek rastlanan bir durumdur. Tükenmiş kişiler genellikle; zayıf yönlerini iyi gizleyebilen yetenekli insanlar oldukları için, çoğunlukla bu durumun ilk dönemlerinde olup bitenlerin farkına varmazlar (Akt.: Tümkaya, 1997:10).

Tükenmişlik sendromu yaşayan kişiler öfke patlamaları, devamlı görülen kızgınlık hali, yalnızlık ve çaresizlik gibi durumlardan şikayet etmektedirler (Baltaş ve Baltaş, 2000:12).

1.1.3.1. Duygusal ve Davranışsal Tükenmişlik Belirtileri

Duygusal tükenmişlik belirtileri, depresif duygulanım, desteksiz, güvensiz hissetme, ümitsizlik, evde gerilim ve tartışma artışı, kızgınlık, sabırsızlık, huzursuzluk gibi negatif duygularda artış, nezaket, saygı ve arkadaşlık gibi pozitif duygularda azalma olarak sıralanabilir (www.kurumsalhaberler.com/kurulus_basimbulteni, 10.05.08).

Deckard ve arkadaşlarına göre, tükenmişliğin psikolojik-duygusal belirtileri; diğer insanları eleştirme, insanlarla ilgilenmeme, hayal kırıklığı, sıkılma, depresyon, endişe, umutsuzluk, alınganlık, yabancılaşma; tükenmişliğin davranışsal belirtileri,

insanlarla az zaman geçirme, yavaşlık, işinin başında olmama, olaylara kayıtsızlık, kırıcı olma, evde ve işte suskun olma şeklinde sayılabilir (Akt.: Izgar, 2003:9).

Çam'a göre, duygusal ve davranışsal tükenmişlik belirtileri şöyledir (Çam,1993:155) :

- Çabuk öfkelenme
- İşten uzaklaşma, nefret etme
- Birçok konuda şüphe ve endişe duyma
- Alıngan olma, takdir edilmediğini düşünme
- İş doyumsuzluğu, işe gelmeme
- İlaç, alkol. sigara vb. alma eğiliminde olma veya alımını artırma
- Kendine olan güvenini, ve saygısını kaybetme
- İçinde yaşadığı ortamlardan (aile, arkadaş çevresi gibi) uzaklaşma
- İçeride kapanma, sıkıntı
- Suçluluk duyma
- Çaresizlik, işine konsantre olmada güçlük çekme, kolay ağlama
- Unutkanlık
- Kendi içine dönük olma
- Örgütlemeye yetersizlik
- Rol çatışması yaşama, görev ve kurallara uymama
- Görevlilere fazla güvenmeme, onlardan kaçınma
- Kuruma karşı ilgisiz davranma
- Bazı işlerini erteleme veya sürüncemede bırakma
- Başarısızlık hissi
- Çaresizlik
- Hizmet verdiği insanlara karşı küçümseyici, alaycı tavırlar içinde olma
- Değişime direnç gösterme
- Sık sık işten ayrılmayı düşünme

1.1.3.2. Fiziksel Tükenmişlik Belirtileri

Fiziksel tükenmişlik belirtileri; kronik yorgunluk, güçsüzlük, enerji kaybı, yıpranma, hastalıklara daha hassas olma, sık baş ağrıları, bulantı, kas krampları, bel

ağrısı, uyku bozuklukları gibi değişik sorun ve yakınmaları içerir (www.kurumsalhaberler.com/kurulus_basimbulteni,10.05.08).

Deckard ve arkadaşlarına göre, tükenmişliğin fiziksel belirtileri; kalp ritminin bozulması, uykusuzluk, hastalıklara karşı vücut direncinin olmaması, sersemlik, mutsuzluk şeklinde sayılabilir (Akt.: Izgar, 2003:9).

Çam'a göre, fiziksel tükenmişlik belirtileri şöyledir (Çam,1993:155):

- Yorgunluk ve halsizlik
- İnatçı soğuk algınlıkları ve gripler
- Sık baş ağrıları
- Uykusuzluk
- Solunum güçlüğü
- Kilo kaybı
- Uyuşukluk.
- Genel ağrı ve sızılar
- Yüksek kollesterol

1.1.3.3. Zihinsel Tükenmişlik Belirtileri

Zihinsel tükenmişlik belirtileri; doyumsuzluk, kendine, işine ve genel olarak yaşama karşı negatif tutumlar içermek şeklindedir. Sonuçta işi bırakma, savaçlama gibi davranışlar görülebilir (www.kurumsalhaberler.com/kurulus_basimbulteni,10.05.08).

Deckard ve arkadaşlarına göre, tükenmişliğin ruhsal belirtileri; değer yargılarından ve inançlarından şüphe duyma, hayatında büyük değişiklikler yapması gerektiğini düşünme -boşanma, işinden ayrılma gibi-, alkol, ilaç bağımlılığı, acıma duygusunun kaybı olarak sayılabilir (Akt.: Izgar, 2003:9).

1.1.4. Tükenmişliğin Nedenleri

Kepir'e göre (2004) tükenmişlik nedenlerinden en çok göze çarpanları, şu şekilde sıralayabiliriz: Kişilere ulaşamayacağı hedefler konması, fazla iş yükü, düşük

motivasyonlu kişilerle çalışma, kişinin karakteriyle yaptığı işin uyuşmaması, sosyal desteğin az olması (Akt.: Çalışkur, www.maltepe.edu.tr,makale,02.05.08).

Mesleki tükenmişlik kavramını anlamak için bireyi tükenmişliğe yönelten faktörlerin incelenmesi şarttır (Işıkhan, 2004: 52).

Bu faktörleri, kişisel nedenler ve iş ortamı ile ilgili olan örgütsel nedenler olarak iki ana grupta toplayarak inceleyebiliriz:

1.1.4.1. Kişisel Tükenmişlik Nedenleri

Tükenmişlik ile kişilik özellikleri arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Uysal, endişeli, ürkek, kendisine karşı saygı, sevgi ve güven duymayan çalışan birey, hizmet verdiği kişilerle arasına seviye koymayı başaramamakta ve kontrolü kaybetmektedir. Bazı çalışanlar işlerine gereğinden fazla duygu yüklemektedirler. Bireyin hizmet verdikleri kişilere karşı duygusal bir empati ile yaklaşması, sorunları onların gözüyle görebilmesi başlangıçta işini en iyi şekilde yapmasına yardımcı olabilmektedir. Ama zamanla bireyin, kendine duygusal yönden bu kadar yoğun yüklenmesi, duygularının olaylardan, insanlardan çok çabuk etkilenmesi sonucunda birey kendini yıpranmış ve yorgun hissetmektedir. Kişilik özellikleri ve tükenmişlikle ilgili olarak her birey bazı psikolojik ihtiyaçlarının (herkes tarafından sevilme, saygı duyulma, örnek gösterilme, başarılı olma, her konuda örnek gösterilme vb.) gerçekleşmesini yoğun bir şekilde istediğinde ve sonuç alamadığında kendisini tükenmiş bulmaktadır (Maslach, 1982:62).

Tükenmişliğe neden olan diğer bir kişisel faktör ise kişinin çevresinde onu destekleyen meslektaş, aile ve arkadaşlarının olmayışıdır. Maslach'a göre evli insanlar, evli olmayan insanlara ya da alternatif hayat tarzı olan insanlara (beraber yaşama gibi) göre tükenmişlikten daha az etkilenmekte; çocuğu olmayan insanlar ebeveynlere göre daha çok tükenmişlik yaşamaktadırlar. Ebeveynlerin daha az tükenme yaşamaları, çocukları ile yaşadıkları problemleri çözmedeki tecrübelerini iş ortamında da kullanabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Ailenin sevgisi ve desteği ebeveynin tükenmişlik yaşamasına engel olabilmektedir. Ayrıca evlilerin işe bakış açısı bekarlara göre farklı olmaktadır. Evli çalışanların kendileri ile birlikte sorumlu

oldukları kişilerin olması işe, güvencesi, maaşı ve faydaları açısından bakmalarına neden olmaktadır (Maslach, 1982:63).

Yukarıdakilere ek olarak kişinin demografik özellikleri de tükenmişlik kaynağı olabilmektedir. Maslach cinsiyet ile tükenmişlik arasında anlamlı fark olmadığını bayan ve erkeklerin aynı oranda tükenmişlik yaşadığını belirtmektedir. Bununla birlikte bayanların “duygusal tükenmişlik” boyutunda erkeklerden daha fazla tükenme yaşarken; erkeklerin “duyarsızlaşma” boyutunda bayarlardan daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını eklemektedir. Bunun nedeninin ise bayan ve erkeklerin yetiştirilme tarzlarındaki farklılıktan, bayanların hizmet verdikleri kişilere karşı daha duygusal yaklaşmasından, erkeklerin ise hizmet verdikleri kişilere karşı mesafeli davranmasından kaynaklanıyor olabileceğini savunmaktadır(Maslach, 1982:58).

Çok başarılı olmak için yoğun ve dolu bir programı olan, her çalışmada gereğinden, istenilenden daha fazlasını yapan, sınırlarını tanımayan kişilerde genellikle tükenme belirtisi görülmektedir. Verilen tüm görevleri büyük ya da küçük en iyi şekilde yapmak isteyen kişinin mükemmellik isteği ihtiyaca dönüşür. Mükemmel olma ihtiyacı kişide kalıcı cesaret kırıklığı ile sonuçlanır(Baltaş ve Baltaş, 2000:77)

İdealistlikle ortaya çıkan tükenmişlikte, kişi bağlandığı yaşam tarzı ya da ilişkiden beklediklerini elde edememesi sonucu yorgunluk ve hayal kırıklığı içerisine girmektedir. Bazı durumlarda, bireyin beklentilerinin gerçek dışı olması gerçek dünya ile olan iletişimini zedelemekte ve tükenmişlik yaşamasına neden olmaktadır (Tümkiye, 1996:20).

1.1.4.2. Örgütsel Tükenmişlik Nedenleri

Maslach ve Leiter, tükenmişliğin nedenlerinin daha çok işle ilgili olarak ortaya çıktığını belirtmektedirler. İş ortamı ile ilgili nedenler şöyle sıralanabilir (Maslach ve Leiter, 1997:38):

I. İş Yükü: Çalışılan kurum için iş yükü üretkenliği ifade ederken, çalışan için iş yükü daha fazla zaman ve enerji harcama demektir. Günümüzde işverenler “daha az insanla daha fazla üretim” fikrini benimsemiş durumdadırlar. Bu durumda öğretmen daha kalabalık sınıflarla, hemşire daha fazla hastayla ilgilenmek zorunda kalmaktadır. Bu durumda çalışan birey iş ortamında aşırı derecede yorulmakta ve aile, çocuklar, ev gibi diğer sorumlulukları ile ilgilenecek enerjisi kalmamaktadır. Aşırı iş yükü şu durumlarda tükenmişliğe neden olmaktadır:

a) İşin daha Fazla Zaman Gerektirmesi: İşlerin yoğun olması sonucunda bireyler zamanlarının çoğunu işleriyle meşgul olarak geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Öğünlerini bir şeyler atıştırarak geçiştirmekte ve işlerine evde bilgisayarlarında devam etmektedirler.

b) İşin Zor Olması: Bireyin işi, ona yeni yeni ek görevler verildikçe daha kompleks ve içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Öğretmenler, hemşireler, polisler zamanla kendilerini bürokratik gereksiz işler içinde zaman kaybediyor ve asıl görevlerini yerine getiremiyor bulmaktadırlar.

II. İşini Yaparken Söz Sahibi Olma: İnsanlar yaptıkları işte gerekli olan yerlerde söz sahibi olamadıklarını gördüklerinde bu durum çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olur. Çalışanların her konuda sınırsız söz sahibi olması da sorunlara neden olabildiği gibi, iş ortamında tüm çalışmaların en ince ayrıntısına kadar kontrol edilmesi de çalışanları tükenmişlik yaşamaya itmektir.

III. Yetersiz Ödüllendirme: İnsanlar çalıştıkları işin onlara para, prestij ve gelecek güvencesi sağlamasını beklemektedir. Çalışılan kurum bunları sağlamadıkça birey işini zevkle yapmamaktadır. Bunun sonucunda birey mesleğinin kendisi ve hizmet verdiği kişiler için ne kadar önemli olduğunu düşünmeyip yaptığı işle aldığı ücreti kıyaslama yoluna gitmektedir.

IV. İş ortamının Özellikleri: İş ortamında çalışanlar arasında sıcak ilişkilerin olmayışı ve takım çalışmasına kurumun önem vermemesi gibi nedenler, insanların iş ortamı ile bağlantısını koparmakta ve onları tükenmişliğe yöneltmektedir.

V. Örgütle İlgili Kararlara Katılamama: Organizasyonun alınan kararlar hakkında çalışanlara bilgi vermemesi, çalışanların organizasyonun şeffaf ve dürüst olduğuna dair düşüncelerini zedeleyecektir. Bunun sonucunda insanlar çalıştıkları kurumunun başarısı ve yetisi hakkında şüpheye düşmektedirler.

Telman ve Önen'e göre ise, örgütsel tükenmişliğin temel nedenleri şöyledir: (Telman-Önen, www.maltepe.edu.tr , 02.05.2008)

- İşle ilgili objektif deneyim ve işin subjektif baskısı
- İşin belirsizliği
- Liderlik stili
- Geribildirim az olması
- Karar vermede rolü olmama
- Bürokrasiyle uğraşma
- İşin Yüksek bilgi ve beceri gerektirmesi
- Müşteri veya insanlarla yoğun, içsel ve duygusal ilişkide bulunma zorunluluğunun baskısı altında olma
- Negatif tutumda olması nedeniyle motivasyonun düşük olması

Kurter'e göre, örgütsel tükenmişliğin sebeplerini şu şekildedir (Kurter, www.bukam.bahcesehir.edu.tr, makale, 02.05.08):

- Aşırı ya da düşük çalışma temposu
- Terfi ve ilerleme imkanı ile ilgili güçlükler
- Kişinin kendi kaderini belirleyememesi
- Rol karmaşası
- Kaynak kısıtlılığı
- İş yeri ortamının uygunsuz olması
- Düşük ücret

İş ortamından kaynaklanan tükenmişliğin nedenleri olarak iş arkadaşları ve hizmet verilen insanlarla geçirilen zamanın uzaması, hizmet verilen kişi sayısının artması, bu kişilerin büyük sorunlarının olması, sık ve yüz yüze iletişim kurulması da sayılabilir (Torun,1995:12).

1.1.5. Tükenmişlikle Başa Çıkma Yolları

Genellikle bireysel, kurumsal ve sistemden kaynaklanan etmenlerle ortaya çıkan tükenmişlik, bir sendrom ve sistem sorunu olarak ele alınmalıdır. Etkili müdahale, hem bireysel hem de örgütsel zeminde olmalıdır. En önemlisi baştan ortaya çıkarıcı etmenlerin giderilmesi; bu olmuyorsa erken dönemde tükenmişliğin tanınarak hızla müdahale edilmesidir (Kaçmaz, 2005:29).

1.1.5.1. Tükenmişlikle Başa Çıkmada Bireysel Önlemler

Maslach ve Leiter ‘a göre, iş ortamında tükenmişlikle ilgili problemleri çözmek için bireysel çözüm yolu, öncelikle bireylerin tükenmişlikten kurtulmak için harekete geçmesiyle başlamaktadır. Daha sonra bireyler grup çalışmasına gitmeli ve yönetimden tükenmişliğe neden olan durumları düzeltmelerini istemelidir. Böylece aşırı iş yükünü hafifletmek, işle ilgili daha fazla söz hakkına sahip olmak, ödüllendirilmek gibi konularda grup çalışması yaparak yönetimin sorunlara el atması sağlanabilir (Maslach ve Leiter, 1997:79).

Tükenmişlikle mücadele edebilmek için aşağıda belirtilenler de yapılabilir (Maslach, 1982:90):

1. Gerçekçi hedefler belirleyin: İnsanlara yardım sektöründe çalışan bireyler genelde “*insanlar için dünyayı huzurlu, sağlıklı, mutluluk dolu bir yer haline getirme*” gibi gerçekleşmesi mümkün olmayan ideallere sahip olmaktadır. Fakat bu tür idealler, ne kadar çok çalışılırsa çalışılsın bir anda gerçekleşecek olaylar değildir. Bu yüzden bu tür hedefler yerine kısa sürede gerçekleştirilebilecek somut hedefler (Bu hafta A ile başlayan tüm dosyalar gözden geçirilecek, yeni meslektaşlar ile tanışılacak vb.) belirlemek tükenmişliği engelleyecektir.

2. İşinizi yaparken farklı yöntemler deneyin: Bu yöntem sayesinde rutinlikten kurtulunur ve aynı işi farklı yoldan yapmak psikolojik açıdan bireye özerklik ve özgürlük kazandırabilir.

3. İş ortamında kısa süreli molalar verin: Kısa molalar sayesinde birey dinlenir ve üzerindeki gerginlikten ve yorgunluktan sıyrılmış olur.

4. Olayları kişisel algılamayın: Çalışma ortamında birey hizmet verdiği kişilerin problemlerini zamanla kendi problemi gibi benimsemekte ve etkilenmektedir. Bunu engellemek için bireyin olaylara objektif açıdan bakması gerekmektedir. Ayrıca işi iş ortamında bırakmak, insanların problemlerini eve getirmemek duygusal stresi azaltacaktır.

5. İşinizde başarılı olduğunuz tarafları görün: Bir gün boyunca iyi şeyler yapmak bireyi olumlu yönde motive edecektir. Ayrıca iş ortamı haricinde de olumlu şeyler yapmak kişinin kendini huzurlu ve mutlu hissetmesini sağlayacaktır.

6. Kendinizi tanımaya çalışın: Birey kendini tanımak ve anlamak için kendine içsel bir bakış açısı kazandırmalıdır. Bu şekilde hangi sorunların onu strese soktuğunu ne hissettiğini ve stresle nasıl başa çıkmaya çalıştığını görebilecektir.

7. Dinlenin ve rahatlayın: Herkesin dinlenmek ve rahatlamak için seçtiği yöntemler vardır. Bazısı meditasyon sayesinde dinlenirken, bir başkası farklı bir şekilde rahatlama yolu seçer. Önemli olan dinlenmek için neyin yapıldığı değil, kişinin stresini azaltıp azaltmadığıdır.

8. Hobiler edinin, arkadaşlarınızla vakit geçirin: Tüm hayatı işinden ibaret olan insanların işlerinde problemlerle karşılaşması, tüm hayatlarını altüst etmektedir. İş hayatının dışında özel bir hayatın olması ve bu hayatın birey tarafından zenginleştirilmesi bireyin tükenmişlik yaşamasını engelleyecektir.

9. İşinizi değiştirin: Tüm çabalara rağmen birey hala tükenmişlik yaşıyorsa, işini değiştirmesinde yarar vardır. Fakat iş değişikliği sadece iş ortamını değiştirmekten ibaretse bir başka deyişle yapılan işin mahiyeti değişmiyorsa tükenmişlik hala devam edecektir. Bununla birlikte değişiklikler her zaman iyi sonuçlar doğurmamaktadır. Bu yüzden değişiklik yaparken beklentilerin gerçekçi olması ve sonucun iyi olmayacağı durumlara karşı hazırlıklı olmak gerekmektedir.

Kaçmaz'a göre, iş ortamını kontrol etme olasılığının az olduğu yerlerde bireysel baş etme yöntemleri öncelik kazanmaktadır (Kaçmaz,2005:29):

•Tükenmişlik seviyesine gelmiş olan bireyin en önemli ihtiyacı güç ve inançtır. Bu aşamadan çıkış için bakış açılarının, düşünce sisteminin, değerler sıralamasının değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. “Her şey benim kontrolümde olsun, mükemmel olursam kontrolü ele alabilirim, başkalarını memnun etmek zorundayım, insanları incitmemem gerekir, herkes beni sevsin” gibi... mantıksız inançların, otomatik düşüncelerin, olumsuz algıların değiştirilmesi gerekir.

• İşe başlamadan önce kişi yaptığı işin zorluklarını ve risklerini öğrenmelidir.

• Tükenmenin ne olduğunun ve belirtilerinin bilinmesi, kişinin kendindeki durumu erkenden tanımasını ve çözüm aramaya yönelmesini sağlayacaktır.

• Kişinin insan olarak sınırlılıkları olan bir birey olduğunu ve sorumluluklarının sınırlarını bilmesi, gereksiz ve kaldıramayacağı yüklerin altına girmesini önleyebilir. Kişi hizmet sunduğu kişilere ancak kendi sorumluluk sınırları içinde yardım edebileceğini, kurumun sınırlılıklarını kendisinin aşamayacağını, aşmasının da gerekmediğini, tüm sistemin sorunlarından değil ancak kendi yaptıklarından sorumlu olduğunu bilmelidir.

• Kişi yaşamının iş dışındaki alanlarını geliştirmesi için teşvik edilmelidir. Hobileri olan, sosyal ilişkileri zengin kişiler tükenmeye karşı daha donanımlıdır.

• Kişi, tatil ve dinlenme olanaklarını mutlaka kullanmalıdır. Örneğin öğle tatilini çalışarak geçirmek, işlerini bitiremediği için izin kullanmamak doğru değildir.

• İşyerindeki rutin alışkanlıklarını bırakmak, monotonluğu azaltmak, örneğin her öğle tatilini aynı kişilerle aynı yerde geçirmek yerine değişik öğle tatili planları yapmak yararlı olabilir.

• İş çıkışı rahatlatıcı aktivitelerde bulunmak son derece yararlıdır. Özellikle fiziksel boşalım sağlayan spor aktiviteleri yararlıdır.

• Rahatlamak aslında bazen iyi anları anımsamak kadar basittir.

• Nefes alma, gevşeme teknikleri, meditasyon yapılabilir.

1.1.5.2. Tükenmişlikle Başa Çıkmada Örgütsel Önlemler

Tükenmişlikle başa çıkabilmek için örgütsel yöntemler de geliştirilmiştir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Baltaş ve Baltaş,2000:94):

- Yöneticiler yapılması gereken işin hedeflerini ve hedefi gerçekleştirmekten sorumlu kişileri saptamalıdır.
- Hedefe ulaşıldığında çalışanlar ödüllendirilmelidir.

Yukarıda belirtilen yöntemlerle birlikte aşağıdakilerin de gerçekleştirilmesi tükenmişliği önleme veya tükenmişlikle başa çıkma da yardımcı olacaktır (Izgar,2003:30):

- Çalışanlara hizmet içi eğitim sağlama
- Çalışanlara mesleki kariyerlerinde yükselme imkanı tanıma
- Yöneticilerin bazı yetkilerini çalışanlara devretmesi
- Sorunların meydana çıkması, tartışılması ve çözüm aranması için zemin hazırlama

Çalışanlara yaptıkları işin sonuçları hakkında geri bildirim sağlanması, görevlerini yerine getirirken işlerinde rahat karar verebilme ortamının oluşturulması, onlardan istenen görevlerin açık ve anlaşılır olması, onlara her konuda destek olunması, kişisel beklentilerinin göz önünde bulundurulması, örgütsel bağlamda tükenmişliği önlemek için yapılması gereken diğer çalışmalardır ((Maslach ve Jackson, 1984:153).

Kaçmaz, tükenmişlikle başa çıkmada alınacak örgütsel önlemleri dört grupta incelemiştir (Kaçmaz,2005:29):

I.Devlet Yönetimi Düzeyinde Yapılması Gerekenler: Ülkemizde okulların çağdaş yönetim ilkelerine uygun olarak örgütlenmesi için çalışanların görevlerini ve yetkilerini belirleyen gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve yaşama geçirilmesi, demokratik, yatay sorumluluk ve yetkileri paylaştıran yönetim yaklaşımının benimsenmesi, sistemdeki ödül kaynaklarının artırılması, uzun çalışma saatlerinin azaltılması, düşük ücret sorununun giderilmesi, tatil ve sosyal aktivite olanaklarının artırılması, personel yetersizliği sorununun giderilmesi.

II. İş Yeri Yöneticileri Düzeyinde Yapılması Gerekenler: Görev tanımlarının açık ve net olması, işe yeni başlayan kişinin oryantasyon programına katılımı ve süpervizyon sağlanması, iş ile çalışan arasında uyumu sağlamak için işin modifiye edilmesi, bölümlerin özelliklerine göre etkin personel planının yapılması, düzenli ekip içi toplantıları ile öneri ve eleştirilerin alınması, sorun çözmede kalıcı mekanizmaların oluşturulması, sorunların ilk ortaya çıkış anında ele alınması,

yöneticilerin çalışanı destekledikleri, sıkıntılı bir durumda kendilerinden yardım alabilecekleri, elemanların gereksinim duyduğu sürekli eğitim olanaklarının sağlanması, sistemdeki ödül kaynaklarının çoğaltılması, çalışanların bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verilmesi ve kolaylaştırılması, alınan kararlara katılımın sağlanması gereklidir. Hoşgörülü, esnek, adaletli, katılımcı bir yönetim anlayışı ve dinleyen, değer veren bir yönetici, tükenmenin önlenmesi ve giderilmesinde son derece önemlidir.

III. İş Arkadaşları Düzeyinde Yapılması Gerekenler: Aynı yerde çalışan kişilerin zaman zaman iş dışı konularda konuşmaları ve birlikte hoşça vakit geçirmeleri, aralarında daha sıcak ve yakın bir ilişki kurulmasını sağlayarak birbirlerine olan desteklerini artırır. Birlikte çalışanların uyumlu bir ekip çalışması içinde olmaları, aralarında adil bir görev paylaşımının olması, hem hizmetin kalitesini artırır, hem de ilişki sorunlarını önler. Birlikte çalışmadan doğan sorunların zamanında, sorun kronikleşmeden çözülmesi gereklidir. İşte karşılaşılan sorunların ve duygusal zorlukların paylaşılacağı destekleyici grupların oluşturulması da yararlıdır. Daha kıdemli iş arkadaşları, işe yeni başlayan kişilere gerçekçi rol modelleri olabilmelidirler. İş yerinde destekleyici bir ortam içinde olmak kritik bir öneme sahiptir.

IV. Aile Düzeyinde Yapılması Gerekenler: İş dışındaki yaşamda ailenin ve diğer yakın kişilerin desteği vazgeçilmezdir, ayrıca bu yolla kişi, işi dışında var olduğu ve takdir edildiği bir alan bulmuş olacaktır.

Bireyin aile yapısı, sosyal çevresi tükenmişlikten kurtulmada önemli rol oynar. Ailede uyum arttıkça, bireyin aile ortamında olumlu bulduğu özelliklerin artması, çeşitli sosyal ihtiyaçlarının ailenin yardımıyla giderilmesi tükenmişliği azaltmaktadır. Sosyal çevreden destek gören bireyler tükenmişliğe neden olan olaylara karşı güç kazanmakta ve duygusal tükenmeden fazla etkilenmemektedirler (Torun,1995:307).

1.2.ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK

1.2.1. Sosyal Destek Kavramı

Genel olarak sosyal destek, güç bir durum içindeki bireye aile, arkadaş, komşular ve kurumdan sağlanan fiziksel ve psikolojik bir yardım olarak tanımlanır. Sosyal destek bireylerin sevgi, bağlılık, benlik saygısı ve bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimlerini karşılar; fiziksel ve psikolojik sağlığı olumlu yönde etkiler (Aksüllü ve Doğan, 2004:77).

Kavramın temelleri Caplan (1974), Cobb (1976) ve Cassel (1976) tarafından atılmıştır. Cobb (1976) 'a göre sosyal destek bilgidir. Caplan (1974) ise ihtiyaç duyulduğu zamanlarda sosyal desteğin, araçsal ya da bilgisel rehberlik sağlayıcı olduğunu ileri sürmektedir. Thoits (1985)'a göre sosyal destek genel olarak aile üyeleri, arkadaşlar, iş arkadaşları, akrabalar ve komşular gibi önemli kişiler tarafından bireye yapılan yardımcı işlevler anlamına gelir. Bu işlevler sosyo duygusal yardım, araçsal yardım ve bilgisel yardımı kapsar (Akt.: Altay,2007:36).

Cobb'a göre (1976) sosyal destek, bireye; **a)** Sevildiğini ve korunduğunu, **b)**güven duyulduğunu ve değer verildiğini, **c)** karşılıklı iletişimini ve bir grubun üyesi olduğunu hissettiren sistemdir. Önemli olan bireye sunulan hizmetler değildir.Bireyin eşinden, arkadaşlarından gördüğü ve iletişime dayalı olan destekler sosyal desteğin yapı taşıdır (Akt.: Kay, 2002:9).

Sosyal destek, sıkıntı yaşayan ve zor durumda kalan bireyin aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının veya diğer toplumsal ilişkilerinin sağladığı duygusal, araçsal ya da bilgisel yardımlar olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1999:18).

Bireyin içinde bulunduğu stresli durumu, strese yüklediği anlamı ve duygusal tepkisini yönlendirebilmesini sağlayarak, bireyi zorlayıcı olayların olumsuz etkilerinden koruyan destek sistemi sosyal destektir (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997:21).

Sosyal destek, bireyin çevresinden gördüğü yardımdır. Bu yardım bireye kendisinin değerli olduğu algısını verir ve bireyin stresle mücadelesinde tampon görevi görür (Kay, 2002:10).

Florian, Mikulincer ve Bucholtz (1995) sosyal desteği formal ve informal ilişkiler yoluyla alınan teselli, yardım veya bilgi olarak tanımlamakta ve çok boyutlu bir yapı olarak görmektedir. Ben-David ve Leichtentritt (1999) ise sosyal desteği, kişinin sosyal ihtiyaçlarını başkalarıyla etkileşimleri yoluyla giderme derecesi olarak tanımlamaktadırlar. Temel sosyal ihtiyaçlar bilindiği gibi sevgi, saygı ya da kabul görme, ait olma, kimlik ve güvenliği kapsamaktadır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla girilen karşılıklı etkileşimlerdir (Akt.: Altay,2007:36).

Algılanan sosyal desteğin çok boyutlu olduğunu ve bunun görmezden gelinemeyeceğini ileri süren Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğini geliştirmişler ve bu araç sayesinde arkadaş, aile ve özel kişi alt boyutlarından yararlanarak daha geniş bir boylam çerçevesinde algılanan sosyal desteği inceleme olanağı bulmuşlardır (Altay,2007:37).

Sosyal desteğin tanımı ve işleyişi konusunda görüş ayrılıkları olmakla birlikte genel olarak bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanır. Kriz ve gerginlik durumlarında bireyler, doğal yardımcı olarak görülen aile üyeleri ve arkadaşlarına dayanma gereksinimindedir (Çakır ve Palabıyıkoğlu,1997:16).

1.2.2. Sosyal Destek Kategorileri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekle İlişkisi

Barrera ve Ainley sosyal destekle ilgili olarak altı destek kategorisi tanımlamıştır (Barrera ve Ainley,1983: 135-136):

- 1. Materyal Yardım:** Para ve diğer fiziksel obje biçiminde somut yardımlar
- 2. Davranışsal Yardım:** Fiziksel emek yoluyla görevleri paylaşma
- 3. Yakın Etkileşim:** Dinleme, dikkat, saygı ve anlayış ifade etme gibi geleneksel yönlendirici olmayan danışma davranışları

4. Rehberlik: Öğüt, bilgi ve ders önerme

5. Geri Bildirim: Bireylere davranışları, düşünceleri yardım duyguları hakkında geri bildirim sağlama

6. Olumlu Sosyal Etkileşim: Eğlence ve gevşeme için sosyal etkileşime katılma

Pek çok araştırma ve teorik açıklama ise üç farklı sosyal destek kategorisine odaklanmaktadır. Bunlar sosyal yerleşim, algılanan sosyal destek ve alınan sosyal destek olarak adlandırılmaktadır (Barrera,1986:413). Sosyal yerleşim, kişilerin çevrelerindeki kişilerle sahip oldukları bağlar anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, sosyal ilişkiler ağı ilişkilerin varlık ve niceliği olarak tanımlanabilir (Kim ve McKenry, 1998: 313). Algılanan sosyal destek ise kişiler arası bağların niteliği ve varlığının bilişsel değerlendirilmesidir. Bir anlamda kişinin destekleyici etkileşimleri yorumlama, bağlı olduğu kişilere kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel değerlendirmesidir. Diğer destek tipi, sağlanan destek, diğerleri tarafından gösterilen davranış ve eylemler anlamına gelmektedir. Bir bakıma desteğin davranışsal değerlendirmesidir. Belli bir zaman süreci içerisinde destek kaynaklarından elde edilen sosyal destek miktarıdır (Kef,1997: 236). Algılanan sosyal destek çoğu kuramcı tarafından zamanla ve belli ilişkilere karşı kararlı kalan global yapı olarak görülmektedir (Herzberg ve Hammen, 1999: 387). Sağlanan destek ise zaman ve duruma bağlı olarak değişmektedir (Akt:Altay, 2007:38).

Destek birçok kaynaktan alınabilir. Bu kaynaklar genelde informal ve formal olarak ikiye ayrılmaktadır. Aile ve arkadaşlar informal destek kaynağıyken danışmanlar, öğretmenler, din adamları gibi sosyal hizmetlerde çalışan kişiler ise formal destek kaynaklarıdır(Altay,2007:38)

1.2.3. Sosyal Destek Modelleri

Sosyal destekle ilgili iki temel açıklayıcı modelin ilki, sosyal desteğin temel olarak stres altındaki bireyin iyi oluşuyla ilgili olduğunu belirten Tampon Etki Modeli'dir. Bu model, sosyal desteğin bireyi strese neden olan olayların potansiyel patolojik etkilerinden koruduğunu belirtmektedir. "Doğrudan Etki Modeli" olarak adlandırılan diğer model ise sosyal desteğin stres yaşantısı olup olmadığına

bakmaksızın bireyin iyi oluşuna katkıda bulunduğunu belirtmektedir (Cohen ve Wills, 1985).

Doğrudan etki modelinde bireyin stres altında bulunması gerekmemektedir. Tampon etki modelinde ise birey stres altındadır ve çok boyutlu algılanan sosyal destek bu stresi azaltıcı etkide bulunmaktadır (Banaz, 1992). Çok boyutlu algılanan sosyal destek bireyin sağlığını ve psikolojik yaşamını olumlu yönde etkileyen bir ihtiyaçtır. Birey bir durumu tehdit olarak algıladığı zaman stres ortaya çıkmaktadır (Akt.: Altay, 2007:40).

1.2.4.Sosyal Desteğin İşlevleri

Sosyal destek bireye güven kazandırmakta ve hayatına olumlu yönler katmakta hem de stres yapıcı olaylarla karşılaşıldığında bu durumla daha etkili bir biçimde mücadele etmesini sağlamaktadır (Torun, 1995:25).

Sosyal ağların ve üyelerinin birbirlerine sağladıkları desteğin doğrudan ya da dolaylı olarak ailenin ve ağın diğer üyelerinin davranışlarını, tutumlarını, beklentilerini ve bilgilerini etkilediği belirtilmektedir. Sosyal destek, bireylerin stres yaşantılarını gerçekçi bir şekilde değerlendirmelerini, yeteneklerini güçlendirerek alternatif baş etme yöntemleri geliştirmelerini sağlamaktadır (Pearson, 1986; Akt.: Özkan, 2001:32).

Geniş bir sosyal ilişki içinde bulunan insan; eş, evlat, ebeveyn, arkadaş ya da komşu gibi birbirinden farklı roller sürdürür. Bu farklı rollerde birey, seviliyor, değerli bulunuyor ve gerektiğinde yardım görüyorsa, kendini o denli mutlu ve güven içinde hissedecektir. Bunun aksine, sosyal ilişkiler yetersiz ya da bozuk olduğunda birey olumsuz olaylar karşısında çaresizlik ve değersizlik duygularını sıkça yaşayacağından, psikolojik ve fiziksel hastalık geliştirme riski artacaktır (Görgü, 2005:40).

Sosyal destek kaynaklarının ve genel olarak geniş sosyal ağın bireye sağladığı düzenli ve olumlu yaşantılarla ve toplumsal olarak onaylanan roller aracılığı ile olumlu etki yaptığı ileri sürülmektedir. Bu tür destek bireyin yaşam durumları,

kendini kabulü ve benlik değeri üzerindeki olumlu etkisiyle psikolojik uyumu da etkiler. Ayrıca sosyal ağ ile bütünleşme, ruhsal ya da bedensel sağlığın bozulmasında yol açılacak olumsuz davranışlardan da kaçınmaya hizmet eder. Sosyal destek, bireyin içinde bulunduğu stresli durumu, strese yüklediği anlamı ve duygusal tepkisini değiştirmesine katkıda bulunarak, bireyi zorlayıcı olayların etkilerinden korumaktadır (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997:16-17).

Destekleyici bir aile ortamından gelen bireylerin, stresli bir durum karşısında sıklıkla etkin ve problem odaklı baş etme tarzına başvurdukları; yeterli destek alamayan bireylerin ise daha çok duygu odaklı baş etme ve durumdan kaçma gibi etkisiz tarzları kullandıkları bildirilmiştir. Dolayısıyla kişinin kendini iyi hissetmesinde sosyal destek doğrudan değil, baş etme tarzlarında etkili olarak dolaylı bir etkiye sahiptir (DeJong vd., 1999;Akt.:Doğan, 2001:27).

Özetle, baş etme süreci ve algılanan sosyal destek arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Destek olarak algılanan kaynakların özellikleri kadar, bu desteği algılayan bireylerin özellikleri ve diğer sosyo-kültürel değişkenlerde rol oynamaktadır (Coyne ve Downey, 1991; DeJong vd., 1999; Akt.:Doğan, 2001:28).

1.2.5. Sosyal Destek Türleri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekle Bütünleşme İlişkisi

Sosyal destek ile ilgili çalışan araştırmacılar, öncelikle sosyal destek türlerini birbirlerine benzeyen farklı türlere ayırmışlardır.

Cohen ve Wills (1985) dört sosyal destek türü belirlemişlerdir:

1) Saygı Desteği: Bireyin saygı gördüğü ve kabul edildiği ile ilgili bilgidir. Bireyin kendi öz değeri ve deneyimleri nedeniyle saygı gördüğünün ve herhangi bir kişisel hata veya sorun olsa bile kabul edildiğinin ifade edilmesi bireyin özsaygısını geliştirecektir.

2) Bilgi Desteği: Sorun durumunun tanımlanması, anlaşılması ve bu durumla baş edilmesi konusundaki yardımdır. Öğüt verme, sorunun boyutlarını değerlendirme ve bilişsel rehberlik gibi özellikleri vardır.

3) Sosyal Arkadaşlık: Boş zaman değerlendirme ve benzeri durumlarda başkalarıyla birlikte olmaktır. Böyle bir ilişki başkalarına yakın olma ihtiyacını karşıladığı, bireyi sürekli sorun üzerinde düşünmekten alıkoyduğu veya olumlu duygu durumu teşvik ettiği için stresi azaltıcı etki yapacaktır.

4) İşlevsel Destek: Finansal yardım, çevresel kaynaklar ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir. İşlevsel destek, işlevsel sorunların doğrudan çözülmesi veya bireye rahatlama veya eğlenceye ayırabilecek zaman kazandırması nedeniyle stresi azaltıcı bir özellik göstermektedir.

Richman ve Rosenfeld sosyal destek türlerini sekiz grupta ele almışlardır. Bu sekiz sosyal destek türü şöyledir (Richman ve Rosenfeld, 1988:309):

1) Dinlenme: Kişinin öğüt verilmeden ve yargılanmadan dinlendiği algısı.

2) Duygusal Destek: Kişinin yanında olduğunu gösteren ve rahatlık duygusu yaratan destek.

3) Duygusal Meydan Okuma: Kişiyi duygu, değer ve tutumlarını değerlendirmesine meydan okuyarak destek verme.

4) Gerçeği Doğrulama Desteği: Destek görenle benzer bir bakış açısına sahip birinin destek alanın bakış açısını ispatlamasına yardım etme.

5) İş Takdir Desteği: Destek görenin çabalarının fark edildiğini ve övüldüğünü algılaması.

6) İşe Meydan Okuma: Kişinin daha yaratıcı olması, yaptığı işe bağlanması için destek alanın düşünce ve davranışlarına meydan okuma.

7) Gözle Görülür Yardım: Destek olana para yardımı ya da hediye verme.

8) Kişisel Yardım: Destek alan için işin yapılması.

Caplan (1974)'a göre sosyal destek türleri beş grupta incelenebilir (Akt.:Torun, 1995:14) :

1) Duygusal Destek: İlgı, sevgi, güven duygularının iletilmesine dayanır.

2) Takdir Desteği: Kişinin sorunları ve kusurlarıyla birlikte olduğu gibi kabul edildiği ve saygı duyulduğunun belirtilmesine dayanır.

3) Maddi Destek: Maddi yardım, araç-gereç ve hizmet verilmesine dayanır.

4) Bilgi Desteği: Sorunların çözülmesini sağlayabilecek bilgilerin verilmesi ya da becerilerin öğretilmesine dayanır.

5) Beraberlik Desteği: Boş zamanların birlikte geçirilmesine dayanır.

Açıklanmaya çalışıldığı gibi araştırmacılar tarafından sosyal destek, birbirine benzer çeşitli gruplara ayrılarak değerlendirilmiştir. Algılanan sosyal desteğin yaygın bir tanımının olmaması onun ölçümüne yansımıştır. Sosyal desteğin ölçümleri dört noktada kategorize edilmiştir. Bunlar; yapısal, fonksiyonel, algılanan ve alınan sosyal destektir (Altay, 2005:43).

Çok boyutlu algılanan sosyal destek bahsedilen dört grubu da aile, arkadaş ve özel kişi boyutları bağlamında içermektedir. Benzer biçimde literatürde yer bulan Çakır (1993) ve Zimet (1988)'in de çok boyutlu algılanan sosyal desteğin daha geniş bir perspektifte ele alınması ve sosyal desteğin çok boyutlu yönünün daha fazla önemsenmesi gerektiğini belirtmeleri bu düşünceleri destekler niteliktedir (Altay, 2005 : 43).

1.3.PROBLEM

Bu çalışmada öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve sosyal destek durumları tespit edilerek bu iki olgu arasında ilişki olup olmadığı araştırılacak ve tükenmişlik ve sosyal destek düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği incelenecektir.

1.4. ALT PROBLEMLER

1. Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Öğretmenler, Maslach Tükenmişlik Envanterinde ve alt boyutlarında (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı) bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, branş, mezuniyet düzeyleri, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılık göstermekte midir?

3. Öğretmenler, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve alt boyutlarında (aile, arkadaş ve özel kişi) bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, branş, mezuniyet düzeyleri, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılık göstermekte midir?

1.5. ÖNEM

Öğretmenlik mesleği, geleceğin yetişkinleri olan öğrencilerin yetiştirilmesi ve eğitilmesi açısından diğer meslekler arasında stratejik bir önem taşımaktadır. Buna karşın öğretmenlik mesleği, bazı stres kaynaklarından dolayı ruh sağlığı açısından riskli bir meslektir. Literatürde, olumsuzlukların yaşanması, enerjinin kaybı ya da fiziksel rahatsızlıklarla karakterize, ruhsal ve fiziksel enerji azalması durumu “öğretmenlerde tükenmişlik sendromu” olarak karşımıza çıkmaktadır (Girgin ve Baysal,2005:1).

Öğretmenlerde mesleki tükenmişlik, yaygın görülen ve sadece öğretmenlerde değil, ülkenin eğitim sisteminde de sorunlara yol açan bir durumdur (Kırılmaz vd., 2003:3). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin çok boyutlu algılan sosyal destek ile ilişkili olduğunun ortaya konması, tükenmişlik sorununun çözümüne yeni bir perspektif getirebileceğinden önemlidir. Ayrıca öğretmenler için yapılmış, tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal desteğin birlikte çalışıldığı herhangi bir çalışmanın olmaması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.6. VARSAYIMLAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamının, anket sorularını özgür iradeleriyle ve hiçbir baskı altında kalmaksızın, içten ve yansız olarak yanıtlayacakları varsayılmaktadır.

1.7. SINIRLILIKLAR

Araştırma İstanbul ili Tuzla ilçesi 2008–2009 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerle sınırlıdır.

Araştırma, öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinin ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Bu araştırmada birbirleri arasında ilişkinin incelendiği kavramlar ‘‘Tükenmişlik’’ ve ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek’’ kavramlarıdır. Bunların işe vuruk tanımını aşağıda verilmiştir:

Tükenmişlik: Tükenmişlik düzeyini ölçmek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiş ve Ergin (1992) tarafından uyarlanmış ‘‘Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ)’’ kullanılacaktır.

Sosyal Destek: Algılanan Sosyal Destek düzeyini ölçmek için Eker, Arkar ve Yıldız‘ın uyarladığı ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)’’ kullanılacaktır.

1.9. YURT İÇİNDE YAPILAN ARAşTIRMALAR

1.9.1. Tükenmişlik Alanında Yapılan Araştırmalar

Literatürde tükenmişlik ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde tükenmişliğin çeşitli değişkenlerle olan ilişkisinin açıklanmaya çalışıldığı görölmüştür:

Girgin (1995), ‘‘İlkokul Öğretmenlerinin Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi (İzmir İli Kırsal ve Kentsel Yöre Karşılaştırması)’’ araştırmasında, ilkokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin gelişimini etkileyen değişkenleri incelemiştir. Araştırmada, erkek öğretmenlerin duyarsızlaşma alt ölçek puanları kadınlardan yüksek bulunmuş ve yaş ilerledikçe tükenmişliğin azaldığını belirlenmiştir. Çalışılan yıl arttıka başarı puanlarının arttığı, mesleğini sevdiği için sürdüren öğretmenlerin, yönetici konumunda olan öğretmenlerin mesleki başarı puanlarının yüksek olduğu, mesleğini isteyerek seçen öğretmenlerin duygusal tükenme puanlarının düşük olduğu, mesleği kendisine uygun bulanların toplam tükenmişlik puanlarının diğer gruplardan yüksek olduğu şeklinde bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca, alt sosyoekonomik düzeydeki

okullarda çalışan öğretmenlerin duyarsızlaşma puanları, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda görev yapanların da mesleki başarı puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tümkaya (1996), “Öğretmenlerde Tükenmişlik, Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları” adlı araştırmasında; tükenmişlik düzeyinin, cinsiyet, yaş, öğrenim derecesi, çalışılan okul düzeyi, çalışma yılı, branş ve okulun sosyoekonomik düzeyinin psikolojik belirtilerde anlamlı farklılıklar oluşturduğu belirlenmiştir.

Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu (2001), “Öğretmenlerde Tükenmişlik, İş Doyumu ve Kişilik” adlı araştırmalarında, engelli ve engelli olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin, iş doyumlarının ve kişilik özelliklerinin karşılaştırılması ve her iki grup için iş doyum ve kişilik özelliklerinin tükenmişliği yordayıp yordamadığını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada veriler, engelli çocuklarla çalışan 153 ve engelli olmayan çocuklarla çalışan 261 öğretmendentoplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; engelli olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri, engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerden yüksek bulunmuştur, kişisel başarılarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çalışmada cinsiyet, yaş, eğitim şekli (öğretmen ya da benzeri eleman yetiştiren kurumlardan mezun olanlar ve diğer kurumlardan mezun olanlar) ve görev süresinin tükenmişlik üzerine etkisi bulunamamıştır.

Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005)’ın, “Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu, İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi” adlı genel tarama modelindeki araştırmalarının örneklemini, Konya merkezinde görev yapan toplam 173 öğretmen oluşturmaktadır. Erkek öğretmenlerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri, kadın öğretmenlerden yüksek çıkarken, kadın öğretmenlerin kişisel başarısızlık düzeyi erkek öğretmenlerden yüksek bulunmuştur. Kişisel başarı düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmamaktadır. 41-50 yaş grubundaki öğretmenlerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri, 31-40 yaş grubundakilerden daha yüksek bulunmuştur. Öğretmenlerin hizmet süresinde, duyarsızlaşma ve kişisel başarı düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Duygusal tükenme düzeylerinde ise, 21- 25 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerin 16-20 yıl olanlardan yüksek bulunmuştur.

Sünter, Canbaz, Dabak, Öz ve Peşken (2006), sağlık ocaklarında çalışan pratisyen hekimlerdeki tükenmişlik, işe bağlı gerginlik ve iş doyumunu düzeylerinin bazı demografik özellikler ve mesleki değişkenlerle ilişkisini belirlemeye çalışmışlardır.85 pratisyen hekimin değerlendirilmeye alındığı çalışmanın sonuçlarına göre; yaş grupları, medeni durum ve çalışılan sağlık ocağının bulunduğu yerleşim birimi açısından tükenmişlik düzeylerinde farklılık bulunamamıştır. Erkeklerin kişisel başarıları kadınlardan yüksek bulunmuştur.

1.9.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Yapılan Araştırmalar

Literatürde, çok boyutlu algılanan sosyal destekle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, çok boyutlu algılanan sosyal desteğin çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışıldığı saptanmıştır:

Çakır (1993), 12-22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını yapmıştır. Araştırma sonucunda, yaşlar ve ergenlik evrelerine göre oluşturulmuş yaş grupları arasında, algılanan sosyal destek arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca, sosyo-kültürel düzey ve yaş değişkenlerinin algılanan sosyal desteği etkilediği de saptanmıştır. Yaş gruplarına göre sosyal desteğin en çok hangi kaynaktan algılandığı araştırılmış, 12-14 ve 18-22'de en fazla desteğin aileden 15-17 yaş grubunda diğer önemli kişiden algılandığı görülmüştür. Cinsiyete göre bakıldığında kızlar ve erkekler arasında destek kaynakları arasında fark bulunmamıştır. Ayrıca, çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin (ÇASDÖ) aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutları ile depresyon, anksiyete ve benlik saygısı arasında da ters yönde bir ilişki saptanmıştır. Örneklem çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutları açısından karşılaştırılmış, yalnızca aile alt boyutunda fark bulunmuştur. Arkadaş ve diğer önemli kişi alt boyutları arasında fark bulunmamıştır.

Taysi (2000), Ankara'da bulunan çeşitli üniversitelerde okuyan kız ve erkek öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile onların benlik saygıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bulgular, en fazla algılanan sosyal destek kaynağının aile olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırma bulguları, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sosyal destek algılamalarına daha fazla önem verdiklerini göstermiştir.

Elmacı (2001) araştırmasında, algılanan sosyal destek düzeyi yükseldikçe öğrencilerin uyum düzeylerinin de yükseldiğini, depresyon düzeylerinin ise düştüğünü; algılanan sosyal destek ve uyum arasında doğrusal bir ilişki olduğunu, depresyon ile ters yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Beraber yaşayan aileye sahip ergenlerin, parçalanmış aileye sahip ergenlere göre, kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada ileri sürüldüğü gibi, hem parçalanmış hem de bütünlüğü bozulmamış ailelerden gelen öğrencilerin sosyal destek algı düzeylerinin, uyum ve depresyon üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Aksüllü ve Doğan (2004: 76), huzurevinde yaşayan bireylerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerini evde yaşayanlara oranla çok düşük bulmuşlardır. Kurumda yaşayan bireylerin özellikle aileden aldıkları çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri evde yaşayanlara göre oldukça düşük bulmuşlardır.

Keser ve Buzlu (2005), yalnız bireylerin, sosyal destek aramak amacıyla; sosyal reddedilmeye karşı aşırı duyarlı bireylerin, sosyal ret yaşamamak amacıyla internet kullandığından bahsetmektedir. Son zamanlarda internetin de bir bağımlılık türü olduğuna dair uzman görüşleri dikkate alınırca bu araştırmanın sonuçlarının çok boyutlu algılanan sosyal desteğin önemi açısından dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

1.9.3. Tükenmişlik ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Birlikte Yapılan Araştırmalar

Yapılan literatür taramasında, tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal desteğin birlikte çalışıldığı çok az çalışmaya rastlanmıştır:

Torun (1995), “Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme” adlı araştırmasında şu sonuçlara varmıştır: a) Ailede uyum arttıkça ve sosyal destek kaynaklarından yararlanma imkanı çoğaldıkça stresin olumsuz sonuçlarından biri olan tükenmişlik azalmaktadır. b) Çocuk sayısı arttıkça başkalarına ilginin artıp, katılığın azalması; evlilerde başkalarına ilginin daha yüksek düzeyde olması tükenmişlik ile aile yapısının ilişkisini ortaya koymaktadır. c) Tükenmişlik sosyal destek ilişkilerine işaret eden diğer bir sonuç da meslek ve diğer demografik değişken gruplar arasında duygusal tükenme ile ilgili bir fark elde edilmeyişi ve öğretmen, satış elemanı, laborant ve trafik polisinin sosyal destekten aynı düzeyde yararlandığının anlaşılmasıdır. Örneklem ortalamaları incelendiğinde duygusal tükenmenin düşük, sosyal destek boyutlarının ise yüksek kabul edilecek sınırlar içinde bulunduğu görülmektedir. d) Duygusal tükenme yönünden gruplar arasında herhangi bir farklılığa rastlanmamasına rağmen, tükenmişliğin canlılık, katılık ve başkalarına ilgi boyutlarında meslek, yaş, çalışma süresi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, cinsiyet, medeni durum ve unvan değişkenleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Altay’ın (2007), çalışmasının temel amacı okul yöneticilerinde mesleki tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Araştırmada, okul yöneticilerinin tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri, yaş, cinsiyet vb. gibi bağımsız değişkenleri açısından incelenmiş ve hangi özellikleri ile tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Tükenmişlik düzeylerini belirlemek için Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MBI; Maslach ve Johnson, 1981), çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerini belirlemek içinde her üç alt boyutta da (aile, arkadaş ve özel kişi) çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiş ve materyal olarak Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (MSPSS; Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988) kullanılmıştır. Sonuçlar mesleki tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak tükenmişlik düzeyleri düşük olan okul yöneticilerinin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerine bakıldığında, yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan yola çıkarak okul yöneticilerinin yakınlarından görmüş olduğu desteğin ne kadar fazla olursa o kadar az tükenmişlik yaşayacakları söylenebilir.

1.10. YURT DIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

1.10.1.Tükenmişlik Alanında Yapılan Araştırmalar

Sarros ve Sarros (1987), ilk ve ortaokul öğretmenleri ile okul müdür ve yardımcısı üzerinde, yönetici grupları ile öğretmen gruplarının tükenmişlik düzeyleri arasında fark olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmada Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada; öğretmenlerin kişisel başarı alt boyutunda diğerlerinden oldukça yüksek tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Duygusal tükenme alt boyutunda da öğretmenlerin yöneticilerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Duyarsızlaşma alt boyutunda ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sarros (1988), yaptığı araştırmada okul müdürlerinde tükenmişliğin, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında ortalama düzeyin altında, kişisel başarı boyutunda ise orta düzeyde olduğunu ortaya koymuŐtur. Tükenmişliğe neden olan iş şartlarını; iş stresi, fazla iş yükü, statü kaybı, yetersiz insan ilişkileri olarak belirlemiştir.

Daly (1992), resmi okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeylerini görev yapılan okulun türü ve öğrenci sayısı açısından karŐılaŐtırmıŐtır. Yöneticilerin tükenmişlik belirtilerini olumsuz benlik kavramı, düŐmanlık duygusuna kapılma, yabancılaşma, geri çekilme, içine kapanma baŐlıkları altında incelemiştir. Sonuçlar, okulun türü ya da büyüklüğünün tükenmişlik düzeyi üzerinde anlamlı farklılığa yol açmadığını göstermiştir. Daha önceki araştırmalara göre tükenmişlik puanları yüksek bulunmuş, tükenmişliğin yöneticilerde arttığı görülmüştür.Yöneticilerde görülen başarısızlık hissetme, suçluluk, kuŐkulanma, tahammülsüzlük ve hayal kırıklığı gibi belirtiler yüksek derecede tükenmişlik belirtileridir. Bu duyguları yüksek düzeyde yaşamalarının nedeni ise son yıllarda eğitim kurumlarındaki olumsuz baskılara, okul merkezli yönetimin yöneticiye getirdiği ek sorumluluklara ve otoritenin azalmasına bađlanmıŐtır.

1.10.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alanında Yapılan Araştırmalar

Kenny (1990), üniversite son sınıf öğrencilerinin aile bağılığını algılamalarını, aile bağlarının değeri ve tutarlılığını incelediği araştırmasının bulgularında; erkeklerin çok boyutlu algılanan sosyal destek konusundaki aile rolünü orta düzeyde, kızların ise oldukça yüksek düzeyde algıladıklarını göstermiştir. Kızlar stres durumunda daha fazla aile desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Duygusal destek sağlamada ve özerkliğin gelişiminde ailenin rolü ile kariyer planlamanın ilişkili olduğu bulunmuştur. Aile desteğinin kalitesi ve sürekliliği ile ilgili öğrencilerin algısında zamanın etkili olmadığı ancak cinsiyetin farklılık gösterdiği gözlenmiştir.

Windle (1991), 975 ergende karakter, algılanan aile ve arkadaş desteği, depresif belirtiler ve suçluluk etkinliklerinin karşılıklı ilişkisini incelemiştir. Bulgularda, depresif belirtiler ile suçluluk ve düşük aile ve arkadaş desteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ailenin duygusal desteği azaldıkça, depresyon ve suçluluk davranışı gösterme olasılığı da artmaktadır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve çözümleme yöntemleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın amacı öğretmenlerin tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerini betimlemek ve bu iki olguyu birlikte incelemek ve öğretmenlerin çeşitli değişkenlere göre tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinde farklılaşma olup olmadığını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu sebeple betimleyici yöntem modellerinden olan alan taraması araştırma modelinin kullanılmasının en uygun model olacağına karar verilmiştir.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005:77).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul Tuzla ilçesindeki özel ve resmi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Tuzla ilçesinde 2 tanesi özel olmak üzere 29 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okullarda, 152'si özel okullarda olmak üzere toplam 980 öğretmen görev yapmaktadır.

Bu araştırmanın örnekleme, Tuzla ilçesi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden, “oranlı küme örnekleme” yöntemi ile seçilmiştir. Örneklem için, 280 öğretmene ulaşılmıştır.

Oranlı küme örneklemede, evren, kendi içinde daha benzeşik özellikleri olan alt evrenlere ayrılır. Her bir alt evrenden, o alt evrenin bütün içindeki oranını yansıtacak şekilde seçim yapılır. Böylece, her alt evrenin örnekleme girme şansı, bütün içindeki oranlarını yansıtacak şekilde olur. Bu şekilde gerçekleştirilen oranlı küme örnekleminin, daha temsili bir örneklem oluşturduğu kabul edilir (Karasar, 2005:115).

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, “Kişisel Bilgi Formu”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” (Maslach ve Johnson, 1981) ve “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988) kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili çeşitli değişkenlere ilişkin bilgiler, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Bu form ile katılımcı öğretmenler hakkında çeşitli bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, branş, mezuniyet düzeyleri, mesleki kıdem, okul türü, son okulunda kaç yıl çalıştığı) yönelik veri toplanması amaçlanmıştır.

2.3.2. Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiş olan Maslach Tükenmişlik Envanteri, tükenmişliği Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion, EE) (9 madde), Duyarsızlaşma (Depersonalization, D) (5 madde) ve Kişisel Başarı (Personal Accomplishment, PA) (8 madde) olmak üzere üç alt boyutta ölçek ve toplam 22 maddeden oluşur. Orijinal formda 7’li likert (0-6) tipinde derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ergin tarafından Türkçeye uyarlanan envanterde ise her bir madde için

“hiçbir zaman”, “çok nadir”, “bazen”, “çoğu zaman”, “her zaman” olmak üzere 5’li derecelemeye gidilmiştir(Maslach ve Jackson,1981:99).

Maslach Tükenmişlik Ölçeği’ni oluşturan üç alt boyutun kapsadığı envanter maddeleri aşağıda belirtilmiştir:

1. Duygusal tükenme 9 maddeden oluşmaktadır. (Madde 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16,ve 20 olmak üzere)

2. Duyarsızlaşma alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır (Madde 5, 10, 11, 15, ve 22 olmak üzere)

3. Kişisel Başarı alt boyutu 8 maddeden oluşmaktadır (Madde 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, ve 21 olmak üzere)

Ölçeğin tercihinde tükenmişlikle ilgili çalışmalarda çok yaygın olarak kullanılmasının yanı sıra çok kısa sürede tamamlanması da etkili olmuştur.

2.3.2.1. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Güvenilirliği

Ölçekle ilgili güvenilirlik çalışması Ergin (1992) tarafından yapılmış ve iki yöntemle incelenmiştir. İlk olarak ölçeğin iç tutarlılığı incelenmiştir. Bu inceleme 552 doktor ve hemşireden oluşan denek grubundan elde edilen verilerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha katsayıları tespit edilerek yapılmıştır. İkinci olarak ölçeğin güvenilirliği test-tekrar-test yöntemiyle incelenmiştir. Bu inceleme için ilk uygulamadan 2–4 hafta sonra 99 deneğe ulaşılmıştır. Aşağıda parantez içinde gösterilen değerler, ölçeğin özgün formuna ilişkin güvenilirlik katsayılarıdır (Ergin,1992:143).

	<u>İç Tutarlık</u>	<u>Test/ Tekrar-test</u>
Duygusal Tükenme:	.83 (.90)	.83 (.82)
Duyarsızlaşma:	.65 (.79)	.72 (.60)
Kişisel Başarı:	.72 (.71)	.67 (.80)

2.3.2.2. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliği faktör yapısının incelenmesi yoluyla ele alınmıştır. Ölçeğin özgün formuna uygulandığı gibi, varimax rotation uygulanış ve 3 temel faktör elde edilmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo-1) ölçeğin madde faktör ağırlıkları gösterilmektedir. Ayrıca bu tablodan, ölçeğin alt boyutlarının kapsadığı madde numaraları görülebilir (Ergin, 1992:143).

Geçerliğe ilişkin ikinci bir analizde, yanıtların sosyal beğenirlikten etkilenip etkilenmediği incelenmiştir. Kozan'ın (1983) sosyal beğenirlik ölçeği ile tükenmişlik ölçeği karşılaştırıldığında, yanıtların sosyal beğenirlikten bir miktar etkilendiğini göstermiştir. Tükenmişlik ölçeğinin, sosyal beğenirlik ölçeği ile gösterdiği korelasyon katsayıları şu şekildedir (Akt.:Ergin,1992: 144):

Duygusal Tükenme: -.32
Duyarsızlaşma: -.48
Kişisel Başarı: .36

Bu çalışmaların sonuçlarına dayanılarak Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin geçerlilik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu ve "Tükenmişlik" sendromunu ölçmede kullanılabileceği kanaatine varılmıştır.

2.3.2.3. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Puanlanması ve Yorumu

Ergin'e göre bu ölçeğin puanlanması ve yorumlanması şöyledir (Ergin,1992:145):

Maslach Tükenmişlik Envanterinden üç alt boyut puanı elde edilmektedir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyut puanları, bu alt boyutlardaki derecelendirmelerin toplanması ile elde edilmektedir. Düşük kişisel başarı hissi alt boyut puanı ise bu alt boyuttaki 8 maddeye verilen cevapların ters puanlandıktan sonra toplanmasıyla elde edilmiştir. Toplam puana ise bu üç alt boyut puanının eklenmesiyle ulaşılmıştır.

Bu uyarlamadan sonra Duyarsızlaşma ve Duygusal Tükenmişlik alt boyutlarından alınan yüksek puanların yüksek tükenmişlik düzeyini ifade etmesi gibi, düşük kişisel başarı hissi alt boyutundan alınan yüksek puanlar da yüksek tükenmişlik anlamına gelmektedir. Dolayısıyla düşük kişisel başarı hissi alt boyutundan alınan yüksek puanlar, bireyin kişisel başarı düzeyinin düşük olduğu ve bunun da yüksek tükenmişlikle alakalı olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması sırasında, özgün formunda 7 basamaklı olan cevap seçeneklerini Türk Kültürüne uygun olmadığı görülmüştür. Daha sonra basamak sayısı 5'e indirilmiştir. Sonuç olarak maddelerin yapısı şu şekildedir:

0	1	2	3	4
Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman

2.3.3.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere üç farklı kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğinin öznel olarak değerlendirilmesi amacıyla Zimet ve arkadaşları tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir. Her madde 7 basamaklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir (Akt.: Altay,2007:59)

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ni oluşturan üç alt boyutun kapsadığı envanter maddeleri aşağıda belirtilmiştir:

1. Aile alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (Madde 3, 4, 8, ve 11 olmak üzere).
2. Arkadaş alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (Madde 6, 7, 9, ve 12 olmak üzere).
3. Özel Kişi alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (Madde 1, 2, 5, ve 10 olmak üzere).

Burada bahsedilen özel kişi, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu ve doktor olarak ölçekte örneklendirilmiştir. Her madde 7 aralıklı Likert tipinde bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir.

2.3.3.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Geçerliliği ve Güvenilirliği

Ölçeğin geçerlilik çalışması 1995 yılında Eker ve Arkar tarafından yapılmıştır. Ölçek 146 üniversite öğrencisi, psikolojik- psikiyatrik problemleri nedeniyle üniversite sağlık merkezine başvuran 50 üniversite öğrencisi, 50 psikiyatri bölümü hastası, 50 böbrek hastası ve 50 hasta ziyaretçisi üzerinde uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda batı kültüründe tanımlanmış olan 3 faktörün bizim kültürümüz için de geçerli olduğu görülmüştür (Eker ve Arkar,1995:45–55).

Ölçekle ilgili ikinci çalışma 2001 yılında Eker, Arkar ve Yıldız tarafından, gözden geçirilmiş formuyla yapılmıştır. Ölçek 50'şer denek bulunan üç gruba uygulanmıştır. Bunlar yatarak tedavi gören psikiyatri hastalarının oluşturduğu psikiyatri grubu, cerrahi müdahale yapılan hastaların oluşturduğu cerrahi grubu, rasgele seçilmiş hasta ziyaretçilerinin oluşturduğu normal gruptur. Yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda skalanın üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu; iç tutarlılıkta Cronbach Alfa değerinin tüm skala için 0,89, aile desteği boyutu için 0,85, arkadaş desteği boyutu için 0,88 ve özel insan boyutu için 0,92 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında ise ölçek diğer ölçeklerle pozitif korelasyonlar göstermiştir. Psikiyatri örnekleminde, MSPSS ve alt ölçeklerinin Beck Umutsuzluk ve Ucla Yalnızlık Ölçekleri, Belirti Tarama Listesi ve Olumsuz sosyal ilişki maddesi ile korelasyonlarının hemen hemen tamamı negatif yönde ve anlamlı seviyededir (Eker vd. , 2001: 21–22).

2.3.3.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Puanlanması ve Yorumu

Her alt ölçekteki dört maddenin puanlarının toplanması ile alt ölçek puanı elde edilmekte olup, bütün alt ölçek puanlarının toplanması ile ölçeğin toplam puanı elde edilmektedir. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir (Altay,2007:58).

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Kişisel bilgi formu ve veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Öncelikle katılımcı öğretmenlerin demografik değişkenlere göre betimsel analizi yapılmış, tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını, düzeyini, miktarını ve yönünü bulmak için, Pearson Korelasyon Katsayısına bakılmıştır.

Tükenmişlik ve algılanan sosyal destek düzeylerinin, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi ve okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için, normal dağılım incelemesi sonucunda T-testi veya Mann Whitney U-testi; yaş, mesleki kıdem ve okul kıdemine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de normal dağılım incelemesi sonucunda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) veya Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda değişkenlerin kategorileri ya da değişkenleri oluşturan gruplar arasında anlamlı bir fark görülürse, bu farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Kruskal Wallis H-Testi sonucunda gruplar arasında fark görüldüğünde, hangi gruplar arasında fark olduğunu anlamak için, grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann Whitney U-testleri yapılmıştır.

Bu araştırmada anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

Çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgular “Bulgular ve Yorum” bölümünde kapsamlı olarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bulgular araştırma problemleri doğrultusunda, dört aşamada incelenmiştir:

İlk olarak araştırma evrenine ait demografik özelliklere yer verilmiştir.

İkinci aşamada, öğretmenlerde mesleki tükenmişliğin her üç alt boyutundaki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

Üçüncü aşamada, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin (duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında) yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi bağımsız değişkenlerine göre farklılaşma gösterip göstermediği test edilmiştir.

Dördüncü ve son olarak, öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinde (aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutlarında) yine aynı bağımsız değişkenlere göre farklılaşma olup olmadığı test edilmiştir.

3.1. ÖĞRETMENLERE AİT VERİLERİN BETİMSSEL ANALİZİ

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin yaşları Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Öğretmenlerin Yaşları

Yaş	<i>f</i>	%
28 ve Altı	85	30,4
29-35	114	40,7
36 ve üzeri	81	28,9
Toplam	280	100

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin 85 (% 30.4) 'i, 28 yaş ve altında, 114 (%40.7)'ü, 29 -35 yaş arasında ve 81 (% 28.9)'i 36 yaş ve üzerindedir. Sonuçlara göre katılımcıların çoğunluğunun 29 -35 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin cinsiyetleri Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyetleri

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kadın	151	53,9
Erkek	129	46,1
Toplam	280	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımlarının 129 erkek (% 46,1) ve 151 kadın (% 53,9) şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin medeni durumları Tablo 3'de verilmiştir:

Tablo 3. Öğretmenlerin Medeni Durumları

Medeni Durum	<i>f</i>	%
Evli	190	67,9
Bekar	90	32,1
Toplam	280	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin % 67,9 evli, % 32,1 bekar olduğu görülür. Sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğu evlidir.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet alanlarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir:

Tablo 4. Öğretmenlerin Mezuniyet Alanları

Branş	<i>f</i>	<i>%</i>
Sınıf Öğretmenliği	93	33,2
Branş	187	76,8
Toplam	280	100

Tablo 4. incelendiğinde, katılımcı öğretmenlerin, % 33,2 sınıf öğretmeni, %76,8 branş öğretmeni, olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet düzeyi Tablo 5’de yer almaktadır:

Tablo 5. Öğretmenlerin Mezuniyet Düzeyleri

Mezuniyet Düzeyi	<i>f</i>	<i>%</i>
Lisans	246	87,9
Yüksek Lisans	34	12,1
Toplam	280	100

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin mezuniyet düzeylerinin, % 87,9 lisans, % 12,1 yüksek lisans, olduğu görülmektedir. Sonuçlar katılımcı öğretmenlerin % 87,9 gibi büyük bir kısmının, lisans düzeyinde eğitim aldıklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcı öğretmenlerin okul türleri Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türleri

Okul Türü	<i>f</i>	<i>%</i>
Resmi Okul	206	73,6
Özel Okul	74	26,4
Toplam	280	100

Tablo 6 incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerinin %73,6 resmi okul, % 26,4 özel okul olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdemleri Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri

Mesleki Kıdem	<i>f</i>	%
0 -5	91	32,5
6 -10	95	33,9
11 ve üzeri	94	33,6
Toplam	280	100

Tablo 7’de katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 33,9 oranla 6 -10 yıl, % 32,5 oranla 0-5 yıl, % 33,6 oranla 11 ve üzeri yıl, mesleklerini sürdürdükleri görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin okul kıdemleri Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8. Öğretmenlerin Okul Kıdemleri

Okul Kıdemi	<i>f</i>	%
0 -2	121	43,2
3 - 5	82	29,3
6 ve üzeri	75	26,8
Toplam	280	100

Tablo 8’de, öğretmenlerin okul kıdemleri incelendiğinde; % 43,2 oranla 0 -2 yıl, %29,3 oranla 3 -5 yıl, % 26,8 oranla 6 ve üzeri yıl, aynı okulda görev yaptıkları görülmektedir. Bu sonuçlara göre, okul kıdemi 2 yıl ve daha az olanların oranının diğerlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. ÖĞRETMENLERİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için, Pearson Korelasyon testi uygulanmış ve sonuçlar tablo halinde verilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki, Tablo 16'da yer almaktadır:

Tablo 9. Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki

		Toplam Tükenmişlik	Toplam Sosyal Destek
Toplam Tükenmişlik	Correlation Coefficient	1,000	-,310**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	280,000	280
Toplam Sosyal Destek	Correlation Coefficient	-,310**	1,000
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	280	280,000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin toplam tükenmişlik düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında düşük düzeyde, negatif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,412$, $p < 0,05$). Araştırmaya katılan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri, ters orantılı olarak değişmektedir. Tükenmişlik ile algılanan sosyal desteğin birlikte değişim düzeyi % 9 seviyesindedir ($r^2=0.09$). Öğretmenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça, mesleki tükenmişlik düzeyleri azalmakta; sosyal destek düzeyleri azaldıkça, mesleki tükenmişlik düzeyleri artmaktadır. Ya da tükenmişlik düzeyi arttıkça algılanan sosyal destek düzeyi azalmakta; tükenmişlik düzeyi azaldıkça algılanan

sosyal destek düzeyi artmaktadır. Algılanan sosyal destek ile tükenmişlik arasında düşük seviyede negatif yönde karşılıklı bir ilişki söz konusudur.

Tükenmişlik ile Sosyal Destek alt boyutları arasındaki korelasyona bakıldığında, alt boyutlar arasındaki ilişkilerin Tablo 17'deki gibi olduğu tespit edilmiştir:

Tablo 10. Öğretmenlerin Tükenmişlik Alt Boyutları İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Alt Boyutları Arasındaki İlişki

BOYUTLAR	Öğretmenler (n = 280)					
	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Düşük Kişisel Başarı Hissi	Aile	Arkadaş	Özel Kişi
Duygusal Tükenmişlik	1,000	0,606**	0,329**	-0,292**	-0,346**	-0,272**
Duyarsızlaşma	0,606**	1,000	0,522**	-0,320**	-0,339**	-0,205**
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0,329**	0,522**	1,000	-0,241**	-0,317**	-0,192**
Aile	-0,292**	-0,320**	-0,241**	1,000	0,566**	0,452**
Arkadaş	-0,346**	-0,339**	-0,317**	0,566**	1,000	0,550**
Özel Kişi	-0,272**	-0,205**	-0,192**	0,452**	0,550**	1,000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 10'da, tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek alt boyut puanlarının kendi içinde ve birbirleriyle ilişkisinin derecesi verilmiştir. Tükenmişlik alt boyutları arasında, orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.606$, $r=0.329$, $r=0.522$, $p<0,05$). Buna göre tükenmişlik boyutlarından biri artınca, diğerlerinin de arttığı söylenebilir. Tükenmişlik alt boyutlarının sosyal destek alt boyutları ile korelasyonuna bakıldığında, zayıf düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır ($p<0,05$).

3.2.1.Toplam Sosyal Destek ile Tükenmişlik ve Alt Boyutları Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Bütün örneklem için bulunan korelasyon miktar ve düzeylerinin alt gruplar içinde aynı miktar ve düzeyde olup olmadığını ve anlamlılık düzeyi ve ilişkisi açısından alt gruplardaki farklılıkları görmek için Kendall's Tau B korelasyon analizi yapılmıştır.

Çarpıklık z değeri ölçütüne göre bazı demografik değişken kategorileri temelinde toplam puanların ve alt test puanlarının normal dağılıma sahip olduğu, bazılarının ise normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca, puan çiftlerinin doğrusal ilişkiye sahip olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan serpilme diyagramı sonuçları da bütün puan çiftlerinin doğrusal bir ilişkiye sahip olmadığını göstermiştir. Bu yüzden Kendall's Tau B yöntemi uygulanmıştır. Bu analize göre elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 11. Toplam Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Yaş	36 ve Üzeri	-0,359	81	0,000	0,12
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,341	94	0,000	0,11
Okul Türü	Özel Okul	-0,340	74	0,000	0,11
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,330	75	0,000	0,10
Medeni Durum	Evli	-0,325	190	0,000	0,10
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,321	187	0,000	0,10
Mezuniyet Düz.	Lisans	-0,321	246	0,000	0,10
Cinsiyet	Kadın	-0,321	151	0,000	0,10
Okul Kıdemi	3-5	-0,318	82	0,000	0,10
Mesleki Kıdem	6-10	-0,313	95	0,000	0,09
ÖRNEKLEM		-0,310	280	0,000	0,09
Okul Kıdemi	0-2	-0,294	121	0,000	0,08
Okul Türü	Resmi Okul	-0,283	206	0,000	0,08
Medeni Durum	Bekar	-0,281	90	0,000	0,07
Yaş	29-35	-0,279	114	0,000	0,07
Yaş	28 ve Altı	-0,276	85	0,000	0,07
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,268	93	0,000	0,07
Cinsiyet	Erkek	-0,266	129	0,000	0,07
Mesleki Kıdem	0-5	-0,238	91	0,001	0,05
Mezuniyet Düz.	Yüksek Lisans	-0,193	34	0,112	0,03

Tablo 11 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,310$, $p<0,05$), 36 ve üzeri yaş grubunda, 11 ve üzeri mesleki kıdeme sahip olanlarda ve özel okulda çalışanlarda daha yüksek; erkeklerde, 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda ve yüksek lisans yapan öğretmenlerde daha düşük olduğu görülür.

Tablo 12. Toplam Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,356	74	0,000	0,12
Okul Kıdemi	3-5	-0,306	82	0,000	0,09
Okul Kıdemi	0-2	-0,288	121	0,000	0,08
Medeni Durum	Bekar	-0,285	90	0,000	0,08
Yaş	28 ve Altı	-0,282	85	0,000	0,07
Cinsiyet	Kadın	-0,280	151	0,000	0,07
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,277	246	0,000	0,07
Mesleki Kıdem	0-5	-0,274	91	0,000	0,07
Yaş	36 ve Üzeri	-0,274	81	0,001	0,07
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lis.	-0,274	34	0,026	0,07
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,274	187	0,000	0,07
ÖRNEKLEM		-0,271	280	0,000	0,07
Medeni Durum	Evli	-0,267	190	0,000	0,07
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,259	93	0,000	0,06
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,256	94	0,000	0,06
Okul Türü	Resmi Okul	-0,234	206	0,000	0,05
Yaş	29-35	-0,233	114	0,000	0,05
Mesleki Kıdem	6-10	-0,231	95	0,001	0,05
Cinsiyet	Erkek	-0,217	129	0,000	0,04
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,200	75	0,015	0,04

Tablo 12 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,271$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 0-2 ve 3-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda daha yüksek; 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda, erkeklerde ve 6 ve üzeri okul kıdemine sahip olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 13. Toplam Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,369	74	0,000	0,13
Yaş	36 ve Üzeri	-0,316	81	0,000	0,09
Mesleki Kıdem	6-10	-0,311	95	0,000	0,09
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,302	187	0,000	0,09
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,298	75	0,000	0,08
Cinsiyet	Kadın	-0,298	151	0,000	0,08
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,289	94	0,000	0,08
Medeni Durum	Bekar	-0,286	90	0,000	0,08
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,280	246	0,000	0,07
Okul Kıdemi	0-2	-0,280	121	0,000	0,07
ÖRNEKLEM		-0,271	280	0,000	0,07
Yaş	29-35	-0,272	114	0,000	0,07
Medeni Durum	Evli	-0,258	190	0,000	0,06
Yaş	28 ve Altı	-0,228	85	0,004	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,219	206	0,000	0,04
Cinsiyet	Erkek	-0,215	129	0,001	0,04
Mesleki Kıdem	0-5	-0,215	91	0,006	0,04
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,173	93	0,024	0,02
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,136	34	0,280	0,01

Tablo 13 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,271$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 36 ve üzeri yaşında olanlarda ve 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda daha yüksek; 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda, sınıf öğretmenlerinde ve yüksek lisans yapanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 14. Toplam Sosyal Destek ile Düşük Kişisel Başarı Hissi Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,305	94	0,000	0,09
Yaş	36 ve Üzeri	-0,298	81	0,000	0,08
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,281	75	0,001	0,07
Cinsiyet	Kadın	-0,241	151	0,000	0,05
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,241	246	0,000	0,05
Okul Kıdemi	3-5	-0,241	82	0,002	0,05
Okul Türü	Özel Okul	-0,234	74	0,006	0,05
Mesleki Kıdem	6-10	-0,234	95	0,001	0,05
ÖRNEKLEM		-0,232	280	0,000	0,05
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,233	187	0,000	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,224	206	0,000	0,05
Cinsiyet	Erkek	-0,202	129	0,001	0,04
Okul Kıdemi	0-2	-0,199	121	0,002	0,03
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,197	93	0,009	0,03
Yaş	29-35	-0,192	114	0,004	0,03
Yaş	28 ve Altı	-0,171	85	0,029	0,02
Medeni Durum	Bekar	-0,155	90	0,39	0,02
Mesleki Kıdem	0-5	-0,127	91	0,093	0,01
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,105	34	0,395	0,01

Tablo 14 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,232$, $p<0,05$), 11 ve üzeri mesleki kıdeme sahip olanlarda, 36 ve üzeri yaşında olanlarda ve 6 ve üzeri okul kıdemine sahip olanlarda daha yüksek; bekarlarda, 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda ve yüksek lisans yapanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 15. Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,379	74	0,000	0,14
Okul Kıdemi	0-2	-0,285	121	0,000	0,08
Yaş	28 ve Altı	-0,279	85	0,001	0,07
Medeni Durum	Bekar	-0,273	90	0,000	0,07
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,261	246	0,000	0,06
Okul Kıdemi	3-5	-0,256	82	0,001	0,06
Mesleki Kıdem	0-5	-0,255	91	0,001	0,06
ÖRNEKLEM		-0,250	280	0,000	0,06
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,251	187	0,000	0,06
Mesleki Kıdem	6-10	-0,251	95	0,001	0,06
Cinsiyet	Kadın	-0,247	151	0,000	0,06
Medeni Durum	Evli	-0,244	190	0,000	0,06
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,235	93	0,002	0,05
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,217	34	0,085	0,04
Cinsiyet	Erkek	-0,209	129	0,001	0,04
Okul Türü	Resmi Okul	-0,209	206	0,000	0,04
Yaş	29-35	-0,208	114	0,002	0,04
Yaş	36 ve Üzeri	-0,208	81	0,002	0,04
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,168	94	0,025	0,02
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,167	75	0,051	0,02

Tablo 15 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,295$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 6 ve üzeri yıl okul kıdemine sahip olanlarda ve branş öğretmenlerinde daha yüksek; 29 ve üzeri yaşında olanlarda, sınıf öğretmenlerinde ve yüksek lisans yapanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 16. Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,379	74	0,000	0,14
Okul Kıdemi	0-2	-0,285	121	0,000	0,08
Yaş	28 ve Altı	-0,279	85	0,001	0,07
Medeni Durum	Bekar	-0,273	90	0,000	0,07
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,261	246	0,000	0,06
Okul Kıdemi	3-5	-0,256	82	0,001	0,06
Mesleki Kıdem	0-5	-0,255	91	0,001	0,06
ÖRNEKLEM		-0,250	280	0,000	0,06
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,251	187	0,000	0,06
Mesleki Kıdem	6-10	-0,251	95	0,001	0,06
Cinsiyet	Kadın	-0,247	151	0,000	0,06
Medeni Durum	Evli	-0,244	190	0,000	0,06
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,235	93	0,002	0,05
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,217	34	0,085	0,04
Cinsiyet	Erkek	-0,209	129	0,001	0,04
Okul Türü	Resmi Okul	-0,209	206	0,000	0,04
Yaş	29-35	-0,208	114	0,002	0,04
Yaş	36 ve Üzeri	-0,208	81	0,002	0,04
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,168	94	0,025	0,02
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,167	75	0,051	0,02

Tablo 16 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,250$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 0-2 yıl okul kıdemine sahip olanlarda ve 28 ve altı yaşında olanlarda daha yüksek; 29 ve üzeri yaşında olanlarda, 11 ve üzeri yıl mesleki kıdeme ve 6 ve üzeri yıl okul kıdemine sahip olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 17. Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,440	74	0,000	0,19
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,333	75	0,000	0,11
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,306	94	0,000	0,09
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,310	187	0,000	0,09
Okul Kıdemi	0-2	-0,294	121	0,000	0,08
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,289	246	0,000	0,08
Medeni Durum	Bekar	-0,288	90	0,000	0,08
Mesleki Kıdem	6-10	-0,280	95	0,000	0,07
ÖRNEKLEM		-0,280	280	0,000	0,07
Cinsiyet	Kadın	-0,282	151	0,000	0,07
Medeni Durum	Evli	-0,265	190	0,000	0,07
Yaş	28 ve Altı	-0,260	85	0,002	0,06
Yaş	29-35	-0,248	114	0,000	0,06
Yaş	36 ve Üzeri	-0,248	81	0,000	0,06
Cinsiyet	Erkek	-0,236	129	0,000	0,05
Mesleki Kıdem	0-5	-0,223	91	0,006	0,04
Okul Türü	Resmi Okul	-0,215	206	0,000	0,04
Okul Kıdemi	3-5	-0,202	82	0,014	0,04
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,161	34	0,211	0,02
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,160	93	0,046	0,02

Tablo 17 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,280$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 6 ve üzeri yıl okul kıdemine ve 11 ve üzeri mesleki kıdeme sahip olanlarda daha yüksek 3-5 yıl okul kıdemine sahip olanlarda, yüksek lisans yapanlarda ve sınıf öğretmenlerinde daha düşük olduğu görülür.

Tablo 18. Aile Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Düşük Kişisel Başarı Hissi Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,304	74	0,001	0,09
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,301	94	0,000	0,09
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,237	75	0,006	0,05
Cinsiyet	Kadın	-0,213	151	0,001	0,04
ÖRNEKLEM		-0,187	280	0,000	0,03
Okul Kıdemi	3-5	-0,183	82	0,023	0,03
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,167	34	0,187	0,02
Okul Kıdemi	0-2	-0,154	121	0,025	0,01
Mesleki Kıdem	6-10	-0,141	95	0,066	0,01
Cinsiyet	Erkek	-0,139	129	0,029	0,01
Yaş	28 ve Altı	-0,137	85	0,095	0,01
Okul Türü	Resmi Okul	-0,129	206	0,012	0,01
Mesleki Kıdem	0-5	-0,111	91	0,164	0,01
Yaş	29-35	-0,104	114	0,134	0,01
Yaş	36 ve Üzeri	-0,104	81	0,134	0,01

Tablo 18 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,187$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 11 ve üzeri yıl mesleki kıdem ve 6 ve üzeri okul kıdemine sahip olanlarda daha yüksek; 0-5 yıl okul kıdemine sahip olanlarda, 29-35 ve 36 ve üzeri yaşında olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 19. Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Yaş	36 ve Üzeri	-0,375	81	0,000	0,14
Okul Türü	Özel Okul	-0,361	74	0,000	0,13
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,356	187	0,000	0,12
Mesleki Kıdem	6-10	-0,347	95	0,000	0,12
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,343	94	0,000	0,11
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,342	75	0,000	0,11
Okul Kıdemi	3-5	-0,330	82	0,000	0,10
Medeni Durum	Bekar	-0,317	90	0,000	0,10
ÖRNEKLEM		-0,307	280	0,000	0,09
Medeni Durum	Evli	-0,308	190	0,000	0,09
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,306	246	0,000	0,09
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,292	34	0,018	0,08
Cinsiyet	Kadın	-0,285	151	0,000	0,08
Cinsiyet	Erkek	-0,285	129	0,000	0,08
Yaş	29-35	-0,279	114	0,000	0,07
Okul Türü	Resmi Okul	-0,278	206	0,000	0,07
Okul Kıdemi	0-2	-0,254	121	0,000	0,06
Yaş	28 ve Altı	-0,217	85	0,007	0,04
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,186	93	0,015	0,03
Mesleki Kıdem	0-5	-0,160	91	0,040	0,02

Tablo 19 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,307$, $p<0,05$), 36 ve üzeri yaşında olanlarda, özel okulda çalışanlarda ve branş öğretmenlerinde daha yüksek; 28 ve altı yaşında olanlarda, sınıf öğretmenlerinde ve 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 20. Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,349	74	0,000	0,12
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,328	34	0,009	0,10
Yaş	36 ve Üzeri	-0,297	81	0,000	0,08
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,289	187	0,000	0,08
Okul Kıdemi	3-5	-0,288	82	0,000	0,08
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,260	94	0,000	0,06
Medeni Durum	Bekar	-0,258	90	0,001	0,06
Mesleki Kıdem	6-10	-0,254	95	0,001	0,06
ÖRNEKLEM		-0,253	280	0,000	0,06
Medeni Durum	Evli	-0,252	190	0,000	0,06
Cinsiyet	Kadın	-0,247	151	0,000	0,06
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,247	246	0,000	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,233	121	0,001	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,224	206	0,000	0,05
Yaş	29-35	-0,218	114	0,001	0,04
Yaş	28 ve Altı	-0,209	85	0,010	0,04
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,209	75	0,013	0,04
Cinsiyet	Erkek	-0,198	129	0,002	0,03
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,172	93	0,025	0,02
Mesleki Kıdem	0-5	-0,164	91	0,037	0,02

Tablo 20 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,253$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, yüksek lisans yapanlarda ve 36 ve üzeri yaşında olanlarda daha yüksek; erkeklerde, sınıf öğretmenlerinde ve 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 21. Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,401	74	0,000	0,16
Yaş	36 ve Üzeri	-0,354	81	0,000	0,12
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,346	187	0,000	0,11
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,327	75	0,000	0,10
Mesleki Kıdem	6-10	-0,322	95	0,000	0,10
Medeni Durum	Bekar	-0,325	90	0,000	0,10
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,301	94	0,000	0,09
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,272	246	0,000	0,07
ÖRNEKLEM		-0,270	280	0,000	0,07
Cinsiyet	Kadın	-0,259	151	0,000	0,06
Cinsiyet	Erkek	-0,258	129	0,000	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,249	121	0,000	0,06
Medeni Durum	Evli	-0,248	190	0,000	0,06
Yaş	29-35	-0,246	114	0,000	0,06
Okul Kıdemi	3-5	-0,244	82	0,003	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,222	206	0,000	0,05
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,216	34	0,092	0,04
Yaş	28 ve Altı	-0,200	85	0,016	0,04
Mesleki Kıdem	0-5	-0,171	91	0,033	0,03
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,079	93	0,323	0,01

Tablo 21 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,270$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 36 ve üzeri yaşında olanlarda ve branş öğretmenlerinde daha yüksek; 28 ve altı yaşında olanlarda, 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda ve sınıf öğretmenlerinde daha düşük olduğu görülür.

Tablo 22. Arkadaş Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,401	74	0,000	0,16
Yaş	36 ve Üzeri	-0,354	81	0,000	0,12
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,346	187	0,000	0,11
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,327	75	0,000	0,10
Mesleki Kıdem	6-10	-0,322	95	0,000	0,10
Medeni Durum	Bekar	-0,325	90	0,000	0,10
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,301	94	0,000	0,09
Mezuniyet Düzeyi	Lisans	-0,272	246	0,000	0,07
ÖRNEKLEM		-0,270	280	0,000	0,07
Cinsiyet	Kadın	-0,259	151	0,000	0,06
Cinsiyet	Erkek	-0,258	129	0,000	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,249	121	0,000	0,06
Medeni Durum	Evli	-0,248	190	0,000	0,06
Yaş	29-35	-0,246	114	0,000	0,06
Okul Kıdemi	3-5	-0,244	82	0,003	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,222	206	0,000	0,05
Mezuniyet Düzeyi	Yüksek Lisans	-0,216	34	0,092	0,04
Yaş	28 ve Altı	-0,200	85	0,016	0,04
Mesleki Kıdem	0-5	-0,171	91	0,033	0,03
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,079	93	0,323	0,01

Tablo 22 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,250$, $p<0,05$), 36 ve üzeri yaşında olanlarda, 11 ve üzeri mesleki kıdeme ve 3-5 yıl okul kıdemine sahip olanlarda daha yüksek; 28 ve altı yaşında olanlarda, sınıf öğretmenlerinde ve 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 23. Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Toplam Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,286	93	0,000	0,08
Cinsiyet	Kadın	-0,281	151	0,000	0,07
Okul Türü	Özel Okul	-0,281	74	0,001	0,07
Medeni Durum	Evli	-0,269	190	0,000	0,07
Okul Kıdemi	3-5	-0,267	82	0,001	0,07
Mezuniyet Düz.	Lisans	-0,266	246	0,000	0,07
Yaş	28 ve Altı	-0,265	85	0,001	0,07
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,264	94	0,000	0,07
Yaş	36 ve Üzeri	-0,261	81	0,001	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,250	121	0,000	0,06
ÖRNEKLEM		-0,246	280	0,000	0,06
Mesleki Kıdem	0-5	-0,240	91	0,002	0,05
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,233	187	0,000	0,05
Okul Türü	Resmi Okul	-0,218	206	0,000	0,04
Mesleki Kıdem	6-10	-0,211	95	0,004	0,04
Yaş	29-35	-0,207	114	0,002	0,04
Medeni Durum	Bekar	-0,207	90	0,006	0,04
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,199	75	0,016	0,04
Cinsiyet	Erkek	-0,155	129	0,012	0,02
Mezuniyet Düz.	Yüksek Lisans	-0,067	34	0,591	0,01

Tablo 23 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,246$, $p<0,05$), sınıf öğretmenlerinde, kadınlarda ve özel okulda çalışanlarda daha yüksek; 6 ve üzeri okul kıdemine sahip olanlarda, erkeklerde ve yüksek lisans yapanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 24. Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duygusal Tükenmişlik Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,322	74	0,000	0,10
Yaş	28 ve Altı	-0,265	85	0,001	0,07
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,262	93	0,001	0,07
Mesleki Kıdem	0-5	-0,260	91	0,001	0,07
Okul Kıdemi	3-5	-0,253	82	0,002	0,06
Cinsiyet	Kadın	-0,251	151	0,000	0,06
Medeni Durum	Bekar	-0,248	90	0,001	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,237	121	0,000	0,05
Mezuniyet Düz.	Lisans	-0,236	246	0,000	0,05
Yaş	36 ve Üzeri	-0,235	81	0,003	0,05
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,231	94	0,002	0,05
ÖRNEKLEM		-0,225	280	0,000	0,05
Medeni Durum	Evli	-0,220	190	0,000	0,04
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,208	187	0,000	0,04
Okul Türü	Resmi Okul	-0,183	206	0,000	0,03
Mezuniyet Düz.	Yüksek Lisans	-0,179	34	0,155	0,03
Yaş	29-35	-0,165	114	0,015	0,02
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,144	75	0,083	0,02
Mesleki Kıdem	6-10	-0,143	95	0,053	0,02
Cinsiyet	Erkek	-0,140	129	0,025	0,02

Tablo 24 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,225$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, 28 ve altı yaşında olanlarda ve sınıf öğretmenlerinde daha yüksek; 6 ve üzeri okul kıdemine, 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip olanlarda ve erkeklerde daha düşük olduğu görülür.

Tablo 25. Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Okul Türü	Özel Okul	-0,296	74	0,001	0,08
Cinsiyet	Kadın	-0,262	151	0,000	0,06
Okul Kıdemi	0-2	-0,239	121	0,000	0,05
Mezuniyet Düz.	Lisans	-0,222	246	0,000	0,05
Yaş	36 ve Üzeri	-0,212	81	0,009	0,04
Medeni Durum	Bekar	-0,212	90	0,006	0,04
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,209	187	0,000	0,04
Yaş	28 ve Altı	-0,203	85	0,013	0,04
ÖRNEKLEM		-0,203	280	0,000	0,04
Mesleki Kıdem	0-5	-0,201	91	0,011	0,04
Mesleki Kıdem	6-10	-0,201	95	0,008	0,04
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,199	94	0,008	0,04
Yaş	29-35	-0,197	114	0,005	0,04
Medeni Durum	Evli	-0,195	190	0,000	0,04
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,190	93	0,015	0,03
Okul Kıdemi	3-5	-0,172	82	0,035	0,03
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,155	75	0,068	0,02
Okul Türü	Resmi Okul	-0,154	206	0,003	0,02
Cinsiyet	Erkek	-0,084	129	0,187	0,01
Mezuniyet Düz.	Yüksek Lisans	-0,023	34	0,856	0,01

Tablo 25 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,225$, $p<0,05$), özel okulda çalışanlarda, kadınlarda ve 0-2 yıl okul kıdemine sahip öğretmenlerde daha yüksek; yüksek lisans yapanlarda, 6 ve üzeri okul kıdemine sahip olanlarda ve resmi okulda çalışanlarda daha düşük olduğu görülür.

Tablo 26. Özel Kişi Alt Boyutunda Sosyal Destek ile Duyarsızlaşma Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik Değişken	Alt Gurup	Korelasyon Miktarı	N	Anlamlılık Düzeyi (2Kuyruklu)	Açıklanan Varyans r ²
Medeni Durum	Evli	-0,237	190	0,000	0,05
Mezuniyet Alanı	Sınıf	-0,234	93	0,002	0,05
Mesleki Kıdem	11 ve Üzeri	-0,227	94	0,002	0,05
Cinsiyet	Kadın	-0,215	151	0,000	0,04
Okul Kıdemi	3-5	-0,215	82	0,007	0,04
Mezuniyet Düz.	Lisans	-0,210	246	0,000	0,04
Yaş	36 ve Üzeri	-0,197	81	0,014	0,04
Okul Türü	Özel Okul	-0,195	74	0,025	0,04
Okul Kıdemi	6 ve Üzeri	-0,192	75	0,022	0,03
ÖRNEKLEM		-0,188	280	0,000	0,03
Okul Türü	Resmi Okul	-0,182	206	0,000	0,03
Yaş	28 ve Altı	-0,179	85	0,026	0,03
Okul Kıdemi	0-2	-0,179	121	0,008	0,03
Mezuniyet Alanı	Branş	-0,166	187	0,002	0,02
Mesleki Kıdem	6-10	-0,158	95	0,035	0,02
Mesleki Kıdem	0-5	-0,149	91	0,056	0,02
Yaş	29-35	-0,148	114	0,029	0,02
Cinsiyet	Erkek	-0,135	129	0,032	0,02
Medeni Durum	Bekar	-0,065	90	0,392	0,01
Mezuniyet Düz.	Yüksek Lisans	-0,011	34	0,928	0,01

Tablo 26 incelendiğinde, örneklem için bulunan korelasyon puanının ($r=-0,225$, $p<0,05$), evlilerde, sınıf öğretmenlerinde ve 11 ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerde daha yüksek; erkeklerde, bekarlarda ve yüksek lisans yapanlarda daha düşük olduğu görülür.

3.3. ÖĞRETMENLERİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE İNCELENMESİ

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılacak analizlerde, hangi testlerin kullanılacağını tespit etmek amacıyla önce normal dağılım incelemesi yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının alt boyutlarıyla birlikte çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 27. Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	0,236	0,146	1,616
Duygusal Tükenmişlik	0,216	0,146	1,479
Duyarsızlaşma	0,722	0,146	4,945
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0,513	0,146	3,513

Tablo 27 incelendiğinde, toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik alt boyutunda, çarpıklık katsayısının standart hatasına bölünmesi sonucunda elde edilen değer, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için, toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında ise, çarpıklık katsayısının standart hatasına bölünmesi sonucunda elde edilen çarpıklığın değeri, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için, tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı saptanmıştır.

Bu bulgulara dayanarak, öğretmenlerin toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanları, normal dağılıma sahip olduğu için, parametrik testler yapılmış; bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında ise, dağılım normal olmadığı için, parametrik olmayan testler yapılmış; bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için, Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H- Testi uygulanmıştır. Sonuçlar tablolar halinde verilerek gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.3.1.Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Yaş Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının yaşa göre frekans ve ortalamaları Tablo 28’de verilmiştir:

Tablo 28. Yaş Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Yaş	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	28 ve Altı	85	22,906
	29 -35	114	25,088
	36 ve üzeri	81	27,704
	Toplam	280	25,182
Duygusal Tükenmişlik	28 ve Altı	85	9,647
	29 -35	114	10,965
	36 ve üzeri	81	12,160
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	28 ve Altı	85	3,765
	29 -35	114	3,579
	36 ve üzeri	81	4,494
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	28 ve Altı	85	9,494
	29 -35	114	10,544
	36 ve üzeri	81	11,049
	Toplam	280	10,3714

Tablo 28 incelendiğinde yaş ilerledikçe tükenmişlik puanlarının arttığı görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin yaş grupları bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 29. Yaş Grupları Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	28 ve Altı (A)	0,519	0,261	1,988
	29 -35 (B)	0,104	0,226	0,460
	36 ve üzeri (C)	0,058	0,267	0,217
Duygusal Tükenmişlik	28 ve Altı (A)	0,606	0,261	2,321
	29 -35 (B)	0,025	0,226	0,110
	36 ve üzeri (C)	0,098	0,267	0,367
Duyarsızlaşma	28 ve Altı (A)	0,764	0,261	2,927
	29 -35 (B)	0,864	0,226	3,823
	36 ve üzeri (C)	0,468	0,267	1,752
Düşük Kişisel Başarı Hissi	28 ve Altı (A)	0,773	0,261	2,961
	29 -35 (B)	0,212	0,226	0,938
	36 ve üzeri (C)	0,570	0,267	2,134

Tablo 29 incelendiğinde toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik boyutunda çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için, her grup bazında toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür.

Duyarsızlaşma alt boyutuna bakıldığında, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında için 28 ve altı, 29- 35 yaş aralığında duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı; 36 ve üzeri yaş aralığında elde edilen değerler, %99 güven aralığında 2,58'den küçük olduğu için normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür.

Düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda ise, 28 ve altı yaş grubunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanların normal dağılıma sahip olmadığı; diğer yaş gruplarında ise değerler, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için normal dağılıma sahip olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları ile yaş arasındaki ilişki ile ilgili tek yönlü varyans analizi sonuç değerleri Tablo 30’da verilmiştir:

Tablo 30. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamli fark
Gruplar arası	956,452	2	478,226	3,906	0,021	C>A
Gruplar içi	33911,259	277	122,423			
Toplam	34867,711	279				

Tablo 30 incelendiğinde öğretmenlerin tükenmişlik puanları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-277)}=3,906$, $p<0,05$]. Başka bir deyişle, öğretmenlerin tükenmişlikleri, yaşa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, 28 yaş ve altı ile 36 yaş ve üstü olan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, 36 yaş ve üzeri öğretmenlerin ($X=27.70$) toplam tükenmişlik düzeylerinin, 28 yaş ve altı öğretmenlere ($X= 22.90$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları ile yaş arasındaki ilişki ile ilgili tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuç değerleri Tablo 31’de verilmiştir:

Tablo 31. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamli fark
Gruplar arası	262,583	2	131,291	3,887	0,022	C>A
Gruplar içi	9356,185	277	33,777			
Toplam	9618,768	279				

Tablo 31 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlikleri, yaşa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir [$F_{(2-277)}=3,906$, $p<0,05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, 28 yaş ve altı ile 36 yaş ve üstü olan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, 36 yaş ve üzeri öğretmenlerin ($X=12.16$) duygusal tükenmişlik düzeylerinin, 28 yaş ve altı öğretmenlere ($X= 9.64$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanları ile yaş arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri, Tablo 32’de verilmiştir:

Tablo 32.Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	x^2	p
28 ve Altı	85	137,29	2	2,65	0,266
29-35	114	134,29			
36 ve üzeri	81	152,61			

Tablo 32 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$x^2 (2) = 2,65$, $p>0,05$].

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanları ile yaş arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 33’de verilmiştir:

Tablo 33. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
28 ve Altı	85	124,75	2	4,66	0,097
29 -35	114	146,70			
36 ve üzeri	81	148,31			

Tablo 33 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$\chi^2(2)= 4,66, p>0,05$].

3.3.2. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Cinsiyet Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının cinsiyete göre frekans ve ortalamaları Tablo 34’de verilmiştir:

Tablo 34. Cinsiyet Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Cinsiyet	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	Kadın	151	23,6093
	Erkek	129	27,0233
	Toplam	280	25,1821
Duygusal Tükenmişlik	Kadın	151	10,0265
	Erkek	129	11,9457
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	Kadın	151	3,5430
	Erkek	129	4,3178
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Kadın	151	10,0397
	Erkek	129	10,7597
	Toplam	280	10,3714

Tablo 34 incelendiğinde erkek öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının, kadın öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin cinsiyet bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 35’de verilmiştir:

Tablo 35. Cinsiyet Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Cinsiyet	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	Kadın	0,336	0,197	1,705
	Erkek	0,191	0,213	0,896
Duygusal Tükenmişlik	Kadın	0,349	0,197	1,771
	Erkek	0,117	0,213	0,549
Duyarsızlaşma	Kadın	0,742	0,197	3,766
	Erkek	0,714	0,213	3,352
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Kadın	0,646	0,197	3,279
	Erkek	0,373	0,213	1,751

Tablo 35 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik alt boyutunda %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanlarının cinsiyete göre arasındaki ilişkiyi irdeleyen T-Testi sonuçları, Tablo 36’da verilmiştir:

Tablo 36. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Kadın	151	23,60	11,40	278	2,57	0,011
Erkek	129	27,02	10,66			

Tablo 36 incelendiğinde, öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=2,57$, $p<0,05$). Erkek öğretmenlerde tükenmişlik düzeyinin ($X = 27,02$), kadın öğretmenlere ($X = 23,60$) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, tükenmişlik ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarını cinsiyete göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 37’de verilmiştir:

Tablo 37. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Kadın	151	10,02	5,93	278	2,75	0,006
Erkek	129	11,94	5,64			

Tablo 37 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=2,75$, $p<0,05$). Erkek öğretmenlerde tükenmişlik düzeyinin ($X = 11,94$), kadın öğretmenlere ($X = 10,02$) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, duygusal tükenmişlik ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarını cinsiyete göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 38’de verilmiştir:

Tablo 38. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	151	130,93	19770,00	8294,00	0,031
Erkek	129	151,71	19570,00		

Tablo 38 incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmenlerin, duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($U=8294,00$, $p<0,05$).Sıra ortalamaları dikkate alındığında, erkek öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin, kadın öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarını cinsiyete göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları, Tablo 39’da verilmiştir:

Tablo 39. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	151	134,80	20354,50	8878,50	0,201
Erkek	129	147,17	18985,50		

Tablo 39 incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmenlerin, düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($U=8878,50$, $p>0,05$).

3.3.3. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Medeni Durum Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının medeni duruma göre frekans ve ortalamaları Tablo 40’da verilmiştir:

Tablo 40. Medeni Durum Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Medeni Durum	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	Evli	190	24,7316
	Bekar	90	26,1333
	Toplam	280	25,1821
Duygusal Tükenmişlik	Evli	190	10,9684
	Bekar	90	10,7889
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	Evli	190	3,7684
	Bekar	90	4,1778
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Evli	190	9,9947
	Bekar	90	11,1667
	Toplam	280	10,3714

Tablo 40 incelendiğinde evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre daha yüksek seviyede tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Alt boyutlara bakıldığında, duygusal tükenmişlik alt boyutunda önemli bir farklılık görülmezken, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi boyutlarında da evlilerin bekarlara göre tükenmişliği daha düşüktür.

Katılımcı öğretmenlerin medeni durum bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 41’de verilmiştir:

Tablo 41. Medeni Durum Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	Evli	0,258	0,176	1,465
	Bekar	0,170	0,254	0,669
Duygusal Tükenmişlik	Evli	0,227	0,176	1,289
	Bekar	0,207	0,254	0,814
Duyarsızlaşma	Evli	0,785	0,176	4,460
	Bekar	0,604	0,254	2,377
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Evli	0,421	0,176	2,392
	Bekar	0,658	0,254	2,590

Tablo 41 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanlarını medeni duruma göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 42’de verilmiştir:

Tablo 42. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları

Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Evli	190	24,73	10,89	278	0,98	0,328
Bekar	90	26,13	11,76			

Tablo 42 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=0,98$, $p>0,05$). Bu bulgu, tükenmişlik ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarını, medeni duruma göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 43’de verilmiştir:

Tablo 43. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları

Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Evli	190	10,96	5,76	278	0,23	0,812
Bekar	90	10,78	6,11			

Tablo 43 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarının medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($t=0,23$, $p>0,05$).

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, medeni duruma göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 44’de verilmiştir:

Tablo 44. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Medeni Duruma Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evli	190	137,26	26080,00	7935,00	0,328
Bekar	90	147,33	13260,00		

Tablo 44 incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmenlerin, duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($U=7935,00$, $p>0,05$).

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, medeni duruma göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 45’de verilmiştir:

Tablo 45. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Puanlarının Medeni Duruma Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Evli	190	135,06	25661,50	7516,00	0,102
Bekar	90	151,98	13678,50		

Tablo 45 incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmenlerin, kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. (U=7516,00, p>0,05).

3.3.4. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mezuniyet Alanı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının mezuniyet alanına göre frekans ve ortalamaları, Tablo 46’da verilmiştir:

Tablo 46. Mezuniyet Alanı Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Mezuniyet Alanı	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	Sınıf	93	22,6559
	Branş	187	26,4385
	Toplam	280	25,1821
Duygusal Tükenmişlik	Sınıf	93	10,6022
	Branş	187	11,0642
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	Sınıf	93	3,0753
	Branş	187	4,3102
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Sınıf	93	8,9785
	Branş	187	11,0642
	Toplam	280	10,3714

Tablo 46 incelendiğinde branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek seviyede tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet alanı bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 47’de verilmiştir:

Tablo 47. Mezuniyet Alanı Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mezuniyet Alanı	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	Sınıf	0,245	0,250	0,980
	Branş	0,197	0,178	1,106
Duygusal Tükenmişlik	Sınıf	0,315	0,250	1,260
	Branş	0,170	0,178	0,955
Duyarsızlaşma	Sınıf	0,795	0,250	3,180
	Branş	0,662	0,178	3,719
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Sınıf	0,344	0,250	1,376
	Branş	0,453	0,178	2,544

Tablo 47 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve düşük kişisel başarı hissi puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanlarını, mezuniyet alanına göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 48’de verilmiştir:

Tablo 48.Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre T-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	T	p
Sınıf	93	22,65	10,42	278	2,69	0,007
Branş	187	26,43	11,35			

Tablo 48 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları mezuniyet alanına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (t=2,69, p<0,05).Branş öğretmenlerinde tükenmişlik düzeyinin (X = 26,43), sınıf öğretmenlerine (X =22,65) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarını, mezuniyet alanına göre inceleyen T-Testi sonuçları, Tablo 49’da verilmiştir:

Tablo 49.Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre T-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	T	P
Sınıf	93	10,60	6,10	278	0,61	0,536
Branş	187	11,06	5,76			

Tablo 49 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları mezuniyet alanına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=0,61$, $p>0,05$). Bu bulgu, sınıf öğretmeni yada branş öğretmeni olmanın, duygusal tükenmişlik düzeyi açısından etkili bir değişken olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, mezuniyet alanına göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları, Tablo 50’de verilmiştir:

Tablo 50. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sınıf	93	119,91	11151,50	6780,50	0,003
Branş	187	150,74	28188,50		

Tablo 50 incelendiğinde, sınıf ve branş öğretmenlerinin, duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($U=6780,50$, $p<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, branş öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin, sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, mezuniyet alanına göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları, Tablo 51’de verilmiştir:

Tablo 51.Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre U-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sınıf	93	118,85	11053,00	6682,00	0,002
Branş	187	151,27	28287,00		

Tablo 51 incelendiğinde, sınıf ve branş öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (U=6682,00, $p<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, branş öğretmenlerinin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin, sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.5.Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mezuniyet Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının mezuniyet düzeyine göre frekans ve ortalamaları Tablo 52’de verilmiştir:

Tablo 52. Mezuniyet Düzeyi Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Mezuniyet Düzeyi	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	Lisans	246	24,8171
	Yüksek Lisans	34	27,8235
	Toplam	280	25,1821
Duygusal Tükenmişlik	Lisans	246	10,8089
	Yüksek Lisans	34	11,6471
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	Lisans	246	3,8496
	Yüksek Lisans	34	4,2647
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Lisans	246	10,1585
	Yüksek Lisans	34	11,9118
	Toplam	280	10,3714

Tablo 52 incelendiğinde yüksek lisans mezunu öğretmenlerin, lisans mezunu öğretmenlere göre daha yüksek seviyede tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet düzeyi bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 52’de verilmiştir:

Tablo 53. Mezuniyet Düzeyi Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mezuniyet Düzeyi	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	Lisans	0,226	0,155	1,458
	Yüksek Lisans	0,153	0,403	0,379
Duygusal Tükenmişlik	Lisans	0,202	0,155	1,303
	Yüksek Lisans	0,371	0,403	0,920
Duyarsızlaşma	Lisans	0,779	0,155	5,025
	Yüksek Lisans	0,391	0,403	0,970
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Lisans	0,555	0,155	3,580
	Yüksek Lisans	0,163	0,403	0,404

Tablo 53 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.,

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanlarını, mezuniyet düzeyine göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 54’de verilmiştir:

Tablo 54.Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre T-Testi Sonuçları

Mezuniyet Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	T	P
Lisans	246	24,81	10,94	278	1,47	0,142
Yüksek Lisans	34	27,82	12,58			

Tablo 54 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları mezuniyet düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (t=1,47, p>0,05).

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarını, mezuniyet düzeyine göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 55’de verilmiştir:

Tablo 55. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre T-Testi Sonuçları

Mezuniyet Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	T	P
Lisans	246	10,80	5,88	278	0,78	0,436
Yüksek Lisans	34	11,64	5,79			

Tablo 55 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları mezuniyet düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=1,47$, $p>0,05$).

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, mezuniyet düzeyine göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 56’da verilmiştir:

Tablo 41. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Mezuniyet Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Lisans	246	139,76	34382,00	4001,00	0,681
Yüksek Lisans	34	145,82	4958,00		

Tablo 56 incelendiğinde, lisans ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin, duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($U=4001,00$, $p>0,05$).

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, mezuniyet düzeyine göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 57’de verilmiştir:

Tablo 57. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Mezuniyet Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Lisans	246	137,33	33784,00	3403,00	0,078
Yüksek Lisans	34	163,41	5556,00		

Tablo 57 incelendiğinde, lisans ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin, düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=3403,00, p>0,05).

3.3.6. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Okul Türü Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının okul türüne göre frekans ve ortalamaları Tablo 58’de verilmiştir:

Tablo 58. Okul Türü Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Okul Türü	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	Resmi Okul	206	26,6845
	Özel Okul	74	21,0000
	Toplam	280	25,1821
Duygusal Tükenmişlik	Resmi Okul	206	11,6748
	Özel Okul	74	8,7838
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	Resmi Okul	206	4,2816
	Özel Okul	74	2,8378
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Resmi Okul	206	10,7282
	Özel Okul	74	9,3784
	Toplam	280	10,3714

Tablo 58 incelendiğinde resmi okulda görev yapan öğretmenlerin, özel okulda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek seviyede tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin okul türü bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 59’da verilmiştir:

Tablo 59. Okul Türü Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Okul Türü	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	Resmi Okul	0,204	0,169	1,207
	Özel Okul	0,552	0,279	1,978
Duygusal Tükenmişlik	Resmi Okul	0,090	0,169	0,532
	Özel Okul	0,555	0,279	1,989
Duyarsızlaşma	Resmi Okul	0,628	0,169	3,715
	Özel Okul	1,024	0,279	3,670
Düşük Kişisel Başarı Hissi	Resmi Okul	0,186	0,169	1,100
	Özel Okul	1,175	0,279	4,211

Tablo 59 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanlarını, okul türüne göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 60’da verilmiştir:

Tablo 60. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Resmi Okul	206	26,68	10,72	278	3,84	0,000
Özel Okul	74	21,00	11,43			

Tablo 60 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=3,84$, $p<0,05$).Resmi okulda görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin($X = 26,68$), özel okulda görev yapan öğretmenlere ($X = 21,00$) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, tükenmişlik ile okul türü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanlarını, okul türüne göre inceleyen T-Testi sonuçları Tablo 61’de verilmiştir:

Tablo 61. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	t	p
Resmi Okul	206	11,67	5,88	278	3,71	.000
Özel Okul	74	8,78	5,32			

Tablo 61 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları, okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=3,71$, $p<0,05$).Resmi okulda görev yapan öğretmenlerin duygusal tükenmişlik düzeyinin($X = 11,67$), özel okulda görev yapan öğretmenlere ($X = 8,78$) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, duygusal tükenmişlik ile okul türü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, okul türüne göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 62’de verilmiştir:

Tablo 62. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Puanlarının Okul Türüne Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Resmi Okul	206	150,26	30953,50	5611,50	0,001
Özel Okul	74	113,33	8386,50		

Tablo 62 incelendiğinde, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre, duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (U=5611,50, p<0,05).Sıra ortalamaları dikkate alındığında, resmi okulda görev yapan öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin, özel okulda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, özel okulda ya da resmi okulda çalışmanın, duyarsızlaşma düzeyi açısından etkili bir değişken olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarını, okul türüne göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 63’de verilmiştir:

Tablo 63.Öğretmenlerin Kişisel Başarı Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Türüne Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Resmi Okul	206	149,60	30818,00	5747,00	0,002
Özel Okul	74	115,16	8522,00		

Tablo 63 incelendiğinde, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre, düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (U=5747,00, p<0,05). Sıra ortalamaları dikkate

alındığında, resmi okulda görev yapan öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin, özel okulda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, özel okulda ya da resmi okulda çalışmanın, düşük kişisel başarı hissi boyutunda tükenmişlik düzeyi açısından etkili bir değişken olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

3.3.7. Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki ile İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının mesleki kıdeme göre frekans ve ortalamaları Tablo 64’de verilmiştir:

Tablo 64. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Mesleki Kıdem	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	0 -5	91	23,0769
	6 -10	95	25,0316
	11 ve üzeri	94	27,3723
	Toplam	280	25,182
Duygusal Tükenmişlik	0 -5	91	9,4505
	6 -10	95	10,8526
	11 ve üzeri	94	12,3830
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	0 -5	91	3,6484
	6 -10	95	3,6842
	11 ve üzeri	94	4,3617
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0 -5	91	9,9780
	6 -10	95	10,4947
	11 ve üzeri	94	10,6277
	Toplam	280	10,3714

Tablo 64 incelendiğinde mesleki kıdem arttıkça tükenmişlik puanlarını arttığı görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdem bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 49’da verilmiştir:

Tablo 50. Mesleki Kıdem Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mesleki Kıdem	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	0 -5 (A)	0,543	0,253	2,146
	6 -10 (B)	0,250	0,247	1,012
	11 ve üzeri (C)	-0,067	0,249	0,269
Duygusal Tükenmişlik	0 -5 (A)	0,628	0,253	2,482
	6 -10 (B)	0,123	0,247	0,497
	11 ve üzeri (C)	-0,090	0,249	0,361
Duyarsızlaşma	0 -5 (A)	0,803	0,253	3,173
	6 -10 (B)	0,885	0,247	3,582
	11 ve üzeri (C)	0,503	0,249	2,020
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0 -5 (A)	0,629	0,253	2,486
	6 -10 (B)	0,473	0,247	1,914
	11 ve üzeri (C)	0,456	0,249	1,831

Tablo 65 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve düşük kişisel başarı hissi puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları ile mesleki kıdem arasındaki ilişki ile ilgili varyans analizi sonuç değerleri Tablo 66’da verilmiştir:

Tablo 66. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	856,376	2	428,188	3,487	0,032	C>A
Gruplar içi	34011,335	277	122,785			
Toplam	34867,711	279				

Tablo 66 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-277)}=3,487$, $p<0,05$]. Başka bir deyişle, öğretmenlerin tükenmişlikleri, mesleki kıdeme bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, 5 yıl ve altında kıdeme sahip öğretmenler ile 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, 11 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin ($X=27.37$) tükenmişlik düzeylerinin, 5 yıl ve altı görev yapan öğretmenlere ($X=23.07$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları ile mesleki kıdem arasındaki ilişki ile ilgili varyans analizi sonuç değerleri Tablo 67’de verilmiştir:

Tablo 67. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	398,091	2	199,045	5,980	0,003	C>A
Gruplar içi	9220,677	277	33,288			
Toplam	9618,768	279				

Tablo 67 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-277)}=5,98$, $p<0,05$]. Başka bir deyişle, öğretmenlerin duygusal tükenmişlikleri, mesleki kıdeme

bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, 5 yıl ve altında kıdeme sahip öğretmenler ile 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, 11 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin ($X=12,38$) duygusal tükenmişlik düzeylerinin, 5 yıl ve altı görev yapan öğretmenlere ($X= 9,45$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanları ile mesleki kıdem arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 68’de verilmiştir:

Tablo 68. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p
0 -5	91	134,76	2	2,28	0,320
6 -10	95	135,92			
11 ve üzeri	94	150,69			

Tablo 68 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, mesleki kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$\chi^2(2)= 2,28, p>0,05$].

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanları ile mesleki kıdem arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 69’da verilmiştir:

Tablo 69. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
0 -5	91	133,13	2	1,12	0,569
6 -10	95	144,54			
11 ve üzeri	94	143,55			

Tablo 69 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, mesleki kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$\chi^2(2)= 1,12, p>0,05$].

3.3.8.Tükenmişlik ve Alt Boyutları ile Okul Kıdemi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin tükenmişlik puanlarının okul kıdemine göre frekans ve ortalamaları Tablo 70’de verilmiştir:

Tablo 70. Okul Kıdemine Göre Tükenmişlik Puan Ortalamaları

	Okul Kıdemi	Frekans	Ortalama
Toplam Tükenmişlik	0 -2	121	23,8843
	3 -5	82	25,8415
	6 ve üzeri	75	26,4400
	Toplam	280	25,182
Duygusal Tükenmişlik	0 -2	121	10,1405
	3 -5	82	10,8171
	6 ve üzeri	75	12,1600
	Toplam	280	10,9107
Duyarsızlaşma	0 -2	121	3,6860
	3 -5	82	4,0976
	6 ve üzeri	75	4,0267
	Toplam	280	3,9000
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0 -2	121	10,0579
	3 -5	82	10,9268
	6 ve üzeri	75	10,2533
	Toplam	280	10,3714

Tablo 70 incelendiğinde okul kıdemi arttıkça tükenmişlik puanlarını arttığı görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin okul kıdemi bazında tükenmişlik puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 71’de verilmiştir:

Tablo 71. Okul Kıdemi Bazında Tükenmişlik Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Okul Kıdemi	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Tükenmişlik	0 -2	0,408	0,220	1,854
	3 -5	0,186	0,266	0,699
	6 ve üzeri	0,090	0,277	0,324
Duygusal Tükenmişlik	0 -2	0,470	0,220	2,136
	3 -5	0,139	0,266	0,522
	6 ve üzeri	0,028	0,277	0,101
Duyarsızlaşma	0 -2	0,682	0,220	3,100
	3 -5	0,741	0,266	2,785
	6 ve üzeri	0,761	0,277	2,747
Düşük Kişisel Başarı Hissi	0 -2	0,657	0,220	2,986
	3 -5	0,291	0,266	1,093
	6 ve üzeri	0,537	0,277	1,938

Tablo 71 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için toplam tükenmişlik ve duygusal tükenmişlik puanlarının normal dağılıma sahip olduğu; duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda ise elde edilen değerler %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasındaki ilişki ile ilgili varyans analizi sonuç değerleri Tablo 72’de verilmiştir:

Tablo 72. Öğretmenlerin Toplam Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	357,855	2	178,928	1,427	0,242
Grup içi	34471,799	275	125,352		
Toplam	34829,655	277			

Tablo 72 incelendiğinde öğretmenlerin toplam tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$F_{(2, 275)}=1,427, p>0,05$]. Başka bir deyişle, öğretmenlerin tükenmişlikleri, okul kıdemine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Katılımcı öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasındaki ilişki ile ilgili varyans analizi sonuç değerleri Tablo 73’de verilmiştir:

Tablo 73. Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	189,369	2	94,684	2,770	0,064
Grup içi	9398,948	275	34,178		
Toplam	9588,317	277			

Tablo 73 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir [$F_{(2, 275)}=2,770, p>0,05$]. Başka bir deyişle, öğretmenlerin tükenmişlikleri, okul kıdemine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Katılımcı öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 74’de verilmiştir:

Tablo 74. Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Okul Kıdemi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
0 -2	121	134,30	2	0,90	0,635
3 -5	82	143,70			
6 ve üzeri	75	143,29			

Tablo 74 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, okul kıdemine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$\chi^2(2)= 0,90, p>0,05$].

Katılımcı öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanları ile okul kıdemi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 75’de verilmiştir:

Tablo 75. Öğretmenlerin Düşük Kişisel Başarı Hissi Alt Boyutunda Tükenmişlik Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Okul Kıdemi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
0 -2	121	134,79	2	1,26	0,531
3 -5	82	147,57			
6 ve üzeri	75	138,29			

Tablo 75 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin düşük kişisel başarı hissi alt boyutunda tükenmişlik puanlarının, okul kıdemine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$\chi^2(2)= 1,26, p>0,05$].

3.4. ÖĞRETMENLERİN ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE İNCELENMESİ

Öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinin bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılacak analizlerde, hangi testlerin kullanılacağını tespit etmek amacıyla önce normal dağılım incelemesi yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyal destek toplam puanlarının alt boyutlarıyla birlikte çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 76’de verilmiştir:

Tablo 76. Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelenmesi

	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Sosyal Destek Toplam	-0,703	0,146	4,815
Aile	-1,356	0,146	9,287
Arkadaş	-1,016	0,146	6,958
Özel Kişi	-0,730	0,146	5,000

Tablo 76 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değer, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Bağımsız değişkenlerle (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı, mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) de yapılan normal dağılım incelemesi sonucunda, dağılımın normalden aşırı uzaklaştığı görülmüştür.

Öğretmenlerin algılanan sosyal destek puanları dağılımı normal olmadığından dolayı, parametrik olmayan testler yapılmıştır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinin bağımsız değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, mezuniyet alanı,

mezuniyet düzeyi, okul türü, mesleki kıdem, okul kıdemi) göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için, Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H- Testi uygulanmış olup, sonuçlar tablolar halinde verilerek açıklamalar yapılmıştır.

3.4.1.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Yaş Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının yaşa göre frekans ve ortalamaları Tablo 77’de verilmiştir:

Tablo 77. Yaş Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Yaş	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	28 ve Altı	85	69,7059
	29 -35	114	65,7281
	36 ve üzeri	81	66,7654
	Toplam	280	67,2357
Aile	28 ve Altı	85	24,4235
	29 -35	114	24,1491
	36 ve üzeri	81	23,7531
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	28 ve Altı	85	23,8588
	29 -35	114	22,0877
	36 ve üzeri	81	22,2716
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	28 ve Altı	85	21,4235
	29 -35	114	19,4912
	36 ve üzeri	81	20,7407
	Toplam	280	20,4393

Tablo 77 incelendiğinde 28 ve altı yaş aralığında, diğer yaş gruplarına göre algılanan sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu görülür. Alt boyutlara

bakıldığında, yaş grupları arasında algılanan sosyal destek açısından önemli bir fark görülmemektedir.

Katılımcı öğretmenlerin yaş grupları bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 78’de verilmiştir:

Tablo 78. Yaş Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	28 ve Altı	-1,033	0,261	3,957
	29 -35	-0,685	0,226	3,030
	36 ve üzeri	-0,380	0,267	1,423
Aile	28 ve Altı	-1,633	0,261	6,256
	29 -35	-1,383	0,226	6,119
	36 ve üzeri	-0,956	0,267	3,580
Arkadaş	28 ve Altı	-1,291	0,261	4,946
	29 -35	-1,055	0,226	4,668
	36 ve üzeri	-0,662	0,267	2,479
Özel Kişi	28 ve Altı	-0,931	0,261	3,567
	29 -35	-0,574	0,226	2,539
	36 ve üzeri	-0,705	0,267	2,640

Tablo 78 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerlerin büyük çoğunluğu, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ile yaş arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 79’da verilmiştir:

Tablo 79. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Toplam Algılanan Sosyal Destek	28 ve Altı	85	156,42	2	4,86	0,088
	29 -35	114	131,95			
	36 ve üzeri	81	135,83			
Aile	28 ve Altı	85	154,03	2	3,87	0,144
	29 -35	114	137,11			
	36 ve üzeri	81	131,07			
Arkadaş	28 ve Altı	85	160,67	2	7,94	0,019
	29 -35	114	133,20			
	36 ve üzeri	81	129,60			
Özel Kişi	28 ve Altı	85	152,77	2	3,06	0,216
	29 -35	114	133,09			
	36 ve üzeri	81	138,05			

Tablo 79 incelendiğinde, analiz sonuçları, öğretmenlerin toplam sosyal destek [$X(2)=4,86$, $p> 0,05$] ile aile [$X(2) = 3,87$, $p>0,05$] ve özel kişi [$X(2) = 3,06$, $p>0,05$] alt boyutlarında sosyal destek puanlarının, yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Arkadaş alt boyutunda [$X(2) = 7,94$, $p<0,05$] ise, sosyal destek düzeyinde yaşa göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Gruplar arasında gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için, ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Buna göre, 28 ve altı yaş grubundaki öğretmenlerin, diğer yaş grubundaki öğretmenlere göre, arkadaş boyutunda sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

3.4.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyet Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının cinsiyete göre frekans ve ortalamaları Tablo 80’de verilmiştir:

Tablo 80. Cinsiyet Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Cinsiyet	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Kadın	151	71,4570
	Erkek	129	62,2946
	Toplam	280	67,2357
Aile	Kadın	151	25,3377
	Erkek	129	22,6899
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	Kadın	151	24,0596
	Erkek	129	21,0620
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	Kadın	151	22,0596
	Erkek	129	18,5426
	Toplam	280	20,4393

Tablo 80 incelendiğinde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin cinsiyet bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 81’de verilmiştir:

Tablo 81. Cinsiyet Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Kadın	-0,890	0,197	4,517
	Erkek	-0,577	0,213	2,708
Aile	Kadın	-1,775	0,197	9,010
	Erkek	-1,027	0,213	4,821
Arkadaş	Kadın	-1,473	0,197	7,477
	Erkek	-0,686	0,213	3,220
Özel Kişi	Kadın	-0,994	0,197	5,045
	Erkek	-0,520	0,213	2,441

Tablo 81 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerlerin büyük çoğunluğu, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarını cinsiyete göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 82’de verilmiştir:

Tablo 82. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Cinsiyete Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Kadın	151	164,58	24851,00	6104,00	0,000
	Erkek	129	112,32	14489,00		
Aile	Kadın	151	162,73	24572,00	6383,00	0,000
	Erkek	129	114,48	14768,00		
Arkadaş	Kadın	151	162,89	24596,00	6359,00	0,000
	Erkek	129	114,29	14744,00		
Özel Kişi	Kadın	151	160,25	24197,00	6758,00	0,000
	Erkek	129	117,39	15143,00		

Tablo 82 incelendiğinde, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre, çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (U=6104,00, $p<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kadın öğretmenlerin sosyal destek düzeylerinin, erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde aile (U=6383,00, $p<0,05$), arkadaş (U=6359,00, $p<0,05$) ve özel kişi (U=6758,00, $p<0,05$) alt boyutları incelendiğinde, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Sonuç olarak kadın öğretmenlerin toplam algılanan sosyal destek düzeyleri ile aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeylerinin, erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

3.4.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Medeni Durum Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının medeni duruma göre frekans ve ortalamaları Tablo 83’de verilmiştir:

Tablo 83. Medeni Durum Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Medeni Durum	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Evli	190	68,4474
	Bekar	90	64,6778
	Toplam	280	67,2357
Aile	Evli	190	24,6789
	Bekar	90	22,9333
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	Evli	190	22,7053
	Bekar	90	22,6222
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	Evli	190	21,0632
	Bekar	90	19,1222
	Toplam	280	20,4393

Tablo 83 incelendiğinde evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin medeni durum bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 84’de verilmiştir:

Tablo 84. Medeni Durum Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Evli	-0,792	0,176	4,500
	Bekar	-0,525	0,254	2,066
Aile	Evli	-1,343	0,176	7,630
	Bekar	-1,131	0,254	4,452
Arkadaş	Evli	-1,027	0,176	5,835
	Bekar	-1,009	0,254	3,972
Özel Kişi	Evli	-0,856	0,176	4,863
	Bekar	-0,504	0,254	1,984

Tablo 84 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerlerin büyük çoğunluğu, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için, her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarını medeni duruma göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları, Tablo 85’de verilmiştir:

Tablo 85. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Medeni Duruma Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Evli	190	146,37	27811,00	7434,000	0,077
	Bekar	90	128,10	11529,00		
Aile	Evli	190	148,16	28149,50	7095,500	0,018
	Bekar	90	124,34	11190,50		
Arkadaş	Evli	190	140,53	26700,50	8544,500	0,993
	Bekar	90	140,44	12639,50		
Özel Kişi	Evli	190	147,29	27984,50	7260,500	0,039
	Bekar	90	126,17	11355,50		

Tablo 85 incelendiğinde, öğretmenlerin medeni durumlarına göre, algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($U=7434,00$, $p>0,05$). Benzer şekilde arkadaş ($U=8544,50$, $p>0,05$), alt boyutu incelendiğinde, medeni duruma göre, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Aile ($U=7095,00$, $p<0,05$) ve özel kişi ($U=7260,00$, $p<0,05$) alt boyutları incelendiğinde ise, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre, evli öğretmenlerin aile ve özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeylerinin, bekar öğretmenlerden daha yüksek olduğu sonucuna varılır.

3.4.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mezuniyet Alanı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının mezuniyet alanına göre frekans ve ortalamaları Tablo 86'da verilmiştir:

Tablo 86. Mezuniyet Alanı Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Mezuniyet Alanı	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Sınıf	93	68,5484
	Branş	187	66,5829
	Toplam	280	67,2357
Aile	Sınıf	93	25,0753
	Branş	187	23,6417
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	Sınıf	93	23,1720
	Branş	187	22,4332
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	Sınıf	93	20,3011
	Branş	187	20,5080
	Toplam	280	20,4393

Tablo 86 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet alanı bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 87’de verilmiştir:

Tablo 87. Mezuniyet Alanı Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mezuniyet Alanı	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Sınıf	-0,943	0,250	3,772
	Branş	-0,592	0,178	3,325
Aile	Sınıf	-1,789	0,250	7,156
	Branş	-1,181	0,178	6,634
Arkadaş	Sınıf	-1,415	0,250	5,660
	Branş	-0,798	0,178	4,483
Özel Kişi	Sınıf	-0,705	0,250	2,820
	Branş	-0,746	0,178	4,191

Tablo 87 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarını mezuniyet alanına göre inceleyen MannWhitney U-Testi sonuçları Tablo 88'de verilmiştir:

Tablo 88. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Mezuniyet Alanına Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları

	Mezuniyet Alanı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Sınıf	93	150,85	14029,50	7732,50	0,130
	Branş	187	135,35	25310,50		
Aile	Sınıf	93	154,31	14351,00	7411,00	0,039
	Branş	187	133,63	24989,00		
Arkadaş	Sınıf	93	152,01	14137,00	7625,00	0,088
	Branş	187	134,78	25203,00		
Özel Kişi	Sınıf	93	142,50	13252,50	8509,50	0,768
	Branş	187	139,51	26087,50		

Tablo 88 incelendiğinde, öğretmenlerin mezun olduğu alana göre, toplam algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür($U=7732,50$, $p>0,05$). Benzer şekilde arkadaş ($U=7625,00$, $p>0,05$) ve özel kişi ($U=8509,50$, $p>0,05$), alt boyutları incelendiğinde, mezun olunan alana göre, anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular, algılanan toplam sosyal destek ile arkadaş ve özel kişi alt boyutunda sosyal destek düzeyinde, sınıf öğretmeni yada branş öğretmeni olmanın, etkili olmadığını göstermektedir.

Aile ($U=7411,00$, $p<0,05$), alt boyutu incelendiğinde ise, mezun olunan alana göre, anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre, sıra ortalamaları dikkate alındığında, sınıf öğretmenlerinin, branş öğretmenlerine göre, aile alt boyutunda sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

3.4.5.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mezuniyet Düzeyi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının mezuniyet düzeyine göre frekans ve ortalamaları Tablo 89’da verilmiştir:

Tablo 89. Mezuniyet Düzeyi Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Mezuniyet Düzeyi	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Lisans	246	68,2967
	Yüksek Lisans	34	59,5588
	Toplam	280	67,2357
Aile	Lisans	246	24,4634
	Yüksek Lisans	34	21,6176
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	Lisans	246	22,9512
	Yüksek Lisans	34	20,7059
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	Lisans	246	20,8821
	Yüksek Lisans	34	17,2353
	Toplam	280	20,4393

Tablo 89 incelendiğinde lisans mezunu öğretmenlerin yüksek lisans mezunu öğretmenlere göre algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin mezuniyet düzeyi bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 90'da verilmiştir:

Tablo 90. Mezuniyet Düzeyi Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mezuniyet Düzeyi	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Lisans	-0,784	0,155	5,058
	Yüksek Lisans	-0,146	0,403	0,362
Aile	Lisans	-1,474	0,155	9,509
	Yüksek Lisans	-0,703	0,403	1,744
Arkadaş	Lisans	-1,095	0,155	7,064
	Yüksek Lisans	-0,617	0,403	1,531
Özel Kişi	Lisans	-0,811	0,155	5,232
	Yüksek Lisans	-0,189	0,403	0,468

Tablo 90 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, lisans bazında, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Yüksek lisans bazında ise, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarını mezuniyet düzeyine göre inceleyen MannWhitney U-Testi sonuçları Tablo 91’de verilmiştir:

Tablo 91. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Mezuniyet Düzeyine Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları

	Mezuniyet Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Lisans	246	145,72	35846,00	2899,00	0,004
	Yüksek Lisans	34	102,76	3494,00		
Aile	Lisans	246	145,83	35873,00	2872,00	0,002
	Yüksek Lisans	34	101,97	3467,00		
Arkadaş	Lisans	246	144,59	35569,00	3176,00	0,021
	Yüksek Lisans	34	110,91	3771,00		
Özel Kişi	Lisans	246	144,57	35564,00	3181,00	0,022
	Yüksek Lisans	34	111,06	3776,00		

Tablo 91 incelendiğinde, öğretmenlerin mezuniyet düzeyine göre, toplam algılanan sosyal destek puanları ($U=2899,00$, $p<0,05$) ve aile ($U=2872,00$, $p<0,05$) arkadaş ($U=3176,00$, $p<0,05$) ve özel kişi ($U=3181,00$, $p<0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre, sıra ortalamaları dikkate alındığında, lisans mezunu öğretmenlerin, yüksek lisans mezunu öğretmenlere göre, toplamda ve aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

3.4.6. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Okul Türü Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının okul türüne göre frekans ve ortalamaları Tablo 92’de verilmiştir:

Tablo 92. Okul Türü Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Okul Türü	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Resmi Okul	206	66,8155
	Özel Okul	74	68,4054
	Toplam	280	67,2357
Aile	Resmi Okul	206	24,2233
	Özel Okul	74	23,8243
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	Resmi Okul	206	22,4903
	Özel Okul	74	23,2027
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	Resmi Okul	206	20,1019
	Özel Okul	74	21,3784
	Toplam	280	20,4393

Tablo 92 incelendiğinde resmi okul ve özel okulda çalışanların sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmez.

Katılımcı öğretmenlerin okul türü bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 93’de verilmiştir:

Tablo 93. Okul Türü Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Mezuniyet Alanı	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Resmi Okul	-0,714	0,169	4,224
	Özel Okul	-0,729	0,279	2,612
Aile	Resmi Okul	-1,508	0,169	8,923
	Özel Okul	-1,042	0,279	3,734
Arkadaş	Resmi Okul	-1,001	0,169	5,923
	Özel Okul	-1,073	0,279	3,845
Özel Kişi	Resmi Okul	-0,679	0,169	4,017
	Özel Okul	-0,904	0,279	3,240

Tablo 93 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerler, %99 güven aralığında -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için her grup bazında, çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarını okul türüne göre inceleyen Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 94’de verilmiştir:

Tablo 94. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Puanlarının Okul Türüne Göre MannWhitney U-Testi Sonuçları

	Mezuniyet Alanı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplam Algılanan Sosyal Destek	Resmi Okul	206	136,51	28121,00	6800,00	0,167
	Özel Okul	74	151,61	11219,00		
Aile	Resmi Okul	206	138,73	28578,00	7257,00	0,530
	Özel Okul	74	145,43	10762,00		
Arkadaş	Resmi Okul	206	137,62	28349,00	7028,00	0,312
	Özel Okul	74	148,53	10991,00		
Özel Kişi	Resmi Okul	206	135,98	28012,50	6691,50	0,114
	Özel Okul	74	153,07	11327,50		

Tablo 94 incelendiğinde, öğretmenlerin okul türlerine göre, toplam algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($U=6800,00$, $p>0,05$). Benzer şekilde aile ($U=7257,00$, $p>0,05$), arkadaş ($U=7028,00$, $p>0,05$) ve özel kişi ($U=6691,50$, $p>0,05$), alt boyutları incelendiğinde, okul türüne göre, anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular, çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyinde, okul türünün etkili olmadığını göstermektedir.

3.4.7. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının mesleki kıdeme göre frekans ve ortalamaları Tablo 95’de verilmiştir:

Tablo 95. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Mesleki Kıdem	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -5	91	69,7912
	6 -10	95	66,3368
	11 ve üzeri	94	65,6702
	Toplam	280	67,2357
Aile	0 -5	91	24,5604
	6 -10	95	24,2105
	11 ve üzeri	94	23,5957
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	0 -5	91	23,9560
	6 -10	95	22,1053
	11 ve üzeri	94	22,0213
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	0 -5	91	21,2747
	6 -10	95	20,0211
	11 ve üzeri	94	20,0532
	Toplam	280	20,4393

Tablo 95 incelendiğinde 0-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin, daha uzun yıllar çalışan öğretmenlere göre algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdem grupları bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi, Tablo 96'da verilmiştir:

Tablo 96. Mesleki Kıdem Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Yaş Grupları	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -5	-1,080	0,253	4,268
	6 -10	-,692	0,247	2,801
	11 ve üzeri	-0,414	0,249	1,662
Aile	0 -5	-1,682	0,253	6,648
	6 -10	-1,431	0,247	5,793
	11 ve üzeri	-0,966	0,249	3,879
Arkadaş	0 -5	-1,552	0,253	6,134
	6 -10	-0,753	0,247	3,048
	11 ve üzeri	-0,917	0,249	3,682
Özel Kişi	0 -5	-0,929	0,253	3,671
	6 -10	-0,616	0,247	2,493
	11 ve üzeri	-0,702	0,249	2,819

Tablo 96 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerlerin büyük çoğunluğu, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olmadığı için her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ile mesleki kıdem arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 97’de verilmiştir:

Tablo 97. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	x^2	p	Anlamlı Fark
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -5 (A)	91	157,58	2	6,14	0,046	A>B A>C
	6 -10 (B)	95	134,16				
	11 ve üzeri (C)	94	130,37				
Aile	0 -5 (A)	91	155,38	2	6,82	0,033	A>C
	6 -10 (B)	95	141,42				
	11 ve üzeri (C)	94	125,16				
Arkadaş	0 -5 (A)	91	161,50	2	9,51	0,009	A>B A>C
	6 -10 (B)	95	132,34				
	11 ve üzeri (C)	94	128,42				
Özel Kişi	0 -5 (A)	91	152,91	2	3,30	0,191	
	6 -10 (B)	95	135,89				
	11 ve üzeri (C)	94	133,15				

Tablo 97 incelendiğinde, analiz sonuçları, mesleki kıdeme göre, öğretmenlerin toplam sosyal destek [$x^2 (2) = 6,14, p < 0,05$] ile aile [$x^2 (2) = 6,82, p < 0,05$] ve arkadaş [$x^2 (2) = 9,51, p < 0,05$] alt boyutlarında sosyal destek puanlarının, anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, mesleki kıdem değişkeninin, öğretmenlerin toplam sosyal destek ile aile ve arkadaş alt boyutlarında sosyal destek düzeyini etkilediğini gösterir.

Gruplar arasında gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için, ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Buna göre, 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin, daha fazla kıdeme sahip öğretmenlere göre, toplamda ve arkadaş alt boyutunda algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu ve farkların anlamlı bulunduğu görülmüştür. Aile alt boyutunda da, 0 -5 yıl görev yapan öğretmenlerin, 11 yıl ve üzeri görev yapan

öğretmenlere göre, algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında da, aynı sonuç gözlenmektedir.

Özel kişi [$\chi^2(2) = 3.30, p>0.05$] alt boyutunda ise, sosyal destek puanlarının mesleki kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu, mesleki kıdem değişkeninin, öğretmenlerin özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeyini etkilemediğini gösterir.

3.4.8. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Okul Kıdemi Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının okul kıdemine göre frekans ve ortalamaları Tablo 98’de verilmiştir:

Tablo 98. Okul Kıdemi Değişkenine Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puan Ortalamaları

	Okul Kıdem	Frekans	Ortalama
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -2	121	69,8595
	3 – 5	82	65,0366
	6 ve üzeri	75	65,6267
	Toplam	280	67,2357
Aile	0 -2	121	24,7934
	3 – 5	82	22,9512
	6 ve üzeri	75	24,3600
	Toplam	280	24,1179
Arkadaş	0 -2	121	23,7107
	3 – 5	82	21,4878
	6 ve üzeri	75	22,4267
	Toplam	280	22,6786
Özel Kişi	0 -2	121	21,3554
	3 – 5	82	20,5976
	6 ve üzeri	75	18,8400
	Toplam	280	20,4393

Tablo 98 incelendiğinde 0-2 yıl aynı okulda görev yapan öğretmenlerin daha uzun yıllar aynı okulda görev yapan öğretmenlere göre, algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülür.

Katılımcı öğretmenlerin okul kıdemi grupları bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi Tablo 99’da verilmiştir:

Tablo 99. Okul Kıdemi Grupları Bazında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Okul Kıdemi	Çarpıklık (Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -2	-0,760	0,220	3,454
	3 – 5	-0,758	0,266	2,849
	6 ve üzeri	-0,489	0,277	1,765
Aile	0 -2	-1,447	0,220	6,577
	3 – 5	-1,184	0,266	4,451
	6 ve üzeri	-1,327	0,277	4,790
Arkadaş	0 -2	-1,315	0,220	5,977
	3 – 5	-0,651	0,266	2,447
	6 ve üzeri	-1,089	0,277	3,931
Özel Kişi	0 -2	-0,928	0,220	4,218
	3 – 5	-0,826	0,266	3,105
	6 ve üzeri	-0,425	0,277	1,534

Tablo 99 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değerlerin büyük çoğunluğu, %99 güven aralığında, -2,58 ile 2,58 arasında olduğu için her grup bazında çok boyutlu algılanan sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ile okul kıdemi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis H-Testi sonuç değerleri Tablo 100’de verilmiştir.

Tablo 100. Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okul Kıdemine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Okul Kıdemi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Toplam Algılanan Sosyal Destek	0 -2 (A)	121	153,50	2	6,55	0,038	A>B A>C
	3 – 5 (B)	82	128,45				
	6 ve üzeri (C)	75	129,00				
Aile	0 -2 (A)	121	153,52	2	8,54	0,014	A>B
	3 – 5 (B)	82	121,01				
	6 ve üzeri (C)	75	137,09				
Arkadaş	0 -2 (A)	121	153,89	2	8,18	0,017	A>B
	3 – 5 (B)	82	122,20				
	6 ve üzeri (C)	75	135,21				
Özel Kişi	0 -2 (A)	121	150,76	2	6,32	0,042	A>C
	3 – 5 (B)	82	139,38				
	6 ve üzeri (C)	75	121,47				

Tablo 100 incelendiğinde, analiz sonuçları, okul kıdemine göre, öğretmenlerin toplam sosyal destek [$\chi^2 (2) = 6,55, p < 0,05$] ile aile [$\chi^2 (2) = 8,54, p < 0,05$], arkadaş [$\chi^2 (2) = 8,18, p < 0,05$] ve özel kişi [$\chi^2 (2) = 6,32, p < 0,05$] alt boyutlarında sosyal destek puanlarının, anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, mesleki kıdem değişkeninin, öğretmenlerin toplam sosyal destek ile aile, arkadaş ve özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeyini etkilediğini gösterir.

Gruplar arasında gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için, ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Buna göre, 0 -2 yıl okul kıdemine sahip olan öğretmenlerin, daha fazla kıdeme sahip öğretmenlere göre, toplam sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine 0 -2 yıl aynı okulda görev yapan öğretmenlerin, 3 -5 yıl arasında aynı okulda görev yapan öğretmenlere göre, arkadaş ve aile alt boyutlarında sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özel kişi alt boyutuna

bakıldığında ise, 0 -2 yıl aynı okulda görev yapan öğretmenlerin, 6 yıl ve üzerinde görev yapan öğretmenlere göre sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında da, aynı sonuç gözlenmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara, sonuçlarla ilgili tartışmaya ve önerilere yer verilmiştir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

4.1.1. Tükenmişlik ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında negatif (ters yönlü), bir ilişki vardır. Tükenmişlik düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin, çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerine bakıldığında, düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin sosyal çevrelerinden görmüş oldukları destek ne kadar fazla olursa, o kadar az tükenmişlik yaşayacakları; sosyal destekleri azaldıkça mesleki tükenmişliklerinin artacağı söylenebilir. Ancak bu değişkenler arasındaki ilişki düşük düzeydedir.

Aynı şekilde tükenmişlik ile sosyal destek arasındaki negatif ilişkiden yola çıkarak, tükenmişlik düzeyi arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin azaldığı; tükenmişlik düzeyi azaldıkça algılanan sosyal destek düzeyi arttığı da söylenebilir. Algılanan sosyal destek ile tükenmişlik arasında düşük seviyede negatif yönde karşılıklı bir ilişki söz konusudur.

Algılanan sosyal destek ve tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışma, okul yöneticileri üzerine yapılan Altay'ın (2007) araştırmasıdır. Bu iki değişken arasında yapılan başka bir araştırma bulunmamaktadır. Altay'ın (2007) yapmış olduğu çalışmada varmış olduğu sonuçlar bu araştırma ile aynı paraleldedir. Altay, okul yöneticilerinin çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için Pearson Korelasyon testini uygulamış ve bu analiz sonucunda, okul yöneticilerinin toplam tükenmişlik düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında zayıf

düzeyde, negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir ($r = -0,23$, $p < 0,001$). Altay'ın araştırmasına göre, bu ilişki, iki değişken arasındaki toplam varyansın %5'ini açıklamaktadır ($r^2 = 0,052$). Öğretmenler üzerinde yapılan bu çalışmada ise, araştırmaya katılan öğretmenlerin tükenmişlikleri ile algılanan sosyal desteğin birlikte değişim düzeyi % 9 seviyesindedir ($r^2 = 0,09$). Öğretmenlerde iki değişken arasındaki toplam varyansın %4 daha yüksek olduğu görülür.

Araştırmada yüksek lisans mezunlarına ait sosyal destek ile tükenmişlik arasındaki korelasyona ilişkin Kendall's Tau-B analiz sonuçlarında, bütün korelasyonlarda hep bu grubun Tip 1 hata oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, araştırmaya katılan yüksek lisans mezunlarının sayısının az olmasından kaynaklanıyor olabilir.

4.1.2. Araştırmanın Tükenmişlik Boyutuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Yaş ilerledikçe tükenmişlik düzeyi artmaktadır. Alt boyutlara bakıldığında, duygusal tükenmişlikle yaş arasında bir ilişki görülür. Buna göre 36 yaş ve üzeri öğretmenler, 28 yaş ve altı öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde duygusal tükenmişlik yaşamaktadır. Duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında ise tükenmişlik düzeyinin yaş değişkenine göre anlamlı ölçüde farklılık göstermediği görülmektedir. Bu çalışmada tükenmişliğin alt boyutlarından sadece duygusal tükenmişlikle yaş arasında bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Gündüz (2006) ise çalışmasında, tükenmişliğin üç alt boyutunda da öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığını saptamıştır. Çokluk (2003), yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi boyutlarında tükenmişlik düzeylerinin yaşa göre anlamlı ölçüde farklılık göstermediğini saptamıştır. Dolayısıyla söz konusu sonuçlar, araştırmanın duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi bulgularını desteklemektedir.

Cinsiyet değişkenine bakıldığında, tükenmişlik ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlere göre özellikle duygusal tükenmişlik alt boyutunda daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığı tespit

edilmiştir. Torun'un (1995) çalışmasında da duygusal tükenme alt boyutunda cinsiyete göre tükenmişliğin anlamlı bir farklılık gösterdiği, erkeklerin tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Eşlerinin de çalışmasından dolayı ailesine çift maaş girmesi daha olası olan kadın öğretmenlere karşılık, çoğunlukla ailesine tek maaş giren erkek öğretmenlerin maddi zorluklar çekmesi, duygusal tükenmişliklerinin kadınlara göre daha fazla olmasının sebeplerinden biri olarak düşünülebilir mi? Bu çalışmada bu soruya yanıt teşkil edecek bir araştırma yapılmamıştır. Bu konunun başka çalışmalarda araştırılması, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşamalarının ekonomik sebeplere mi dayandığına ilişkin sorular yöneltmesi yerinde olacaktır. Bu araştırmadan farklı olarak Altay (2007), okul yöneticileri üzerinde yaptığı çalışmada kadınlar ile erkekler arasında toplam tükenmişlikte anlamlı farklılık olmadığını saptamıştır. Çelen ve Sarp (2003) da aynı şekilde cinsiyet ile tükenmişlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir.

Mezuniyet alanına bakıldığında ise, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Alt boyutlarda bu farkın duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi boyutunda olduğu gözlemlenmiştir. Branş öğretmenlerinin ders yoğunluğunun, öğrenci ve sınıf sayılarının daha fazla olması, ergenlik dönemindeki öğrencilerle muhatap olmaları bu sonucun sebepleri arasında görülebilir. II. kademedeki öğrenciler yaşça büyük olduklarından disiplin problemleri, öğretmenlere karşı olumsuz tavır takınma davranışları daha fazla olabilmektedir. Gündüz (2006) ise bu araştırmadan farklı olarak yatılı ilköğretim bölge okullarında görev yapan öğretmenlere ilişkin araştırmasında sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını saptamıştır. Altay (2007) ise araştırmasında, okul yöneticilerinin duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında ve toplam tükenmişlik düzeylerinde, branşlarına göre anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Okul türünün, tükenmişliğin anlamlı farklılık gösterdiği değişkenlerin en önemlilerinden biri olduğu görülmüştür. Özel okulda çalışan öğretmenler, resmi okulda çalışan öğretmenlere göre daha az tükenmişlik sendromunu yaşamaktadır.

Bütün alt boyutlarda aynı sonuç elde edilmiştir. Okul türünün tükenmişlikle ilişkisini inceleyen başka bir araştırma bulunamamıştır.

Mesleki kıdem ve tükenmişlik ilişkisi incelendiğinde, öğretmenlik mesleğinde geçirilen yıllar arttıkça, duygusal tükenmişlik düzeyinde de artış olduğu gözlemlenmiştir. Gündüz (2006) farklı olarak, çalışmasında, öğretmenlerin kıdem durumları ile duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi boyutlarına ilişkin tükenmişlik algıları arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Altay (2007) da araştırmasında, okul yöneticilerinin duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve toplam tükenmişlik düzeylerinde yöneticilik kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucunu elde etmiştir.

Öğretmenlerin medeni durumu, mezuniyet düzeyi ve okul kıdemi ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Gündüz (2006) de çalışmasında, üç alt boyutta da tükenmişlik ve medeni durum değişkeni arasında anlamlı ilişki saptamamıştır. Aynı sonucu Baysal ve Özmen de yapmış oldukları araştırmalarda elde etmişlerdir. Bu sonuçlara dayanarak tükenmişlik düzeyinin üç alt boyutta medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir. Mezuniyet düzeyi ve okul kıdemi değişkenlerinin tükenmişlikle ilişkisini inceleyen başka araştırmalar bulunamamıştır.

4.1.3. Araştırmanın Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Boyutuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Yaş değişkenine bakıldığında sadece arkadaş alt boyutunda sosyal desteğin yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. 28 ve altı yaş grubundaki öğretmenlerin arkadaş boyutunda sosyal desteklerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Öz (2006), Miyokart Enfarktüsü geçiren hastalar üzerinde yaptığı çalışmasında, hastalarda algılanan sosyal desteğin sosyo-demografik özelliklerden en fazla yaş değişkenine göre anlamlı ölçüde farklılık gösterdiğini; yaş arttıkça sosyal destek düzeyinin düştüğünü tespit etmiştir.

Cinsiyet değişkenine bakıldığında, kadın öğretmenlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin bütün boyutlarda, erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu

gözlemlenmiştir. Kadın öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin daha düşük olduğu da düşünülürse, algılanan sosyal desteğin yüksek olması durumunda tükenmişliğin de azaldığı görülür. Bu sonuçlar, Altay'ın (2007) araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Medeni durumun sosyal destekle ilişkisi aile ve özel kişi boyutlarındadır. Evli öğretmenlerin aile ve özel kişi alt boyutlarında sosyal destek düzeylerinin, bekar öğretmenlerden daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Öz (2006), çalışmasında, sosyal desteğin medeni duruma göre anlamlı ölçüde farklılık gösterdiğini; bu farklılığın % 12,4 oranında olduğunu; sosyal destek alanında yapılan diğer çalışmalarla paralellik gösterecek şekilde evli olanların bekârlara göre sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Özel kişi ve arkadaş alt boyutunda, sınıf öğretmeni ya da branş öğretmeni olmakla sosyal destek arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak sınıf öğretmenlerinin ailevi sosyal desteklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Altay'ın (2007) da çalışmasında okul yöneticilerinin toplam sosyal destek puanları, arkadaş ve özel kişi alt boyutu puanlarında, branşlarına göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak okul yöneticilerinin branşlarına göre aile puanlarına bakıldığında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu sonuçlar, bu araştırma ile paralellik göstermektedir.

Mezuniyet düzeyi ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lisans mezunu öğretmenlerin aile, arkadaş ve özel kişi bakımından sosyal destek düzeylerinin daha çok olduğu görülmüştür. Bu durum eğitim düzeyi yükseldikçe, sosyal yönün zayıfladığını düşündürebilir. Bu konuya ilişkin bir araştırma bulunamamıştır.

Mesleki kıdem arttıkça sosyal desteğin azaldığı görülmüştür. Arkadaş ve aile boyutlarında da aynı sonuca varılmıştır. Özel kişi boyutunda, sosyal desteğin mesleki kıdeme göre farklılık göstermediği görülmüştür. Altay'ın (2007) araştırmasında ise, okul yöneticilerinin mesleki kıdemlerine göre çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeylerinde toplamda ve alt boyut düzeylerinde farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Okul kıdemine bakıldığında da aynı şekilde, sosyal destekle ters bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Buna göre aynı okulda görev yapma süresi arttıkça sosyal destek algısının azaldığı söylenebilir. Aynı işi yapmanın ve aynı kurumda çalışmanın sosyal destek ihtiyacını daha çok yükselttiği şeklinde de yorumlanabilir. Bu değişkene ilişkin sosyal destek alanında başka bir araştırma bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okulun özel ya da devlet okulu olması ile algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Okul türü değişkeni ile sosyal destek arasında yapılmış başka bir araştırma bulunmamıştır.

Sonuç olarak tükenmişlik ile sosyal destek arasında düşük seviyede negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre, sosyal destek algısı yüksek olan öğretmenlerin, tükenmişliği biraz daha az yaşadıkları; ya da tükenmişlikleri düşük olan öğretmenlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin biraz daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum, öğretmenlerin sosyal çevrelerinden görmüş olduğu destek fazla olursa, tükenmişliklerinin kısmen daha az olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Aynı şekilde, tükenmişlik sendromu yaşamayan öğretmenlerin sosyal yönlerinin tükenmişlik yaşayanlara göre çok az da olsa sosyal yönlerinin daha kuvvetli olabileceği söylenebilir. Ancak tükenmişlikle sosyal destek arasındaki bu ilişkinin çok düşük seviyede olduğu da gözden kaçmamalıdır.

Tükenmişlikle sosyal destek arasındaki düşük seviyedeki ilişki, tükenmişliğe yol açabilecek başka bir değişkenden kaynaklanıyor olabilir. Kişilik özellikleri ya da yaşamdaki olumsuzluklarla baş etme gücündeki eksiklik, bu değişkenlere örnek olarak gösterilebilir. Kişinin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkinin kalitesini belirleyebilecek bu unsurlar, tükenmişliğin daha fazla olmasına sebep teşkil edebilir. Dolayısıyla, başka araştırmalarda tükenmişlik ile farklı değişkenlerin arasındaki ilişkiye bakılması, literatüre katkı sağlaması açısından faydalı olacaktır.

4.2. ÖNERİLER

1. Öğretmenlerin kendi duygularını açıkça ifade etmelerine, geri bildirim, danışma ve sosyal destek sağlayabilmelerine izin veren kişisel gelişim programları geliştirilmesi, öğretmenlerin tükenmişlik yaşamamaları için yarar sağlayabilir.

2. Bu araştırmada yer alan özel kişi ile ilgili soruların cevaplayıcılar tarafından yanlış anlaşılma ihtimali olduğundan, benzer çalışmalar yapacak olan araştırmacıların, özellikle bu soruları daha açık bir şekilde ifadelendirerek kullanmalarında fayda olacağı düşünülmektedir.

3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal destek ölçeğinin cevaplandırılması sırasında, aile ve özel kişinin kim olarak anlaşıldığı konusu sorun olarak ortaya çıkmıştır. İki alt boyutun birbirini kapsayabileceği, katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu ölçeği kullanacak araştırmacıların daha ayırt edici ifadeler kullanması yerinde olacaktır.

4. Araştırmada yüksek lisans mezunlarına ait sosyal destek ile tükenmişlik arasındaki korelasyona ilişkin analiz sonuçlarında, diğer gruplarla karşılaştırıldığında bu grubun bütün karşılaştırmalarda Tip 1 hata oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, araştırmaya katılan yüksek lisans mezunlarının sayısının az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisine ait daha net bulgular elde edilmesi için, daha çok sayıda yüksek lisans mezunlarıyla bu araştırmanın yapılması önerilir.

5. Tükenmişlik ile sosyal destek arasındaki ilişkinin çok düşük seviyede olması, tükenmişliğe yol açabilecek başka değişkenlerin olduğunu düşündürmektedir. Tükenmişliğe yol açabilecek başka değişkenlerle ilgili araştırma yapılmasında yarar vardır.

KAYNAKLAR

- AĞAOĞLU, E., CEYLAN, M., KESİM, E. ve MADDEN, T.(2004). “Araştırma Görevlilerinin Kendi Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Görüşleri”, XIII.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara:PegemA Yayıncılık.
- AKSÜLLÜ, N. ve DOĞAN S. (2004). “Huzurevinde Ve Evde Yaşayan Yaşlılarda Algılanan Sosyal Destek Etkenleri İle Depresyon Arasındaki İlişki” Anadolu Psikiyatri Dergisi,5:76-84.
- ALTAY, M. (2007). *Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AVŞAROĞLU, S., DENİZ, E., KAHRAMAN, A.(2005). “Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”.
- BALTAŞ, A. ve BALTAŞ, Z. (2000) . *Stres ve Basa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Yayınları
- BARRERA, M. ve AINLEY S. (1983). “The Structure of Social Support : A Conceptual And Amprical Analsis”, *Journal Of Community Psychology*, Vol. 11: 133-143.
- COHEN, S. ve WILLS, T.A. (1985). “Stress, Social Support and Buffering Hypothesis.” *Psychological Bulletin*, 98 (2): 310-357

- ÇAKIR, Y. Ve PALABIYIKOĞLU, R. (1997). *Gençlerde Sosyal Destek, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*. Kriz Dergisi, 5(1)
- ÇALIŞKUR, A. (2008) “Tükenmişlik Sendromu”, www.maltepe.edu.tr, (02.05.2008)
- ÇAM, O. (1992). “Tükenmişlik Envanterinin Geçerlilik ve Güvenirliğinin Araştırılması”, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı.
- ÇAM, O. (1993). “Tükenmişlik Envanterinin Geçerlilik ve Güvenirliğinin Araştırılması”. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara: Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- ÇOKLUK, Ö.(2003). “Örgütlerde Tükenmişlik”, Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Sorunlar, Ankara:Anı Yayıncılık
- DOĞAN, M. (2001). “İşitme engelli çocuğa sahip ebeveynlerin çeşitli psikolojik değişkenleri açısından değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOLUNAY, A.B. (2002), “Keçiören İlçesi Genel Liseler Ve Teknik-Ticaret-Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumu Araştırması”, Ankara
- EKER, D.; ARKAR H.(1995). “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlilik ve Güvenirliliği”, Türk Psikologlar Dergisi, 10(34),45-55.
- EKER, D., ARKAR, H.ve YALDIZ, H. (2001) “Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeğinin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliği”,Türk Psikiyatri Dergisi;12(1):17-25.

- ERGİN, C. (1992), “*Doktor Ve Hemşirelerde Tükenmişlik Ve Maslach Tükenmişlik Envanterinin Uyarlanması*”, 7. Psikoloji Kongre Kitabı, Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- FREUDENBERGER, H. J. (1974). Staff Burn-Out, *Journal of Social Issues*, 30(1), 159–165.
- GİRGİN, G. Ve BAYSAL, A. (2008) “*Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi ve Bazı Değişkenler*” , www.egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale, İzmir (15.05.2008).
- GÜNDÜZ, H. (2006). “*Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖRGÜ E. (2005). “*3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki*”
- ISIKHAN, V. (2004). “*Çalışma Hayatında Stres ve Basa Çıkma Yolları*”, Ankara: Sandal Yayınları.
- IZGAR H. (2003). *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik*, 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAÇMAZ, N,(2005). İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, s.29–32 <http://www.itfdergisi.com/text.php3?id=407> (13.03.2009)
- KARASAR, N.(2005).” *Bilimsel Araştırma Yöntemi*”, Ankara:Nobel Yayıncılık.

- KAY, B. (2002). “*Zihinsel Engelli ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı.
- KIRILMAZ, A. Y, ÇELEN, Ü. Ve SARP, N. (2003) “*İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda ‘Tükenmişlik Durumu’ Araştırması*”, Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi.
- KURTER, F. (2008) “*Kariyer Yönetimi Bireysel Çıkış Noktası Olabilir mi?*, İş Ortamında İnsan Seminerleri, , www.bukam.bahcesehir.edu.tr (02.05.2008)
- MASLACH, C. ve S. E. JACKSON, (1981). “The Measurement Of Experienced Burnout”,*Journal Of Occupational Behavior*, (2), 99–113.
- MASLACH, C. (1982).**Burnout The Cost Of Caring**. New Jersey : Prentice- Hall, Inc., Englewood Cliffs.
- MASLACH, C. ve JACKSON, S. (1984). “Burnout in Organizational Setting”. **Applied Social Psychology Annual**. Beverly Hills CA.
- MASLACH, C. ve LEİTER, M.(1997). *The Truth About Burnout*,Jossey-Bass, San Francisco,ca.
- ÖRMEN, U. (1993). “*Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerinde Bir uygulama*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZKAN, S. (2002). “*Zihinsel Engelli ve Normal Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı.

- RICHMAN, J.M. ve ROSENFELD L.B. (1988) “Social Support For Adolescents At Risk Of School Failure”, *Social Work*, 43 (4), 309-324.
- SUCUOĞLU, B. ve KULOĞLU N. (1996). “Özürlü Çocuklarda Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi”, Ankara: Türk Psikoloji Dergisi, 11 (36), 44-60
- ŞAHİN, D. (1999). Sosyal Destek ve Sağlık”, Ankara: Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- TELMAN, N. Ve ÖNEN, L. ”İşin Önemi ve İş Yaşamında Tükenmişlik”, www.maltepe.edu.tr/06_haber/4.rehberlik_sempozyum_sunu/levent_onen.doc, (02.05.2008)
- TORUN, A.(1995). “Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir Uygulama”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TÜMKAYA, S.(1996). “Öğretmenlerdeki Tükenmişlik Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜMKAYA, S.(1997).” İlkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile kullandıkları başa çıkma davranışları”, IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Sunulan Bildiri, Ankara
- www.kurumsalhaberler.com/kurulus_basimbulteni,erişim_tarihi (10.05.2008)

EKLER

EK I

Sayın Meslektaşım,

“Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki” konulu bir araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma için üç bölümden oluşan bir anket hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümünde, “Kişisel Bilgi Formu”; ikinci bölümünde, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği”; üçüncü bölümünde “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” yer almaktadır.

Anketin sonuçları sadece araştırma amaçlı kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Tüm maddeleri eksiksiz olarak ve içtenlikle cevaplamanız umulmaktadır.

Araştırmaya yardımcı olduğunuz için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarım.

Halide KARATAŞ
Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Ve Denetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- Yaşınız: .....
- Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek
- Medeni Haliniz: ( ) Evli ( ) Bekar ( ) Eşini Kaybetmiş ( )
Boşanmış
- Branşınız: .....
- Mezuniyet düzeyiniz:

Lise   Ön lisans   Lisans   Yüksek

lisans

Doktora   Diğer (yazınız) .....

6. Okul Türü : Resmi Okul   Özel Okul

7. Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz? (Mesleki Kıdeminiz) : .....

8. Şu anda bulunduğunuz okulda kaç yıldır çalışıyorsunuz ? .....

EK II

Aşağıdaki ankette, işinizle ilgili tutumları yansıtan ifadeler yer almaktadır. Sizden istenen, ifade edilen durumu, ne kadar sıklıkla yaşadığınızı belirtmenizdir. Sizin, o ifade ile ilgili yaşadığınız, hangi cevap basamağına daha uygunsanız, ilgili yeri işaretleyiniz

Ölçekte yer alan “*işim gereği karşılaştığım insanlar*”, okulunuzdaki öğretmenler, öğrenciler, personel ve işinizle ilgili olarak karşılaştığınız diğer insanları ifade etmektedir. Lütfen, bu hususu dikkate alarak cevaplayınız.

MASLACH TÜKENMİŞLİK ENVANTERİ (ÖLÇEĞİ)

	Hiçbir Zaman	Çok Nadir	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1. İşimden soğuduğumu hissediyorum.					
2. İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.					
3. Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum.					
4. İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.					
5. İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere, sanki insan değilermiş gibi davrandığımı fark ediyorum.					
6. Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı.					
7. İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.					
8. Yaptığım işten yıldığımı hissediyorum.					
9. Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.					
10. Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.					
11. Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.					
12. Çok şeyler yapabilecek güçteyim.					
13. İşimin beni kısıtladığımı hissediyorum.					
14. İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.					
15. İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.					
16. Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor.					
17. İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratıyorum.					
18. İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissediyorum					
19. Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.					
20. Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum.					
21. İşimdeki duygusal sorunlara serinkanlılıkla yaklaşırım.					
22. İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben oluşturmuşum gibi davrandıklarımı hissediyorum.					

EK III

Aşağıdaki ankette, 12 cümle ve her bir cümlenin altında cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümle için size en uygun rakamı daire içine alarak işaretleyiniz Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız.

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Kesinlikle evet